

EVROPA S DUŠOM

Govori koji su odredili savremenu Evropu

IZDAVAČI:

*Fondacija Konrad Adenauer, Beograd
Unija evropskih federalista*

ZA IZDAVAČE:

*Claudia Crawford
Marko Vujačić*

UREDNIK:

Aleksandra Popović

PRIREDILI:

*Jelena Babić
Danijela Božović
Mirko Dautović
Vladimir Džamić
Nemanja Grbić
Damjan Rehm Bogunović
Ana Toskić
Jovana Trajković
Milica Saračević
Andrijana Vojnović
Marko Vujačić
Nikola Živković*

ŠTAMPA:

CALIGRAPH

TIRAŽ:

1.000

ISBN 978-86-86661-34-0

© 2009 Fondacija Konrad Adenauer, Beograd

Sva prava zadržana.

Preštampavanje, čak i odlomaka, dozvoljeno samo uz saglasnost
Fondacije Konrad Adenauer.

EVROPA S DUŠOM

Govori koji su odredili
savremenu Evropu

Konrad
Adenauer
Stiftung

Unija
evropskih
federalista

BEOGRAD, 2009.

SADRŽAJ

- 7 | Predgovor
- 9 | Uvod
- 15 | VINSTON ČERČIL
Niti mira
- 33 | ALTJERO SPINELI
Evropska civilizacija može biti ostvarena samo u
ujedinjenoj Evropi
- 45 | ROBERT ŠUMAN
Deklaracija francuske vlade o zajedničkoj nemačko-
francuskoj teškoj industriji
- 55 | POL-ANRI SPAK
Zahtevam od vas, sa strašću i poverenjem
- 67 | KONRAD ADENAUER
Evropska integracija kao teritorijalna nužnost
- 79 | ŠARL DE GOL
Po svoj suštini Engleska je ostrvska

89 | MARGARET TAČER

Neka Evropa bude porodica nacija

105 | ŽAK DELOR

Moramo zbrisati Jaltu!

125 | HELMUT KOL

Ideja Evropa, budućnost kontinenta

139 | ROMANO PRODI

Ka sve bližoj uniji evropskih naroda

151 | VALERI ŽISKAR D'ESTEN

Pred evropskom Konvencijom je istorijski izazov

165 | ZORAN ĐINĐIĆ

Evropa s dušom

177 | OLI REN

Budući dometi Evrope

189 | DEJVID MILIBAND

Jaka Britanija u jakoj Evropi

PREDGOVOR

Istorija demokratske pravne države Nemačke počela je pre šezdeset godina. Istorija evropskog ujedinjenja počela je pre više od šezdeset godina. U ovom periodu, Nemačka se, iz jedne skoro potpuno razorene zemlje posle Drugog svetskog rata, razvila u državu demokratije, zaštite ljudskih prava i obezbeđene pravne sigurnosti. Paralelno sa svojom ponovnom izgradnjom, Nemačka je učestvovala i u polaganju temelja za ujedinjenje svih evropskih zemalja.

Počeci evropskog ujedinjenja datiraju još iz vremena koje je sledilo ubrzo nakon okončanja Drugog svetskog rata, kada su Francuska i Nemačka procesom međusobnog pomirenja trasirali put ujedinjenoj Evropi. Pedesetih godina nastala je „Evropska zajednica“ koja je okupljala šest zemalja. I, samo nekoliko decenija kasnije, Evropska unija okuplja sada 27 država članica.

Pred nama je još mnogo decenija u kojima će se Evropska unija i dalje oblikovati. Pritom, nije reč samo o pitanjima daljeg razvoja institucija i procedura EU. Pre je reč o tome, da Evropska unija postane dom različitih naroda i kultura kojima su razumevanje, tolerancija i poštovanje zajedničke vrednosti.

Ovo može uspeti ukoliko i u budućnosti kao predvodnike budemo imali ljude koji evropski misle i delaju. To zavisi, dakle, od budućih političara. Kroz ljude kao što Žan Mone, Konrad Adenauer, Robert Šuman i drugi, bio je omogućen dosadašnji napredak EU. U cilju nastavka podsticanja dalekovidih i vizionarskih političara nove generacije, kao i politički mislećih i društveno angažovanih mladih ljudi, Fondacija Konrad Adenauer objavljuje ovu publikaciju, i to – što nas naročito raduje – u godini koja je izuzetno važna.

Naime, ove godine, Nemačka obeležava dva bitna jubilejuma. Pre šezdeset godina donesen je nemački Osnovni zakon tj. Ustav, a pre dvadeset godina srušen je Berlinski zid – odlučujući događaji, ne samo za napredak Nemačke već i Evrope i celog sveta, koji su značajno doprineli razvoju demokratije i očuvanju mira.

novembar, 2009. godine

Claudia Crawford
bivša savezna ministarka
direktorka predstavništva
Fondacije Konrad Adenauer
Srbija i Crna Gora.

UVOD

FEDERALNA IDEJA – BORBA ZA DRUGAČIJU SUDBINU NARODA EVROPE

Retki su ljudi za koje možemo reći da su vizionari. Još su ređi lideri vizionari. Vizionari su veoma dobri na rečima, oni mogu projektovati bolju stvarnost, dok lideri vizionari projektuju i stvaraju. Oni su sposobni da probude najbolje u ljudima, da ih motivišu i okupe oko zajedničkog cilja, oni imaju plan ili nameru koja mora služiti „višim ciljevima“, odnosno opštem dobru zajednice. Lideri vizionari su nosioci promena, oni su sposobni da vide širu sliku i kontekst, oni moraju biti dobri stratezi. Oni anticipiraju promene i proaktivni su pre nego reaktivni u odnosu na događaje. Njihov pogled je daleko na horizontu, gotovo prikovan za cilj koji žele da postignu.

Vizionarima možemo zvati one ličnosti koje su prve uvidele potrebu za ujedinjenjem Evrope. Još od poznog Srednjeg veka, vremena revolucionarnih previranja u Evropi, verskih ratova i nemira, u radovima Viljema Pena ili Opata od Sen-Pjera rađala se ideja o trajnom miru u Evropi. Trebalo je da prođu vekovi da bi ta ideja mira i evropskog jedinstva sazrela i dobila sistematski oblik i svoje lidere vizionare.

Takva je i ideja o federalnoj Evropi, nastala iz pakla koji su stvarali ratovi u Evropi. I to nije slučajno, jer velike ideje nastajale su, po pravilu, u vremenima kada se činilo da je cela ljudska civilizacija dovedena u pitanje, kada se činilo da se ceo svet ljudi raspadao pred silama na koje se nije moglo uticati. Evropa je sredinom XX veka bila na kolenima. Kolevka onoga što i danas zovemo, pomalo gordo, evropskom civilizacijom i vrednostima – iako su ljudska prava, vladavina prava, demokratija i tržišna privreda odavno postale univerzalne vrednosti – bila je razorena u ratu u kojem je preko 50 miliona Evropljana izgubilo život. Ipak, rasizam, nacionalizam, militarizam, fašizam, nacizam, nisu uspjeli da prevagnu. Nije to uspeo ni komunizam.

Ideja o ujedinjenju Evrope nakon Drugog svetskog rata nije više bila novost, ali je do tada bila samo vizija. Federalisti su inspiraciju tražili u radovima Kanta, Hamiltona i Prudona, spajajući ih u celovit projekat večnog mira, jedinstva u različitosti i univerzalne federacije. Upravo na tim osnovama nastao je projekat stvaranja federalne Evrope i počela borba za drugačiju sudbinu njenih naroda.

Još tokom trajanja rata, članovi antifašističkih pokreta otpora širom Evrope polako su uviđali da će samo ujedinjenje Evrope doneti trajan mir – i to ujedinjenje koje će biti bazirano na zajedničkim evropskim vrednostima: poštovanju ljudskog dostojanstva, vladavini prava, demokratskom sistemu vladavine i tržišnoj ekonomiji, a ne na osveti prema fašističkim silama. Još tokom rata, zarobljen od strane Musolinijevog režima, Altjero Spineli, jedan od vizionara federalističkog pokreta, piše svoj čuveni Manifest iz Ventotene, kojim poziva na posleratno ujedinjenje Evrope, svestan opasnosti, otpora i izazova koje ono može da donese: *Stanovništvo ima određene osnovne potrebe da zadovolji, ali ne zna tačno šta želi i kako da deluje. Hiljade zvona zvoni im u ušima. I pored miliona umova, ne mogu da se orjentišu, i to se potom lomi na bezbroj tendencija, struja i frakcija koje se uzajamno bore.* Spineli je u tome video najveću opasnost za demokratski poredak: *U trenutku kada je potrebna najveća odlučnost i čvrstina, demokrate se izgube, zato što nemaju zaleđinu u spontanju narodnoj podršci već u mračnom ispoljavanju strasti. Oni misle da je njihova dužnost da postignu konsenzus i predstavljaju se kao nadahnuti propovednici, dok umesto toga postoji potreba za liderima koji su sposobni da spoznaju šta žele i kuda da idu.* Evropi su nedostajali lideri vizionari.

Već 1946. godine sastaju se federalisti iz 14 evropskih zemalja u Hertenštajnu u Švajcarskoj, zatim u Luksemburgu, a potom u Parizu, gde

je već 15. i 16. decembra te godine osnovana Unija evropskih federalista, sa ciljem da koordinira i intenzivira aktivnosti različitih federalističkih pokreta u Evropi. Formiranjem Saveta Evrope, koji je prvi konkretan korak ka evropskoj integraciji, federalisti su pokušali da utiču da se odmah usvoji federalistički model. Hiljade građana, istaknutih ličnosti, političara, intelektualaca, naučnika, potpisali su peticiju i podržali federalistički projekat. Ipak, pristalice međuvladinog pristupa evropskoj saradnji odneli su prevagu. Kada su nekoliko godina kasnije na dnevni red došli ugovori o Evropskoj odbrambenoj zajednici i formiranju političke zajednice, federalisti su videli novu šansu, i povelili su akciju da se ti ugovori ratifikuju. Međutim, iznova nisu uspjeli.

Federalisti su sa pravom verovali da je najbolji momenat za konstituisanje Evrope kao federalne države bio dok su sećanja na užase rata još uvek bila živa, a njegove posledice i dalje prisutne. Kombinovane sa komunističkom pretnjom Evropi koja je dolazila sa Istoka i prisustvom Amerikanaca bez kojih se politički sistemi Zapadne Evrope verovatno ne bi održali nakon rata, federalisti su smatrali da je kucnuo čas da se Evropa oslobodi ovakve vrste spoljnih uticaja i konstituiše kao snažan i jedinstven entitet, zasnovan na zajedničkim vrednostima i zajedničkim interesima. Kako su prolazile godine od završetka rata, a evropska integracija bila prepuštena pregovaranjima, kompromisima i međusobnim ustupcima evropskih vlada, ovaj možda najjači motiv za evropsko ujedinjenje, neposredno iskustvo razaranja i rata, gubio je na snazi. Ideja federalnog ujedinjenja Evrope polako je počela da bleđi.

Lutanje evropskog projekta pedesetih godina dvadesetog veka, nakon propasti projekata o formiranju evropske političke i evropske odbrambene zajednice, odrazio se i na pokret federalista u Evropi. Jedna struja, radikalnija, koju je predvodio Spineli, u svojim zahtevima zalagala se za nastavak delovanja federalista na osnovu ustavotvornog pristupa evropskoj integraciji. Ona je tražila da se Evropa odmah, kroz usvajanje ustava, konstituiše kao federalna država. Druga struja polako je počela da prihvata politiku korak-po-korak, odnosno da se oblast po oblast suverenih nadležnosti država prenosi na evropske zajednice (i time federalizuje). Oni su stavljali akcenat na proces prenošenja nadležnosti, sa idejom da efekat na kraju toga procesa bude buđenje u Evropskoj federaciji, koja ostaje dugoročni cilj. I tako je inicijalna podela, tada izvršena, do danas opstala u panevropskom pokretu: jedni su *federalisti*, a drugi su *ostali* – funkcionalisti, neofunkcionalisti, ili pristalice međuvladine saradnje. Prvi su smatrali da je zajedničko tržište nedovoljno, drugi su takav razvoj podržali.

Konflikt u Uniji evropskih federalista kulminirao je jula 1956, kada se raspala na dve odvojene organizacije: Evropski federalistički pokret koji su činili članovi ustavotvornog pristupa, i Evropska federalistička akcija koju su činili pripadnici druge opcije.

Dva pokreta opstajala su odvojeno gotovo 20 godina. Pored njih, osnivane su tih godina i druge federalističke organizacije koje su odvojeno zastupale i borile se za isti cilj. Gotovo 20 godina bilo je potrebno da se shvati da već formirana carinska unija, ili najavljeni progres prema ekonomskoj i monetarnoj uniji, ne može više biti korišćen kao argument za razjedinjenost federalističkog pokreta u Evropi. Ove organizacije dogovorile su se, stoga, da bi trebalo da se okupe i ponovo ujedine.

Unija evropskih federalista, kao nadnacionalna evropska organizacija, ponovo je formirana od strane demokratski izabranih delegata u Briselu, 13. aprila 1973. Odlučili su da na najefikasniji način nastave borbu za stvaranje Evropske federacije. Evropska federacija, kako je tada istaknuto, imaće nadnacionalne institucije sa ograničenom, ali stvarnom suverenom vlašću koja će se sastojati od Federalne vlade, Parlamenta izabranog na neposrednim izborima, Federalnog senata koji će predstavljati države članice i po mogućstvu regione, i Suda pravde. Ona će garantovati osnovne slobode, uključujući i pravo na opoziciju, i obezbediti maksimalnu participaciju građana na svim nivoima vlasti.

Ova kratka istorija evropskog federalističkog pokreta pokazuje da se borba za drugačiju sudbinu naroda Evrope nije mogla voditi da je ostala puka projekcija, da je ostala na nivou vizije, da nisu postojali lideri vizionari koji su, očima prikovanim za cilj, imali smisla za praktičnu politiku u uslovima gde nije postojala mogućnost da se u jednom danu stvori Evropska federacija već da se takav uzvišeni cilj ostavi za budućnost. Prvi demokratstki premijer Srbije Zoran Đinđić, po čijem govoru ovo izdanje nosi naziv, verovao je da to nije nužno značilo odbacivanje realnosti: *Danas znamo da je beg u budućnost ponekad neophodan kako bi nesrećna stvarnost uopšte mogla biti prihvaćena. Ponekad realno razmišljati znači ne prihvatati realnost u njenoj datoj formi, nego je projektovati u nešto bolje. I ponekad je to jedini izlaz iz nesreće. Ukoliko bismo se zadržali samo na našem smislu za realnost, upravljali bismo bedom kroz čitavu istoriju.*

Srbija je zemlja kojoj je projekcija realnosti u nešto bolje i dalje preko potrebna. Može biti da je Srbija daleko od vizije Evropske federacije, ali za

njen strateški cilj određena je evropska integracija. Kada se neko pita, zašto bi Srbija trebalo da bude članica Evropske unije, odgovor bi trebalo da bude posve jednostavan – bolja pravila igre daće bolje rezultate. Proces evropske integracije zapravo je proces unutrašnjih reformi. Međutim, iako su koristi neupitne, Srbija je jedina zemlja sa perspektivom članstva u Evropskoj uniji u kojoj ne postoji nedvosmisleni politički konsenzus o članstvu. Ljudski kapaciteti za integracije postoje, ali nisu u potpunosti u funkciji. Građani su prečesto zbunjeni, dezorjentisani i bezvoljni – opasnost na koju je upozoravao Spinel.

Unija evropskih federalista (UEF) u Srbiji osnovana je 2. maja 2009. Tim činom delegati osnivačke skupštine rešili su da udruže snage sa svojom porodicom evropskih federalista, 36 godina nakog što su razjedinjeni i fragmentirani evropski federalistički pokreti odlučili da se ponovo ujedine i nastave zajedno, verujući da za sve stvari postoji njihovo vreme. Unija evropskih federalista u Srbiji uverena je da se budućnost Srbije ne može posmatrati odvojeno od budućnosti Evrope. Njena vizija je Srbija u ujedinjenoj Evropi, kao punopravna i ravnopravna članica buduće Evropske federacije.

UEF u Srbiji veruje da novi podsticaji evropskoj integraciji Srbije moraju kontinuirano dolaziti iz građanskog društva. Ono je pre mnogo godina uspelo da iznedri mit o evropskoj budućnosti Srbije. I država je taj mit prigrlila, a građani su poverovali da reforme i promene donose bolji život. Danas smo svedoci procesa povratka mita iz države svom izvoristu, svojim čuvarima vatre – građanskom društvu, univerzitetu, medijima... Oni su i danas snaga koja je nekada pokrenula i promenila, koja je nosila ideju generacija građana Srbije – ideju napretka. Zašto je potrebno da se taj mit održi? Zato što je Srbija uz krize kroz koje je prošla, i izbore koje je napravila tokom XX veka, izgubila osnove sopstvenog identiteta i osnivačke mitove, te sada prečesto tumara u agonijama banalnih izbora i društvenih podela. Zato što je Srbija prigrlila integrativnu snagu ideje Evrope, svesna da su svi prethodni mitovi propali. Zato što je poverovala da je evropski identitet deo njenog identiteta, da je to snaga koja će je okupiti. Ta ideja, pokazalo se, uspešno je savladala dve najveće nemani XX veka u Evropi – nacionalizam i komunizam. Zato je ta ideja oživela u Srbiji.

Veliko nam je zadovoljstvo što prijatelji iz Fondacije Konrad Adenauer prepoznaju značaj ovog velikog posla u Srbiji, baš kao što je i čovek čije ime nose, kao lider vizionar, to uradio u svoje vreme. Zahvaljujem se i

svim članovima UEF u Srbiji koji su uložili svoje vreme i energiju da pripreme ovo izdanje.

Pred čitaocima je izdanje koje bi trebalo da ih, kroz govore istaknutih evropskih političara i lidera, vrati u vremena kada je nastajala, razvijala se, rasla i sazrevala evropska ideja, ali i suoči sa sadašnjim trenutkom i izazovima koji Evropi tek predstoje. Govori su birani tako da odslikaju dileme i izbore sa kojima su se evropski lideri suočavali, kao i način na koji su shvatali ujedinjenje Evrope. Među njima ima pasioniranih Evropljana, evrooptimista, ali i evroskeptika, realpolitičara i idealista, socijaldemokrata, komunista, konzervativaca i liberala, vatrenih federalista, funkcionalista ili neofunkcionalista. Svi oni bili su potrebni da bi se izgradila današnja Evropska unija, i svi oni biće potrebni da bi se izgradila Evropska federacija. Njihovi predstavnici uključeni su u panevropski federalistički pokret, na čijem je danas čelu Unija evropskih federalista.

Da bi ideja Evrope ostala integrišuća, ona mora biti pre svega identiteska, a ne birokratska. Prečesto se integrativna snaga te ideje, ideje slobode nasuprot totalitarizmu, meša sa tehničkim standardima, lagodnim životom, kilometrima dobrih puteva i sredstvima iz evropskih fondova. Evropa je, pre svega i iznad svega, obezbedila mir i održivi razvoj Evrope. Obezbedila je da prevlada razum nad emocijama, zajednički interes nad sebičnim interesima država. Opstala je kao zajednica vrednosti – poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokratije, jednakosti, vladavine prava i osnovnih ljudskih prava. Pokrenula je ireverzibilni proces integracije bivših neprijatelja, ali ne bez prethodno utvrđene istine o prošlosti. Evropa je put. Nije tek kuća na njegovom kraju.

novembar, 2009. godine

Marko Vujačić
predsednik Unije evropskih
federalista u Srbiji

Vinston Čerčil
NITI MIRA

ISTORIJSKI KONTEKST

Govor koji je pred Vama održan je 5. marta 1946, nepunih godinu dana posle završetka Drugog svetskog rata. Odnosi između zapadnih saveznika i SSSR-a postajali su zategnuti, ali tek je nekolicina videla predstojeći Hladni rat, uključujući i Vinstona Čerčila. Komunistički ili pro-komunistički režimi „od Baltika do Jadrana“ su se učvršćivali, što on nikako nije mogao mirno posmatrati. Prilikom svog boravka, oktobra 1944, u Moskvi, sa Staljinom je dogovorio odnos snaga dva bloka na Balkanu, po kojem su Rumunija i Bugarska gotovo potpuno ušle u sovjetsku sferu, Grčka u britansku, a u Jugoslaviji i Mađarskoj oba bloka imala su biti podjednako zastupljena. Ova ravnoteža biće značajno poremećena u korist Moskve u narednim godinama, a ovde prvi put upotrebljen izraz „gvozdена zavesа“ postaćе geopolitička stvarnost.

Drugo pitanje kojim se Vinston Čerčil bavi jeste pitanje integracija, kako evropskih, tako i atlantskih. U govoru koji će održati 19. septembra 1946, na Ciriškom univerzitetu, pozvaće na stvaranje Sjedinjenih evropskih država i Saveta Evrope, što ga na rečima čini federalistom. Ipak, on se jako protivio ulasku Ujedinjenog kraljevstva u Evropsku zajednicu za uglj i čelik, smatrajući ceo projekat pan-evropeizma francusko-nemačkom šemom evropskih integracija, kojih Britanija treba da se kloni. Ovo gledište sažetak je britanskog stava prema Evropskoj uniji.

Druge integracije, po Vinstonu Čerčilu, važnije i bliže Britaniji jesu one sa bratskim nacijama preko okeana, Sjedinjenim Američkim Državama i članicama britanskog Komonvelta i Carstva. U svom, ovde predstavljenom govoru, on će i pozvati na stvaranje bratskog saveza anglofonih naroda i stalno podsećati na zajedničke kulturne i civilizacijske norme koje su oblikovale društvo tih naroda – od Magna Cartae do američke Deklaracije nezavisnosti.

BIOGRAFIJA

Ser Vinston Leonard Spenser Čerčil [Sir Winston Leonard Spencer-Churchill] (1874–1965) bio je britanski državnik i premijer Ujedinjenog kraljevstva za vreme Drugog svetskog rata. Čuven po svojim oratorskim sposobnostima i književnom delu, jedini je britanski premijer koji je dobio Nobelovu nagradu za književnost 1953, „za njegovo umeće istorijskog i biografskog opisa, kao i za brilijantno oratorstvo u službi odbrane uzvišenih ljudskih vrednosti“. Veći deo svoje karijere bio je u Konzervativnoj partiji, povremeno ostrakizovan iz njenog jezgra. U toku svog političkog života bio je strastveni antikomunista, i od početka Hitlerove vladavine upozoravao je na uspon nacista. Premda kraj Drugog svetskog rata nije dočekao u premijerskoj fotelji, izgubivši izbore jula 1945, vratio se na to mesto 1951, i ostao na njemu do 1955. U međuvremenu, pisao je svoje memoare i objavio svoju Istoriju anglofonih naroda od Cezara do Prvog svetkog rata, i nastavio da utiče na svetsku politiku svojim autoritetom i govorima. Brojne počasti su mu dodeljene, uključujući i osnivanje koledža koji nosi njegovo prezime pri Univerzitetu Kembridž.

5. MART 1946. ■ VESTMINSTER KOLEDŽ,
FULTON (DRŽAVA MISURI), SAD

NITI MIRA

Drago mi je što sam došao na Vestminster koledž ovog popodneva, i počastvovan sam Vašom odlukom da mi dodelite diplomu. Ime „Vestminster“ mi je nekako poznato. Čini mi se da sam ga već čuo negde. Uistinu, na Vestminsteru sam stekao vrlo veliki deo svog političkog, dijalektičkog i govorničkog znanja, i još jednu-dve stvari. Zapravo, obojica smo bili obrazovani na istim ili sličnim ili, u najmanju ruku, srodnim ustanovama.

Isto tako je čast, možda i gotovo jedinstvena, da jednog nezvaničnog posetioca akademskoj publici predstavi predsednik Sjedinjenih država. I pored svog teškog bremena, dužnosti i obaveza, koje nije tražio ali od kojih nije ni ustuknuo, predsednik je prešao hiljadu milja ne bi li udostojio i uveličao naš susret danas ovde, da bi mi pružio priliku da se obratim ovoj srodnoj naciji, kao i svojim zemljacima preko okeana, i možda još nekim zemljama. Predsednik Vam je rekao da je njegova želja, baš kao što sam siguran da je i

Vaša, da bi trebalo da imam punu slobodu u davanju svog istinitog i vernog saveta u ovim napetim i zbunjujućim vremenima. Ja ću se, svakako, okoristiti ovom slobodom i smatrati da je u redu da učinim tako, tim pre jer su se bilo kakve lične ambicije kakve sam mogao gajiti u svojim mlađim danima već ispunile, dalje od mojih najluđih snova. Dopustite mi, međutim, razjasniti da nemam nikakvo zvanično poslanstvo niti status bilo koje vrste, i da govorim samo za sebe. Ovde nema ničega do onoga što vidite.

Stoga, mogu dopustiti svom umu, sa životnim iskustvom, da ponovno saopštim probleme koji nas spopadaju u jutro nakon naše potpune pobede oružjem, i da pokušam da učinim sigurnim, sa ono snage što imam, da ono što je dobijeno uz tako mnogo žrtvi i patnje bude sačuvano za buduću slavu i bezbednost čovečanstva.

Sjedinjene države u ovom vremenu stoje na vrhuncu svetske moći. Ovo je uzvišen trenutak za američku demokratiju. Jer s primatom u moći spojena

je i strahovita odgovornost za budućnost. Ako pogledate oko sebe, morate imati ne samo osećaj dužnosti već i teskobe zbog straha da ne podbacite ispod nivoa postignutog. Prilika je sada ovde, čista i sjajna za obe naše zemlje. Odbaciti je ili ignorisati, ili je proćerdati, doneće nam svima prekora u vremenu koje dolazi.

Neophodno je da postojanost uma, istrajnost svrhe i

velika jednostavnost odluke vode i upravljaju ponašanje zemlje engleskog govornog područja u miru, kao što su i u ratu. Moramo se pokazati doraslima ovoj ozbiljnoj potrebi, i ja verujem da hoćemo.

Kada američki vojnici dođu u kakvu ozbiljnu situaciju, imaju običaj da na početku svoje direktive napišu reči „sveukupni strateški koncept“. U tome je mudrost, jer to vodi jasnoći misli. Šta je, onda, sveukupni strateški koncept koji bismo mi danas napisali? Ništa manje nego bezbednost i blagostanje, sloboda i napredak svih domova i porodica, svih muškaraca i žena, u svim zemljama. Ovde naročito pričam o mnogobrojnim kolibama i stanovima gde onaj koji zarađuje teži da, uprkos svim nedaćama i poteškoćama života, zaštiti svoju ženu i decu od oskudice, i da vaspita porodicu u strahopoštovanju prema Svevišnjem, ili na etičkim shvatanjima koje često odigravaju veliku ulogu.

Da bi se obezbedila sigurnost ovim bezbrojnim domovima, oni moraju biti zaštićeni od dva džinovska harača – rata i tiranije. Svi znamo užasne

.....
*Prilika je sada ovde,
 čista i sjajna za obe
 naše zemlje.*

poremećaje koji zahvate običnu porodicu kada se usud rata obruši na donosioca hleba i one za koje radi i proizvodi. Strašna razvalina Evrope, sa svim svojim iščezlim slavama, i velikih delova Azije, gleda nas pravo u oči. Kada zamisli zlih ljudi ili agresivni porivi moćnih država nad vekim oblastima polome okvire civilizovanog društva, smerni narod suočen je sa nedaćama iz kojih ne može izaći. Za njih, sve je izopačeno, sve je polomljeno, čak zdrobljeno u kašu.

Kada stojim ovde, ovog tihog popodneva, stresem se od slike onoga što se sada zaista dešava milionima, i onogo što će se tek dešavati u ovom vremenu kaad glad korača zemljom. Niko ne može izračunati ono što je nazvano „neprocenjivim zbirom ljudskog bola“. Naš vrhovni zadatak i dužnost jeste da štitimo domove običnog čoveka od užasa i bede još jednog rata. Oko toga smo se svi složili.

Naše američke kolege iz vojske, pošto obznane svoj „sveukupni strateški koncept“ i procene raspoložive resurse, uvek nastave ka sledećem koraku, to jest, metodu. I ovde postoji opšteprihvaćeni dogovor. Svetska organizacija čija je prevashodna svrha sprečavanje rata već je ustanovljena, Organizacija ujedinjenih nacija (OUN), naslednik Društva naroda, s ključnim dodatkom Sjedinjenih država i svega što to nosi, već je na delu. Moramo se postarati da njen rad donese rezultate, da je ona stvarna, a ne varka, da je ona sila za delanje a ne samo prazno blebetanje, da je istinski hram mira u kojem štitovi mnogih nacija mogu biti okačeni jednog dana, a ne puka arena u Kuli vavilonskoj. Pre nego što odbacimo čvrste garancije nacionalog naoružanja zarad samoodržanja, moramo biti sigurni da je naš hram izgrađen ne na pesku ili blatu već na steni.¹ Svaka osoba otvorenih očiju može videti da će naš put biti i težak i dug, ali ako zajedno istrajemo, kao što smo i u dva svetska rata – mada ne, avaj i u vremenu između njih – ne mogu imati sumnje da ćemo na kraju ostvariti naš zajedničk cilj.

Imam, međutim, da uputim jedan određen i praktičan predlog za akciju. Sudovi i sudije mogu biti postavljeni, ali bez šerifa i pozornika ne mogu funkcionisati. Mora se smesta početi sa opremanjem Organizacije ujedinjenih nacija sa međunarodnom oružanom silom. U takvoj stvari možemo ići samo korak po korak, ali moramo početi odmah. Predlažem da se pozove svaka od velikih sila i država da odredi određeni broj

¹ *Aluzija na Besedu na gori, Jevandelje po Mateju 7:24–27; vrlo prigodan zdenac erudicije, uzevši u obzir ustanovu u kojoj je govor održan.*

vazduhoplovnih eskadrila u službu svetske organizacije. Ove eskadrile bi se obučavale i spremale u svojim zemljama, ali bi se razmeštale po rotaciji od jedne zemlje u drugu. Nosile bi uniformu svojih zemalja, ali sa različitim znamenjem. Ne bi bile obavezne da delaju protiv sopstvene nacije, ali u drugim pogledima njima bi upravljala svetska organizacija. S ovim bi se moglo početi na skromnom stupnju koji bi rastao u skladu sa rastom poverenja. Želeo sam da vidim ostvarenje toga po završetku Prvog svetskog rata, i svesrdno verujem da bi se moglo ostvariti smesta, sada.

Bilo bi ipak pogrešno i nerazborito poveriti tajno znanje ili iskustvo atomske bombe, koje Sjedinjene države, Velika Britanija i Kanada sada dele, sa Svetskom organizacijom dok je ona još u povelju. Bilo bi zločinačko ludilo pustiti i prepustiti ga u ovom još uvek uznemirenom i razjedinjenom svetu. Niko ni u jednoj zemlji nije spavao lošije u svom krevetu zato što su ovo znanje, metod i sirovine potrebne da bi se ono napravilo za sada prevashodno ostali u američkim rukama. Ne verujem da bismo svi spavali tako bezbrižno da je situacija obrnuta, i da su neke komunističke ili neofašističke države monopolizovale do daljnjeg ova strahotna sredstva. Sâm strah od tih sredstava mogao je lako da bude upotrebljen za nametanje totalitarnih sistema slobodnom, demokratskom svetu, sa posledicama jezivim po ljudsku maštu. Bila je božija volja da toga ne bude, i da imamo vremena za predah i sređivanje sopstvene kuće, pre nego se suočimo sa ovom opasnošću: čak i tad, ukoliko ne žalimo napora, i dalje ćemo posedovati tako strahovitu nadmoć da nametnemo efikasna ograničenja drugima za njegovu upotrebu, ili pretnju upotrebom. Na kraju, kada se suštinsko bratstvo čoveka zaista otelotvori i iskaže u svetskoj organizaciji sa svim neophodnim jemstvima koja bi je učinila efikasnom, ove moći bi se, razumljivo, poverile svetskoj organizaciji.

Sada dolazim do opasnosti onog drugog harača koji pretil kućici, domu i običnom čoveku, štoćereći – tiraniji. Ne možemo biti slepi pred činjenicom da slobode koje uživaju pojedinci i građani širom britanskog carstva ne postoje u znatnom broju zemalja, od kojih su neke izuzetno moćne. U njima, kontrola države nametnuta je običnim ljudima raznim vrstama svuda prihvaćene policijske vlasti. Trenutno nije naša dužnost, kada su nedaće tako brojne, da se silom mešamo u unutrašnje stvari zemalja koje nismo osvojili u ratu. No, nijednog trena ne smemo prestati da neustrašivim glasom oglašavamo velike principe slobode i prava čoveka koji su zajedničko nasleđe anglofonog sveta i koji su, kroz Magna Cartu, Povelju o pravima, Habeas Corpus, suđenje porotom i

englesku pravnu tradiciju, pronašli svoj najpoznatiji izraz u američkoj Deklaraciji nezavisnosti.

Sve ovo znači da ljudi svake zemlje imaju pravo i da bi trebalo da imaju moć da ustavnom akcijom, slobodnim nesputanim izborima sa tajnim glasanjem, biraju ili smene karakter ili formu vlade pod kojom žive; da sloboda govora i misli mora postojati; da bi sudovi, nezavisni od izvršne vlasti i nepristrasni ma kojoj strani, trebalo da primenjuju zakone koji su dobili široku podršku velike većine ili zadobili svoju moć vremenom i običajem. Ovo je tapija slobode koje bi trebalo biti u svakom domu. Ovu je poruka britanskog i američkog naroda čovečanstvu. Propovedajmo ono što radimo – radimo ono što propovedamo.

Do sada sam izneo dve velike opasnosti koje ugrožavaju domove ljudi: rat i tiraniju. Nisam još govorio o siromaštvu i oskudici koje su u većini slučajeva preovlađujuća strepnja. Međutim, ako opasnosti rata i tiranije budu uklonjene, nema sumnje da nauka i saradnja, u narednih nekoliko godina, a svakako tokom narednih nekoliko decenija koje će biti iznova promišljene imajući u vidu školu rata, mogu doneti svetu širenje materijalnog blagostanja kakvo se nije desilo nikada ranije u ljudskom iskustvu. Sada, u ovom tužnom trenutku zadržanog daha, bačeni smo u glad i nedaće koje su posledica naše ogromne borbe; no, one će proći i mogle bi proći brzo, i nema razloga, osim ljudske gluposti ili neljudskog zla, da se inauguracija i zadovoljstvo doba obilja uskrati svim narodima. Često sam govorio reči koje sam naučio pre pedeset godina od jednog velikog irsko-američkog govornika, mog prijatelja, gospodina Burka Kokrana: „Ima dovoljno za sve. Zemlja je velikodušna majka; ona će obezbediti izdašno izobilje hrane za svu njenu decu ako ova samo budu obrađivala njeno tle u pravdi i miru.“ Za sada, osećam da se potpuno slažemo.

Eh, sada, baveći se metodom ostvarenja našeg sveukupnog strateškog koncepta, dolazim i do srži problema zbog kojeg sam ovde i došao. Ni sigurna prevencija rata, ni stalni uspon Svetske organizacije neće biti dostignuti bez onoga što sam nazvao bratskim savezom anglofonih naroda. To su specijalni odnosi između britanskog Komonvelta, carstva i Sjedinjenih država. Ovo nije vreme za uopštavanje i usudiću se da budem precizan. Bratski savez zahteva ne samo prijateljstvo koje raste i uzajamno razumevanje između naša dva ogromna ali srodna društvena sistema već i nastavak prisnog odnosa naših vojnih savetnika, što bi vodilo ka zajedničkom proučavanju mogućih opasnosti, sličnosti oružja i

uputstava za upravljanje, i razmeni naših oficira i kadeta na koledžima tehnike. Trebalo bi nastaviti sa održavanjem sadašnjih resursa za zajedničku bezbednost zajedničkom upotrebom svih pomorskih i vazduhoplovnih baza širom sveta koje su u posedu jedne ili druge zemlje. Ovo bi možda dupliralo pokretljivost američke flote i vazduhoplovstva, i značajno bi uvećalo pokretljivost snaga britanskog carstva i moglo bi da vodi, ako i dok se svet smiruje, važnim finansijskim uštedama. Već zajedno koristimo veliki broj ostrva; još više može biti povereno našoj združenoj brizi u bliskoj budućnosti.

Sjedinjene države već imaju sporazum o trajnoj odbrani sa Dominionom Kanade koji je tako posvećeno odan britanskom Komonveltu i carstvu.

Ovaj sporazum delotvorniji je od mnogih koji su nastajali kao deo zvaničnih saveza. Ovaj princip trebalo bi proširiti na ceo britanski Komonvelt s potpunim reciprocitetom. Na taj način, šta god se desilo, i samo na taj način, mi ćemo moći da se osiguramo i radimo zajedno za

uzvišene i obične ciljeve koji su nam dragi i koji nikome ne donose zla. Na kraju može doći – ja osećam da će i doći – do načela zajedničkog državljanstva, ali možemo se osećati zadovoljno prepuštajući to sudbini, čiju ispruženu ruku mnogi od nas već jasno vide.

.....
Na kraju može doći
– ja osećam da će i
doći – do načela
zajedničkog
državljanstva...

Međutim, ostaje jedno važno pitanje koje moramo postaviti sebi: da li bi specijalni odnosi između Sjedinjenih država i britanskog Komonvelta bili u neskladu sa našom

primarnom lojalnošću prema Svetskoj organizaciji? Odgovoram, baš naprotiv – to je verovatno jedini način kojim će organizacija dosegnuti svoju punu zrelost i snagu. Već postoje specijalni odnosi Sjedinjenih država sa Kanadom, koje sam malopre spomenuo, i postoje specijalni odnosi između Sjedinjenih država i Južnoameričkih republika. Mi Britanci imamo svoj dvadesetogodišnji Ugovor o saradnji i uzajamnoj podršci sa sovjetskom Rusijom. Slažem se sa g. Bevinom, državnim sekretarom Velike Britanije, da je to mogao biti i pedesetogodišnji ugovor, što se nas tiče. Mi ciljamo ka ničemu drugom do ka uzajamnoj podršci i saradnji. Britanci imaju savez sa Portugalom koji je neprekinut od 1384, i koji je dao korisne rezultate u kritičnim trenucima u prošlom ratu. Nijedan od njih ne sudara se sa opštim interesom svetskog dogovora ili Svetske organizacije; na protiv, pomažu je. „Mnogi su stanovi u kući oca mojega.“² Specijalni odnosi između članica Ujedinjenih nacija koje nemaju agresivne namere prema nekoj drugoj

² *Jevandelje po Jovanu 14:2.*

zemlji, koje ne prave planove nespojive sa Poveljom Ujedinjenih nacija, daleko su od štetnih, korisni su, i verujem, nužni.

Pričao sam ranije o hramu mira. Radnici iz svih zemalja moraju izgraditi taj hram. Ako dvojica radnika poznaju jedan drugog prilično dobro, i stari su prijatelji, ako su njihove porodice povezane i ako imaju „vere u namere onog drugog, nadu u budućnost onog drugog i ljubav prema nedostacima onog drugog“ – da citiram neke dobre reči koje sam pročitao ovde pre nekoliko dana – zašto ne bi mogli da rade skupa na zajedničkom zadatku kao prijatelji i partneri? Zašto ne bi mogli da dele svoje alatke, i tako uvećaju svoju radnu snagu? Zbilja, oni moraju tako da rade, inače hram možda neće biti podignut, ili, pošto se podigne, može se srušiti, i svi ćemo opet potvrditi da smo nesposobni da učimo i da moramo opet da pokušamo da prođemo po treći put kroz školu rata, neuporedivo suroviju od one koju samo što smo prošli, ne bismo li je savladali. Mračno doba može se vratiti, kameno doba može se vratiti na svetlim krilima nauke, i ono što sada obasipa čovečanstvo neizbrojnim materijalnim blagodatima, može čak dovesti i do njegovog totalnog uništenja. Čuvajte se, kažem, može biti malo vremena. Ne prepuštajmo događajima da se odvijaju, a da posle bude prekasno da ih zaustavimo. Ako će biti bratskog saveza kakvog sam opisao sa svim dodatnim snagama i jemstvima koje obe naše zemlje mogu da izvuku iz njega, postarajmo se da se ta važna činjenica objavi svetu i da igra ulogu u podupiranju i stabilizaciji temelja mira. Postoji staza mudrosti. Bolje sprečiti nego lečiti.

Senka je pala na scenu tako skoro obasjanu savezničkom pobedom. Niko ne zna šta sovjetska Rusija i njene komunističke međunarodne organizacije planiraju da rade u skorijoj budućnosti, ili šta su granice, ako ih uopšte imaju, njihovih ekspanzionističkih i prozelitskih namera. Gajim veliko divljenje i uvažavanje za hrabri ruski narod i za mog ratnog druga, maršala Staljina. U Britaniji – i ne sumnjam, ovde – postoji duboka naklonost prema ljudima svih Rusija i odlučnost da se, uprkos mnogim razlikama i odbacivanjima, istraje u uspostavljanju trajnog prijateljstva. Razumemo rusku potrebu da bude bezbedna na svojoj zapadnoj granici ukklanjanjem bilo kakve mogućnosti nemačke agresije. Želimo Rusiji dobrodošlicu na njeno pravedno mesto među vodećim zemljama sveta. Dobrodošlica i njenoj zastavi na morima. Iznad svega, pozdravljamo stalne, česte i sve brojnije kontakte između ruskog i našeg naroda na obe strane Atlantika. Moja je dužnost, međutim, jer sam siguran da biste voleli da Vam iznesem činjenice kako ih ja vidim, da iznesem pred Vas određene fakte o trenutnom stanju u Evropi.

Od Šćećina na Baltiku do Trsta na Jadranu, gvozdena zavesa spustila se preko kontinenta. Iza te linije su sve prestonice drevnih država Centralne i Istočne Evrope. Varšava, Berlin, Prag, Beč, Budimpešta, Beograd, Bukurešt i Sofija, svi ovi poznati gradovi i stanovništvo oko njih, leže u onome što moram nazvati sovjetskom sferom, i svi su podložni, u jednom obliku ili drugom, ne samo sovjetskom uticaju već i, u velikoj meri, a u nekim slučajevima i povećanoj, kontroli iz Moskve. Samo Atina – Grčka sa svojom besmrtnom slavom – slobodna je da odlučuje o svojoj budućnosti na izborima pod britanskim, američkim i francuskim posmatranjem. Poljska vlada, kojom Rusi dominiraju, bila je ohrabrena da sprovede ogromna i nepravedna zadiranja u Nemačku, a sada se dešavaju i masovna isterivanja miliona Nemaca u bolnim i nezamislivim razmerama. Komunističke partije koje su bile vrlo male u svim ovim istočnim državama Evrope uzdikle su se do prvenstva i moći daleko iznad svoje brojnosti, i svuda traže totalitarnu kontrolu. Policijske države dominantne su u gotovo svim slučajevima, i za sada, osim u Čehoslovačkoj, nema prave demokratije.

.....
*Od Šćećina na
 Baltiku do Trsta na
 Jadranu, gvozdena
 zavesa spustila se
 preko kontinenta.*

Turska i Persija su obe duboko uzburane i uznemirene zahtevima koji se traže od njih i pritiskom koji vrši vlast u Moskvi. Rusi pokušavaju da u Berlinu uspostave kvazi-komunističku partiju u njihovoj zoni okupirane Nemačke, favorizovanjem grupa nemačkih levičarskih vođa. Po završetku sukoba prošlog juna, američka i britanska vojska povukle su se ka zapadu, u skladu sa ranije sklopljenim dogovorom, čak 150 milja sa nekih tačaka na

frontu dugačkom gotovo 400 milja, kako bi omogućili našim ruskim saveznicima da okupiraju ovo ogromno prostranstvo koje su zapadne demokratije osvojile. Ako sada sovjetska vlada pokuša da jednostranom akcijom ustanovi pro-komunističku Nemačku u svojim oblastima, ovo će izazvati nove ozbiljne poteškoće u američkoj i britanskoj zoni, i daće poraženim Nemcima priliku da se stave na prodaju Sovjetima ili zapadnim demokratijama. Kakvi god zaključci sledili iz ovih činjenica – a ovo jesu činjenice – to svakako nije oslobođena Evropa za čije stvaranje smo se borili. Niti ona sadrži osnove trajnog mira.

Bezbednost sveta zahteva novo jedinstvo u Evropi, iz kojeg nijedna nacija ne bi bila trajno izopštena. Iz svađa jakih roditeljskih rasa u Evropi izrodila su se dva svetska rata čiji smo svedoci bili, ili koji su se zbili u prošlom vremenu. Dva puta u našim životima videli smo Sjedinjene države, protivno njihovim željama i tradicijama, protivno argumenatima čiju je jačinu nemoguće ne razumeti, uvučene neodoljivim silama u ove ratove na

vreme da se osigura pobeda dobrog cilja, ali samo pošto su se strašni pokolji i razaranja već dogodili. Dva puta su Sjedinjene države morale poslati nekoliko miliona svojih mladića preko Atlantika da nađu rat; ali, sada, rat može naći bilo koju naciju, ma gde ona živela, između sumraka i svitanja. Zasigurno bi trebalo da radimo sa svesnom namerom ka velikoj pacifikaciji Evrope, unutar strukture Ujedinjenih nacija i u skladu sa njihovom poveljom. To je, osećam, otvoreni politički cilj od velikog značaja.

Ispred gvozdene zavese koja se pruža preko Evrope postoji još razloga za brigu. U Italiji je Komunistička partija sputana jer je podržala pretenzije od komunista obučenog maršala Tita na nekadašnju italijansku teritoriju na severu Jadrana. Pa ipak, budućnost Italije je još uvek neizvesna. Opet, ne može se zamisliti zalečena Evropa bez jake Francuske. Celog svog političkog života zalagao sam se za jaku Francusku, i nikada nisam izgubio veru u njenu sudbinu, čak ni u najcrnijim trenucima. Neću je izgubiti ni sada. Međutim, u velikom broju zemalja, daleko od granica Rusije i širom sveta, oformljavaju se komunističke pete kolone koje rade u potpunom jedinstvu i apsolutno poštujući uputstva koja primaju iz komunističkog centra. Osim u britanskom komonveltu i u Sjedinjenim državama, gde je komunizam tek u povelju, komunističke partije ili pete kolone tvore sve veći izazov i opasnost po hrišćansku civilizaciju. Za bilo koga je sumorno deklamovati ove činjenice u jutro pobede, izvojevane za ciljeve slobode i demokratije drugarstvom po oružju, ali postupili bismo najnerazboritije ako se direktno ne suočimo s njima, dok još ima vremena.

Perspektiva na Dalekom istoku takođe izaziva zabrinutost, pogotovo u Mandžuriji. Dogovor iz Jalte, u kojem sam i sâm bio strana, bio je izuzetno naklonjen sovjetskoj Rusiji, ali bio je sačinjen u vreme kada niko nije mogao da kaže da se rat u Nemačkoj neće otegnuti kroz leto i jesen 1945, i kada se očekivalo da će rat sa Japanom trajati još 18 meseci nakon pobede nad Nemačkom. U ovoj zemlji ste svi vrlo dobro informisani o Dalekom istoku i svi ste tako posvećeni prijatelji Kine, da ne vidim potrebu da raspredam o situaciji tamo.

Osećao sam se obavezanim da opišem senku koja, kako na Zapadu tako i na Istoku, pada na svet. Bio sam visoki zvaničnik u vreme Versajskog ugovora i blizak prijatelj g. Lojda Džordža koji je predvodio britansku delegaciju u Versaju. Nisam se slagao sa mnogim stvarima koje su učinjene, ali sam imao u svojoj svesti vrlo jak utisak tadašnje situacije, i nalazim da je bolno uporediti je sa onim koji sada preovlađuje. U to

vreme, vladale su uzvišene nade i neobuzdano uverenje da su ratovi svršeni, i da će Društvo naroda postati svemoćno. Ne vidim i ne osećam to uverenje, pa ni iste nade u ovom izmoždenom svetu sadašnjice.

S druge strane, gnušam se ideje da je rat neizbežan; još više one da nam uskoro predstoji. Upravo zato što sam siguran da su naše sudbine još uvek u našim rukama i da imamo moć da spasemo budućnost, osećam se dužnim da progovorim sada kada imam priliku i zgodu. Ne verujem da sovjetska Rusija želi rat. Ono što žele su ratni plen i neograničena ekspanzija njihove moći i doktrina. Međutim, ono što moramo da razmotrimo ovde i danas, dok još ima vremena, jeste većito sprečavanje rata i uspostavljanje uslova slobode i demokratije što je pre moguće u svim zemljama. Naše teškoće i opasnosti neće nestati tako što ćemo zatvoriti oči pred njima. Neće nestati pukim čekanjem da vidimo šta će se dogoditi, niti će se one povući politikom udovoljavanja. Ono što je potrebno jeste pogodba i što duže to odlažemo biće sve teže, a naše opasnosti postaće veće.

.....
*... stara doktrina
 ravnoteže snaga je
 netačna.*

Po onome što sam u toku rata video od naših ruskih prijatelja i saveznika, ubeđen sam da nema ničega što cene više nego snagu, i ničega što poštuju manje nego slabost, pogotovo vojnu slabost. Zbog toga, stara doktrina ravnoteže snaga je netačna. Ne možemo priuštiti da zakidamo, ako možemo nešto da uradimo povodom toga, jer ih time dovodimo u iskušenje da se okušaju silom. Ako zapadne demokratije zajedno ostanu čvrsto privržene principima Ujedinjenih nacija, njihov kapacitet za širenje tih principa biće ogroman i malo je verovatno da će ih neko kinjiti. No, ukoliko postanu podeljene ili omanu u svojoj dužnosti i ukoliko se ovim najključnijim godinama dopusti da tek tako minu, onda zaista možemo očekivati da nas sve zahvati katastrofa.

Poslednji put video sam da nam se tako nešto sprema i uzbunjivao sam svoje zemljake i svet, ali niko nije hajao. Sve do 1933, pa čak i 1935, mogli smo da spasemo Nemačku od užasne kobi koja ju je snašla, i svi smo mogli biti pošteđeni strahota koje je Hitler pustio na čovečanstvo. Nikada u celoj istoriji nije bilo rata koji se mogao lakše sprečiti pravovremenom akcijom od onog koji je bio razorio tako veliki deo sveta. Po mom mišljenju, mogao se sprečiti bez ijednog opaljenog pucnja, i Nemačka bi danas bila moćna, prosperitetna i poštovana; ali niko nije hteo da sluša, i jedan po jedan bivali su usisani u strašni vrtlog. Sigurno da ne možemo dopustiti da se to ponovi. Ovo se može postići samo sporazumom sa Rusijom o svim tačkama sada, 1946, pod okriljem Organizacije

ujedinjenih nacija i održavanjem tog sporazuma mnogim godinama mira, svetskim instrumentom, podržanim svom snagom anglofonog sveta i svih njegovih saveznika. Postoji rešenje koje Vam, pun poštovanja, nudim u ovom obraćanju, a koje sam nazvao „Sveze mira“.

Neka nijedan čovek ne potceni postojanu moć britanske imperije i komonvelta. Samo zato što na našem ostrvu vidite 46 miliona uznemirenih oko zaliha hrane, od koje sami uzgoje tek polovinu, čak i u ratu, ili zato što imamo poteškoća u ponovnom pokretanju svoje industrije i izvoza posle šest godina napora u ratnoj pasiji, ne sumnjajte da ćemo izaći iz ovih teških dana oskudice baš kao što smo prošli i kroz slavne godine agonije, niti da ćete, za pola veka od danas videti 70 ili 80 miliona Britanaca rasutih po celom svetu, ujedinjenih u odbrani naših tradicija, našeg načina života i svetskih ciljeva koje zastupamo. Ako se populacija anglofonih komonvelta doda onoj Sjedinjenih država, sa svim što bi takva saradnja uključivala u vazduhu, na moru, celoj kugli zemaljskoj i u nauci i u industriji i u moralnoj snazi, neće biti treperave i nepouzdana ravnoteže moći koja bi mamila svojim iskušenjima ambicije i avanture. Ako se čvrsto držimo Povelje Ujedinjenih nacija i hodamo pravo mirne i trezvene snage, netražeći zemlju i blaga nijednog čoveka, netražeći postavljanje bilo kakve proizvodnje kontrole nad mislima ljudi; ako se ceo britanski duh i materijalna snaga i ubeđenja udruže sa Vašim u bratskom savezu, glavni putevi budućnosti biće prohodni, ne samo za nas, već za sve, i ne samo u našem vremenu, već i u veku koji dolazi.

Altjero Spineli

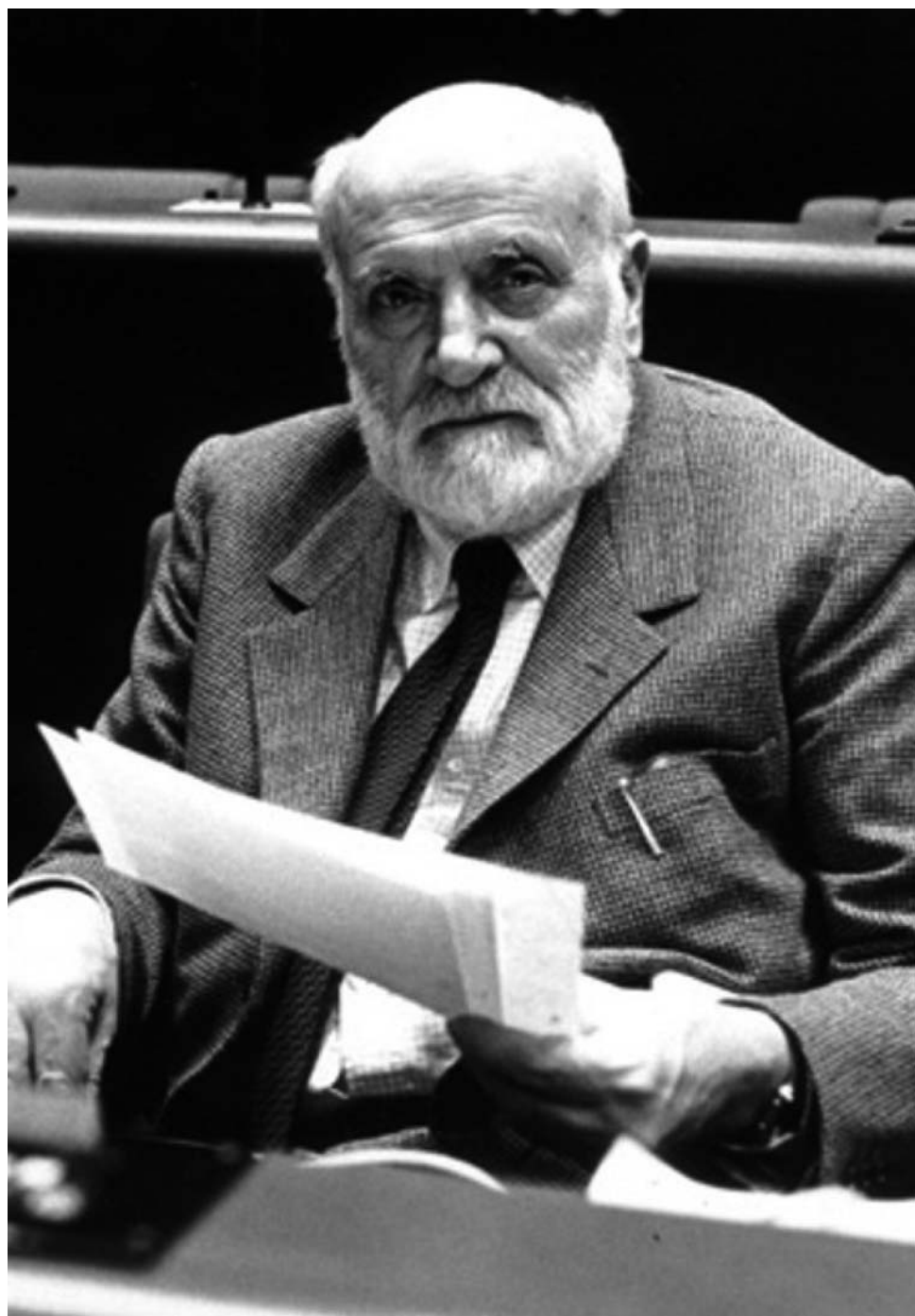
**EVROPSKA
CIVILIZACIJA MOŽE
BITI OSTVARENA
SAMO U UJEDINJENOJ
EVROPI**

ISTORIJSKI KONTEKST

Iako su prvi koraci ka ujedinjenju evropskih država učinjeni početkom šeste decenije dvadesetog veka, ideja federalnog ujedinjenja Evrope, kao konkretan politički manifest, pojavila se neposredno po okončanju Drugog svetskog rata, osnivanjem Unije evropskih federalista, panevropskog političkog pokreta. Na ruševinama političkog i ekonomskog poretka država u Evropi, prvih godina po uspostavljanju mira, javila se ideja o stvaranju Evropske federacije.

Dok su se u Sjedinjenim Državama uveliko razvijali Trumanova doktrina i politika obuzdavanja, a svet polako delio na dva nepomirljiva suprotstavljena bloka zahvaćena Hladnim ratom, na Kongresu u Montreu u Švajcarskoj 1946, javljaju se prve posleratne ideje o ujedinjenju evropskih država. Italijanski političar i državnik, Altjero Spineli, federalista sa vizijom ujedinjenja evropskih država, već tada svojim idejama pokušava da razbije idolizaciju nacionalne države, kroz ideju o stvaranju nadnacionalne evropske države, zasnovane na federalnim načelima.

Osnovna namera bila je da se nadilaženjem državnih granica, kroz veće političko i ekonomsko jedinstvo, Evropa trajno pacifikuje i učini slobodnom. Tako je nastala ideja o utemeljenju i očuvanju vrednosti koje će se i danas nazivati evropskim, poput slobode i demokratije. Uspostavljanje ovih vrednosti i evropske civilizacije u ujedinjenoj federalnoj Evropi tako će postati ključna ideja vodilja Unije evropskih federalista u godinama koje su dolazile.

BIOGRAFIJA

Altjero Spineli [Altiero Spinelli] (1907–1986) bio je italijanski politički teoretičar i evropski federalista. Smatra se jednim od „očeva osnivača“ Evropske unije zahvaljujući Ventotenskom manifestu – „Ka slobodnoj i ujedinjenoj Evropi“ koji je napisao zajedno sa Ernestom Rosijem, 1941. godine. Imao je ključnu ulogu u radu Pokreta evropskih federalista (European Federalist Movement), i imao je snažan uticaj na tok evropske integracije neposredno nakon Drugog svetskog rata, i posebno tokom osamdesetih godina prošlog veka. Bio je član Evropske komisije punih šest godina i poslanik u Evropskom parlamentu deset godina. Osniva 1982. godine „Krokodilski klub“ koji je nazvan po restoranu u Strazburu u kojem se sastalo nekoliko poslanika iz različitih političkih grupacija. Osnovni cilj ovog kluba bio je postizanje većeg jedinstva u Evropi i stvaranje evropske demokratske države. Rad kluba rezultirao je osnivanjem posebnog Komiteta za institucionalne poslove, kojim je predsedavao Spineli. Evropski parlament usvojio je 1984. godine Spinelijev predlog Sporazuma o osnivanju Evropske unije. Jedna od glavnih zgrada Evropskog parlamenta danas nosi njegovo ime.

27. AVGUST 1946. ■ OSNIVAČKI KONGRES UNIJE
EVROPSKIH FEDERALISTA (UEF), MONTRE, ŠVAJCARSKA

EVROPSKA CIVILIZACIJA MOŽE BITI OSTVARENA SAMO U UJEDINJENOJ EVROPI

Mi ne možemo i ne želimo da krijemo od sebe samih da su jedine zemlje sposobne da preduzmu evropske inicijative danas one na zapadnom ili, neko može reći, američkom delu kontinenta. Ništa nije tužnije od činjenice da ideal Evrope, kolevke prava i slobode, čini samo deo geografskog područja Evrope. Štaviše, ta oblast gotovo sigurno će se još smanjiti i evropska civilizacija postaće samo istorijsko sećanje, ukoliko konačno ne ujedinitimo ono što je danas od toga ostalo.

Evropske inicijative moguće su tamo gde je američki uticaj presudan, najviše zbog toga što u najvećem delu Zapadne Evrope demokratske institucije i dalje postoje, iako uzdrmane, dok su u Istočnoj Evropi u potpunosti nestale. No, mogućnosti takođe zavise u velikom stepenu i od pozicije sâme Amerike. Amerikanci su suočeni sa alternativama od istorijskog značaja i još uvek nisu izabrali između njih. Amerika se ne može

vratiti predratnom izolacionizmu: ona je nepovratno umešana u evropsku politiku. Međutim, to mešanje može se razviti u mnogo različitih pravaca, uzimajući u obzir komplikovano preplitanje akcije i reakcije između američke pozicije i evropske.

SAD moraju održati svoj visoki životni standard i nivo proizvodnje, i ne mogu to učiniti ukoliko je ostatak sveta gurnut u siromaštvo. Zbog toga će se američka politika protiviti rezervisanim tržištima, zatvorenim ekonomijama, državnom planiranju i samodovoljnosti. Amerika ima interes za evropskim prosperitetom i može obećati pomoć evropskim zemljama samo pod uslovom da one uspeju da razviju bogat, otvoren i uređen ekonomski sistem. Ovo je osnovna namera Maršalovog plana, šansa koju evropske demokratije moraju zgrabiti i pretvoriti u svoju prednost. Ipak, sve što Amerikanci mogu učiniti na ovim poljima jeste da nam ponude šansu. Oni mogu prihvatiti formiranje mirne i prosperitetne Evropske unije koja bi im bila i ekonomski upotrebljiva dok uporedo umanjuju svoje vojne obaveze na starom kontinentu i umanjuju polje kontakta i konflikta sa Sovjetskim savezom. No, oni sami ne mogu stvarati takvu uniju, i ukoliko Evropljani ne ugrabe šansu, SAD će bivati sve više i više izazvane da se sa liberalne alternative pomere ka onoj imperijalnoj. Ova potonja alternativa snažna je u Americi: ona se paralelno razvija sa prethodnom, i to je ono što svaku američku inicijativu i intervenciju čini tako presudno važnom za nas.

.....
*Mogućnosti da se
 posvetimo izgradnji
 federalne
 demokratske
 Evrope postojaće
 najverovatnije još
 nekoliko godina.*

Ukoliko se demokratska Evropa ne spasi sopstvenim naporima, upotrebljavajući šansu koju nudi Amerika, i ne razvije federalne institucije u ekonomskom i političkom polju, onda će prevladati američki imperijalizam.

Ukoliko SAD mora da održi svoje pozicije sile u Evropi koja je nesposobna za normalni autonomni život, to će pretvoriti svaku zemlju u ekonomski, politički i vojni protektorat, eksploatišući je na ovaj ili onaj način, ili davajući joj ovu ili onu privilegiju. Tako sve imperije nastaju. Liberalna Amerika još uvek je živa i aktivna, ali postepeno gubi tlo u korist imperijalne Amerike. Kada se taj proces završi, više neće biti šanse za spas evropske demokratije.

Opšte su primedbe da će federalistički plan akcije po ovim linijama imati tendenciju da stvori zapadno-evropski blok potčinjen Americi i neprijateljski prema Sovjetskom savezu. Mnogi federalisti uplašeni ovom

optužbom napuštaju teren realnosti, nalazeći sigurnost u beznadežnosti i mutnim nadama.

Moramo čvrsto odbaciti ovakav kriticizam. Federalizovati evropske demokratije jedini je put da se spreči da one postanu protektorati i instrumenti imperijalističke američke politike, da se spreči razvoj i konsolidacija američke imperijalne, kolonizatorske politike u Evropi. Mnogi Amerikanci koji su za federalistički razvoj Evrope nisu imperijalisti već ljudi koji se plaše imperijalističke budućnosti za svoju zemlju i žele stvaranje situacije u Evropi koja će ovakvu mogućnost preokrenuti.

Evropska federacija, čak i ona delimična, biće nezavisna od Amerike na način koji je pojedinačno nemoguć za države Zapadne Evrope. Na taj način, takva federacija odupreće se, i u perspektivi prevazići razarajuću politiku sfera uticaja. Osnovna federacija mora ostati otvorena za sve druge evropske države: ona mora postepeno i mirno povratiti vrednosti i institucije demokratske civilizacije u zemljama u kojima su one izgubljene, i koje jedino mogu biti oživljene u okviru Evrope očišćene od izuzetno

štetnih uticaja, i zasnovane na zakonima pravde i mira.

.....
*Osnovna federacija
 mora ostati
 otvorena za sve
 druge evropske
 države...*

Drugim rečima, federalističko rešenje neupitno je suprotstavljeno sovjetskom imperijalizmu, jer će zadatak federalne Evrope biti da proveri i konačno odstrani čitav imperijalistički sistem zona uticaja, kontrola, gvozdenih zavesa, i tako dalje: no, ona je suprotstavljena sovjetskom imperijalizmu na istim osnovama kao i prema američkoj varijanti.

Ako je danas moguće zamisliti da se prvi koraci prema federalizmu preduzimaju u zemljama pod američkim uticajem i nigde drugde, to je prosto zbog toga što u potonjim, kao i u sâmoj Americi, postoje mogućnosti za anti-imperijalističku i anti-totalitarnu akciju koja više ne postoji u Istočnoj Evropi, iako se nadamo da će ona zaživeti i tamo.

Mogućnosti da se posvetimo izgradnji federalne demokratske Evrope postojaće najverovatnije još nekoliko godina. Uloga velikih svetskih imperija je, bez sumnje, prepreka, ali sada, dok njihova intervencija nije završena, to daje na hitnosti problemu Evropske unije koja u efektu može biti spasonosna.

Definišući konkretne mogućnosti ostvarivanja Evropske unije, moramo prepoznati da još ništa nije učinjeno u tom pravcu, i da velika odgovornost

za ovo leži na vodećim političkim klasama u demokratskim zemljama. Novi ljudi i nove snage došli su na političku scenu. Možda bi bilo mesta nadi da su ih skorašnje patnje uverile u apsurdnost jednostavnog ponovnog uspostavljanja starih nacionalnih suvereniteta. Oni moraju razumeti da otrov totalitarizma nije bio tužan monopol Nemačke, Italije i jedne ili dve druge države već da je prisutan, više ili manje tajno, u svim evropskim zemljama, možda bez izuzetka; i da je rat sâm po sebi, iako je bio anti-fašistički, osnažio totalitarne i anti-demokratske elemente koji postoje svuda.

Ipak, ove činjenice ignorisane su i učinjen je pokušaj da se ponovo uspostavi demokratija na ekskluzivno nacionalnoj osnovi. Kao rezultat, određena veštačka demokratizacija postignuta je, ali ona nema čvrstu osnovu. Apsurdnost je dodatno natovarena već postojećoj apsurdnosti, i nijedan od najvećih problema ovoga trenutka nije bio

ni dotaknut. Ekonomska samodovoljnost i državno planiranje ponovo su oživali, nacionalne armije ponovo su izgrađene, nacionalna mržnja, ogorčenost i sumnja su napredovale. Danas se svaka evropska nacija, pogođena siromaštvom i bolešću, povukla u sebe, nesigurna je u budućnost, nesposobna da se podigne, osuđena da zavisi sve više i više od političkih i ekonomskih struktura koje su u svojoj suštini anti-demokratske.

.....
*... mi moramo
 smatrati za jedinu
 progresivnu
 političku
 elitu samo onu koja
 je odlučna da
 razbije idola
 nacionalnu državu...*

Nema budućnosti na ovim osnovama za demokratsku civilizaciju. Ukoliko ju je potrebno još jednom osigurati, čitav plan političke akcije mora biti promenjen. Tradicionalne političke podele koje se nalaze u svakoj zemlji više nemaju bilo kakvo dublje ili autentično značenje. Kakva god da im je spoljna oznaka, mi moramo smatrati za suštinski anti-demokratske sve grupe koje smatraju da je njihov glavni zadatak da ponovo uspostave i konzerviraju nacionalnu suverenu državu. Čak iako to ne sprovedu, oni su grobari građanskih sloboda i blagostanja, sluge modernog Levijatana, svemoćne, totalitarne suverene države.

I, ponovo, bez obzira na spoljnu oznaku, mi moramo smatrati za jedinu progresivnu političku elitu samo onu koja je odlučna da razbije idola nacionalnu državu, ograniči njen apsolutni suverenitet i uspostavi federalne institucije da upravljaju zajedničkim interesima Evropljana.

Prisustvo na ovom kongresu ljudi iz najrazličitijih partija dokaz je da ljudi postaju svesni novih linija političke podele. Pitanje je: ko je za slobodnu Evropu, a ko protiv nje? Zadatak pred UEF-om jeste da ojača ovaj osećaj i učini ga stvarnim u evropskom političkom životu.

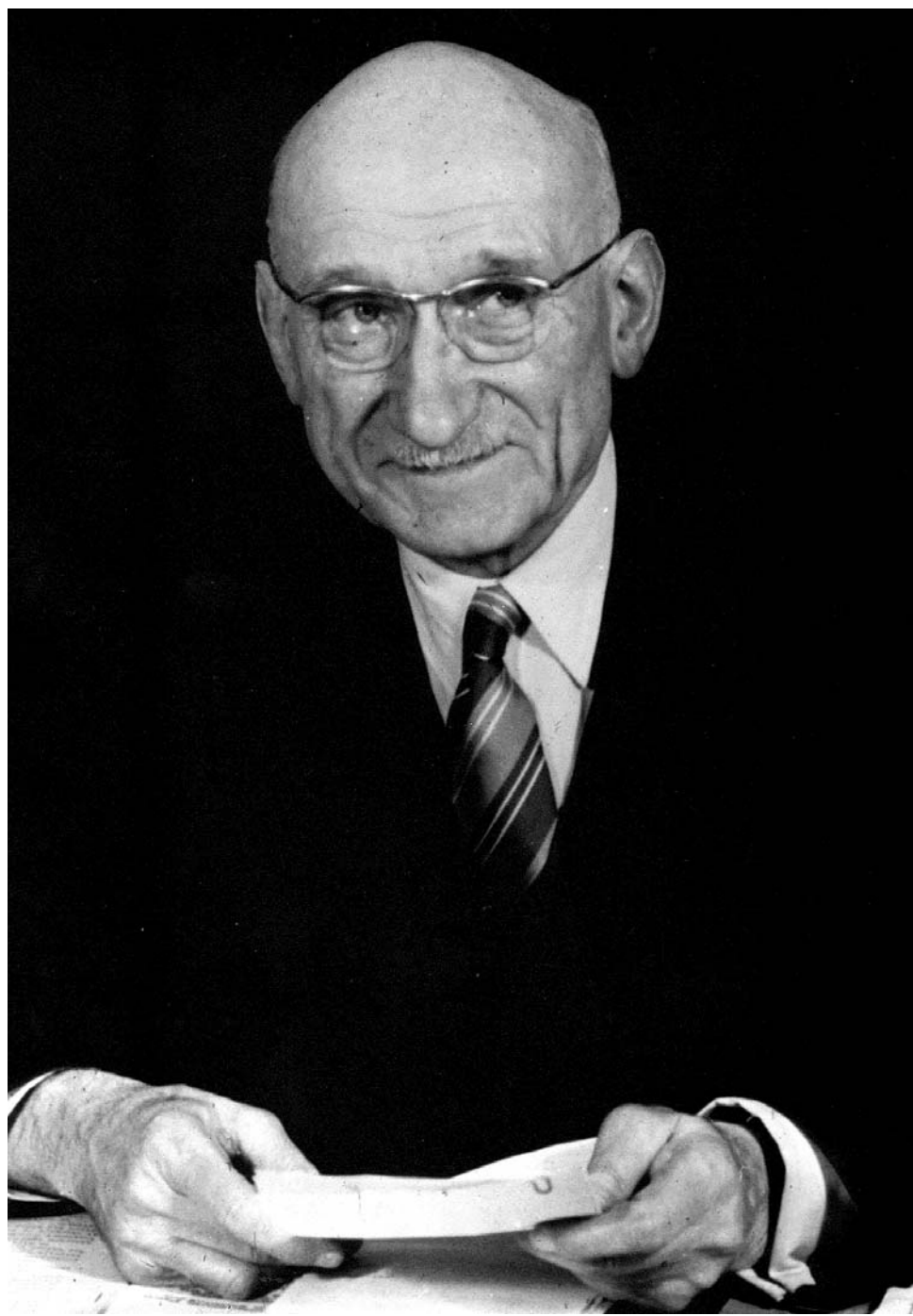
Najvažnije pitanje nije da li ova ili ona zemlja ima vladu levice ili desnice već je to ponovno rađanje slobodne, demokratske, evropske civilizacije koja jedino može biti ostvarena u ujedinjenoj Evropi.

Robert Šuman

**DEKLARACIJA
FRANCUSKE VLADE
O ZAJEDNIČKOJ
NEMAČKO-FRANCUSKOJ
TEŠKOJ INDUSTRIJI**

ISTORIJSKI KONTEKST

Ideja o ujedinjenju Evrope pedesetih godina XX veka nije bila novina jer njeni koreni sežu daleko u prošlost. Međutim, tek tada stvaraju čvrste osnove za nastanak onoga što danas nazivamo Evropskom unijom. Prvi veliki korak napravio je Robert Šuman, državnik iz Lorene, koji se izborio za drugačiju sudbinu evropskih naroda. Objavljivanje deklaracije iz 1950. bio je logičan nastavak plana Žana Monea. Deklaracija je imala dvostruke ciljeve: sa jedne strane, objedinjavanje proizvodnje uglja i čelika trebalo je da postavi privredu evropskih država na zdrave noge i omogući ubrzan rast ratom razorenih ekonomija; s druge strane, ujedinjenjem država Evrope trebalo je prevazići antagonizme i onemogućiti izbijanje novih ratova. Stoga je pitanje ponovnog uvođenja Nemačke u međunarodnu zajednicu predstavljalo ključni momenat za obnovu Evrope. Snažan podsticaj ujedinjenju stigao je i izvan Evrope, iz Sjedinjenih Američkih Država, koje su uvidele da razrušena i razjedinjena Evropa ne može biti stabilan ekonomski partner i saveznik u borbi protiv komunizma koji se širio iz SSSR-a i njegovih „satelita“. SAD su, stoga, odlučile da finansijski pomognu oporavak Evrope. Maršalov plan pomoći Evropi iz 1947. predstavljao je konkretan podsticaj za udruživanje i konsolidaciju država. Osnovna namera Šumanove deklaracije bila je da objedini upravljanje resursima koji su u prvoj polovini XX veka bili glavni adut evropskih sila u ratovima – kontrola nad proizvodnjom i prometom uglja i čelika. Zbog toga je plan koji je trebalo da promeni sudbinu kontinenta, i koji bi učinio svaki rat između Francuske i Nemačke nemogućim, najpre predstavljen nemačkom kancelaru Konradu Adenaueru. On je predloge iz Deklaracije prihvatio, smatrajući da je ovaj vid integracije dobar način da Nemačka izgradi odnose sa zapadnoevropskim državama na novim osnovama, kao i da ponovo uspostavi pun suverenitet. Šumanov plan postao je tako temelj na kojem je počela da se gradi ujedinjena Evropa, ponudivši jasnu perspektivu svim evropskim državama koje su želele da krenu putem obnove i razvoja. Na tim temeljima, svega godinu dana kasnije, 18. aprila 1951, konstituisana je Evropska zajednica za uglj i čelik, kao oblik nadnacionalne sektorske saradnje država kojim je oformljeno jezgro evropskih integracija.

BIOGRAFIJA

Robert Šuman [Robert Schuman] (1886–1963) rođen u oblasti Loren u Francuskoj, koju ju 1871. godine, zajedno sa Alzasom, anektirala Nemačka. Nakon Prvog svetskog rata bio je vrlo aktivan u francuskom političkom životu, dok je tokom Drugog svetskog rata bio član francuskog Pokreta otpora zbog čega je bio i hapšen i zatvaran. Po završetku rata prvo je angažovan na poziciji ministra finansija, da bi na premijerskom položaju četvrte Francuske republike bio u periodu od 1947. do 1948. godine, kada je postao član počasnog predsedništva Evropskog pokreta. Zajedno sa Žanom Moneom, kao premijer Francuske, pripremio je tekst koji predstavlja temelje evropskog ujedinjenja. Na konferenciji za novinare, 9. maja 1950, u Salonu sa satom u Ministarstvu spoljnih poslova Francuske, objavljuje deklaraciju kojom poziva nemačkog kancelara Konrada Adenauera i ostale evropske države da formiraju Visoku vlast koja će biti zadužena za zajedničku proizvodnju uglja i čelika. Kao premijer Francuske, a zatim i kao ministar spoljnih poslova, učestvovao je u osnivanju Organizacije severno atlantskog ugovora (NATO). Bio je prvi predsednik Evropske parlamentarne skupštine.

9. MAJ 1950. ■ PARIZ, FRANCUSKA

**DEKLARACIJA FRANCUSKE VLADE O
ZAJEDNIČKOJ NEMAČKO-FRANCUSKOJ
TEŠKOJ INDUSTRIJI**

Mir u svetu ne može se sačuvati bez stvaralačkih napora koji odgovaraju veličini pretnje.

Doprinos koji jedna organizovana i vitalna Evropa može da pruži civilizaciji jeste nužan za održavanje miroljubivih odnosa. Francuskoj, koja već više od dvadeset godina deluje kao prvoborac za ujedinjenje Evrope, suštinski cilj uvek je bio da služi miru. No, Evropa nije stvorena: izbio je rat.

Evropa ne može biti stvorena preko noći i biti cela zajedno, ona će izroniti iz konkretnih dostignuća koja će, pre svega, omogućiti iskrenu solidarnost. Da bi zajednica naroda mogla da bude stvorena, prevashodno je potrebno suzbiti vekovno neprijateljstvo između Francuske i Nemačke. Započeti proces mora, u prvom redu, obuhvatiti Nemačku i Francusku.

U tu svrhu, francuska vlada predlaže da se u ograničenoj, ali odlučujućoj tački odmah pristupi delovanju.

.....
*Mir u svetu ne
 može se sačuvati
 bez stvaralačkih
 napora koji
 odgovaraju veličini
 pretnje.*

Francuska vlada predlaže da se celokupna francusko-nemačka proizvodnja uglja i čelika podredi zajedničkoj Visokoj vlasti u okviru organizacije kojoj mogu da se pridruže i druge evropske države.

Spajanje proizvodnje uglja i čelika omogućiće nastanak zajedničkog temelja za razvoj privrede, kao prvog koraka ka federaciji u Evropi, i promeniće sudbinu zemalja koje su se dugo bavile proizvodnjom sredstava za uništavanje, a čije žrtve su i sâme postale.

Spajanje proizvodnje do koje će doći na pomenuti način, stvorice uslove u kakvima bi bilo kakav rat između Francuske i Nemačke bio nezamisliv i konketno nemoguć. Ova jaka proizvodna jedinica otvorena je za sve zemlje koje žele da joj se pridruže, i spremna je da sve pridružene zemlje pod istim uslovima snabde osnovnim elementima industrijske proizvodnje. Ona će biti solidan temelj ekonomske zajednice.

.....
*Evropa ne može biti
 stvorena preko noći
 i biti cela zajedno,
 ona će izroniti iz
 konkretnih
 dostignuća koja će,
 pre svega,
 omogućiti iskrenu
 solidarnost.*

Proizvodnja bez pravljenja razlika i isključivanja služice celom svetu radi podizanja životnog standarda, i kao doprinos mirovnim zalaganjima. Ako bi Evropa mogla da računa na okrepljenje svojih proizvodnih sredstava, ona bi mogla odlučnije da ostvaruje jedan od svojih glavnih ciljeva: razvoj afričkog kontinenta.

Na taj način, brzo bi došlo do usklađivanja interesa nužnih za razvoj ekonomske zajednice i za proces udruživanja među zemljama koje su dugo razdvajali krvavi sukobi.

Predlog o ujedinjavanju proizvodnje i o uspostavljanju nove Visoke vlasti, čije će odluke biti obavezujuće za Francusku, Nemačku i sve pridružene zemlje, stvorice prvo konkretno jezgro evropskog saveza koje je nužno za garantovanje mira.

Da bi došlo do ostvarivanja ovih ciljeva, francuska vlada spremna je da – na tim osnovama – počne s pregovorima.

Zajednička Visoka vlast trebalo bi da u što kraćem roku počne da obavlja poslove iz svoje nadležnosti:

- modernizaciju proizvodnje i poboljšanje kvaliteta;
- isporuku čelika i uglja na francusko i nemačko tržište, kao i na tržišta pridruženih zemalja pod jednakim uslovima;
- povećanje zajedničkog izvoza u druge države;
- podizanje životnog standarda radnika zaposlenih u pomenutim privrednim granama.

Zbog velikih razlika u proizvodnim mogućnostima pridruženih država, a u cilju izvršavanja zadataka, trebalo bi usvojiti privremene mere radi ispunjavanja proizvodnog i investicionog plana; uspostaviti

mehanizme za izjednačavanje cena i osnovati fond za reorganizaciju proizvodnje. Protok uglja i čelika među pridruženim zemljama biće oslobođen carinskih dažbina i biće ujednačene tarife za transport. Tako će se postepeno stvarati uslovi koji će sami od sebe omogućiti racionalniju podelu proizvodnje i veću produktivnost.

.....
*Spajanje
 proizvodnje uglja i
 čelika omogućiće
 nastanak
 zajedničkog temelja
 za razvoj privrede,
 kao prvog koraka
 ka federaciji u
 Evropi...*

Za razliku od međunarodnih kartela, koji ograničenjima i zadržavanjem visokih profita teže raspodeli i iskorišćavanju nacionalnih tržišta, planirana organizacija omogućiće ujedinjavanje tržišta i razvoj proizvodnje.

Navedeni principi i obaveze biće predmet sporazuma koji će potpisati pojedinačne države i ratifikovati ga u svojim parlamentima. Neophodni pregovori za precizno određivanje mera za realizaciju plana vodiće se u prisustvu saglasno izabranog sudije. On će proveravati da li je sporazum u skladu sa načelima; u slučaju nerešenih nesuglasica, on će određivati rešenje koje će morati da bude prihvaćeno.

Zajednički vrhovni organ vlasti biće sastavljen od nezavisnih ličnosti koje će po principu jednakosti predlagati vlade, uz neophodni konsenzus; predsednika će birati vlade; njegove odluke imaće izvršnu funkciju u Francuskoj, Nemačkoj i drugim pridruženim državama. Postojeće mogućnost žalbe na odluke Visoke vlasti.

Predstavnik Ujedinjenih nacija u Visokoj vlasti će, za račun Organizacije ujedinjenih nacija, dva puta godišnje pripremati javni izveštaj u kojem će

obrazlagati delovanje nove organizacije, s posebnim naglaskom na očuvanje miroljubivih ciljeva.

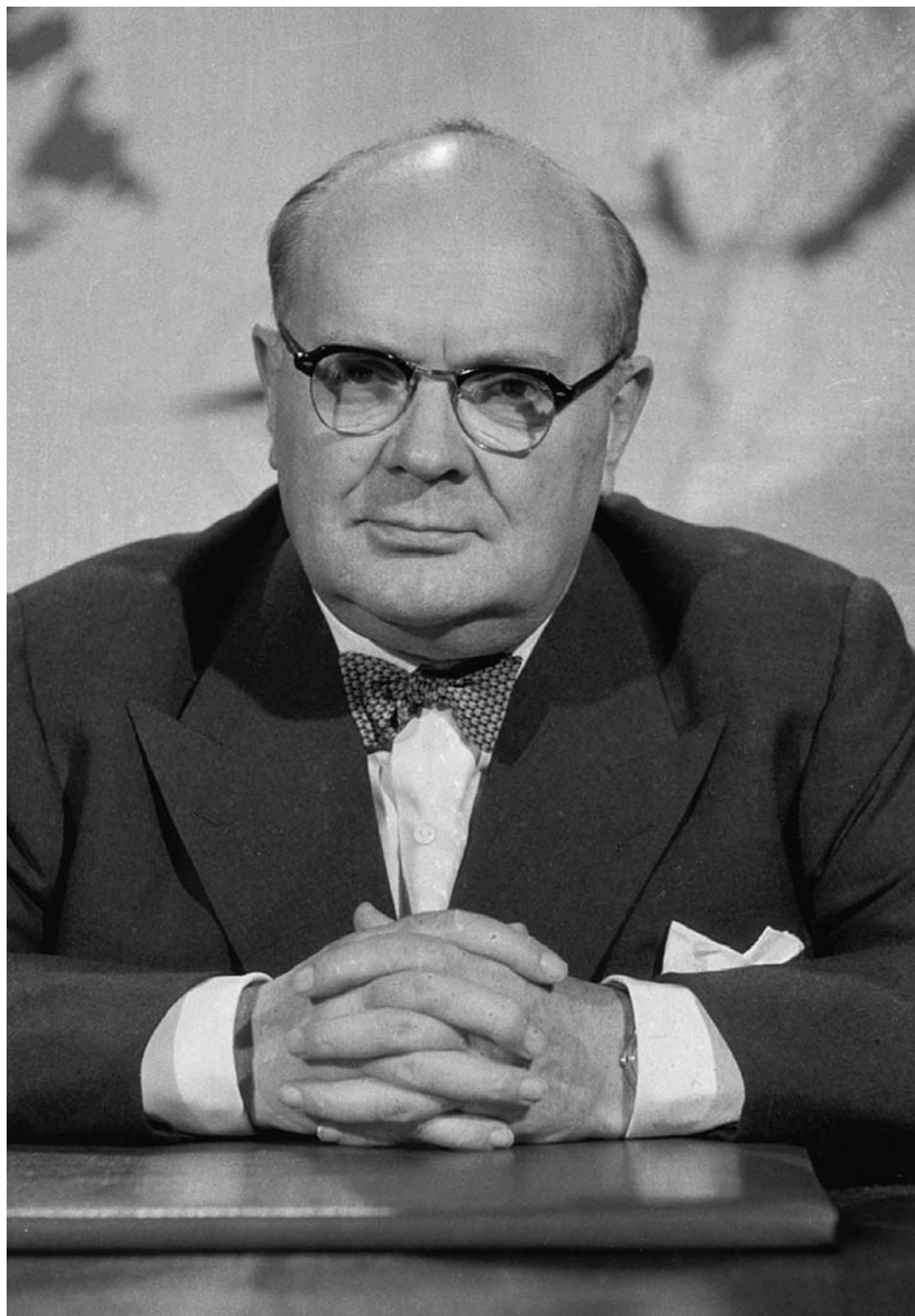
Osnivanje Visoke vlasti ni u čemu neće ugroziti privatno preduzetništvo. Prilikom izvršavanja svojih zadataka, poštovaće nadležnosti međunarodnih područja u Rurskoj oblasti, kao i razne obaveze koje je preuzela Nemačka, dok one budu na snazi.

Pol-Anri Spak
ZAHTEVAM OD
VAS, SA STRAŠĆU
I POVERENJEM

ISTORIJSKI KONTEKST

Paralelno s pregovorima o obliku Evropske odbrambene zajednice, ideja o Evropskoj političkoj zajednici je sazrevala. Zauvek sahranivši nade da će Savet Evrope ikada obezbediti stvarnu političku vlast, pro-Evropljani unutar „Šestorice“ tražili su novi način da obezbede razvitak evropskog političkog statuta kojim bi dobili liderstvo i demokratsku kontrolu nad budućom Evropskom armijom. Tako je, nakon potpisivanja nacrtu Ugovora o osnivanju Evropske odbrambene zajednice, Konsultativna skupština Saveta Evrope 30. maja 1952, zatražila od šest vlada da povere odgovornost Zajedničkoj skupštini Evropske zajednice za uglj i čelik – koja je trebalo da postane i Skupština buduće Evropske odbrambene zajednice – za izradu nacrtu plana za Evropsku političku zajednicu.

23. jula 1952, čak i ne čekajući da Skupština Evropske odbrambene zajednice preuzme odgovornost, vlade „Šestorice“ poverile su Zajedničkoj skupštini Evropske zajednice za uglj i čelik – pod predsedavanjem bivšeg belgijskog premijera Pol-Anri Spaka – zadatak da naprave nacrt evropskog političkog statuta u roku od šest meseci. Marta 1953, nacrt ugovora usvojen je gotovo jednoglasno u Zajedničkoj skupštini, i odmah postavljen pred šest ministara spoljnih poslova Evropske zajednice za uglj i čelik. Reakcije su bile, ipak, rezervisane. Neki su mislili da je najpre, pre uspostavljanja političke, bilo neophodno uspostaviti Evropsku odbrambenu zajednicu. Drugi su se usprotivili prevlasti zakonodavne vlasti i predlagali pravljenje nacrtu novog plana koji bi podelio zakonodavnu vlast između Izvršnog saveta i Saveta nacionalnih ministara. Plan je, potom, prenesen na teren dugih diplomatskih pregovora koji su ga postepeno razvodnili. Na kraju, odbijanje francuske Nacionalne skupštine da ratifikuje Ugovor o osnivanju Evropske odbrambene zajednice automatski je odvelo napuštanju plana o Evropskoj političkoj zajednici. Posle ovog neuspeha, tek nakon 40 godina, odredbe o političkoj saradnji ugrađene su u Ugovor o osnivanju Evropske unije.

BIOGRAFIJA

Pol-Anri Spak [Paul-Henri Spaak] (1899–1972) bio je belgijski političar i lider Socijalističke partije. Zauzimaao je različite pozicije u vladi nakon 1935. godine, a gotovo bez prestanka vršio je funkciju ministra spoljnih poslova, od 1938. do 1949. godine. Kao umereni socijalista, Spak je tri puta bio premijer (1938–1939, 1946, 1947–1949), u koalicionim vladama. Bio je protivnik povratka kralja Leopolda III u Belgiju. Ponovo je bio ministar spoljnih poslova od 1954. do 1957. godine, kao i od 1961. do 1966. godine, dok je u isto vreme bio vice-premijer. Od 1961. do 1965. godine Spak je postao poznat na međunarodnoj sceni kao prvi predsednik Generalne skupštine Ujedinjenih nacija (1946), predsedavajući Saveta za evropski oporavak (1948–1949) i generalni sekretar NATO-a (1957–1961). I na nacionalnim i međunarodnim položajima, Spak je stremio političkom i ekonomskom ujedinjenju Zapadne Evrope, i bio je aktivan u stvaranju organizacija koje su nakon izvesnog vremena dovele do rađanja Evropske unije. Pol-Anri Spak se iz političkog života povukao 1966. godine. Svoje memoare u dva toma objavio je 1969. godine pod naslovom „Stalna borba“ (*The Continuing Battle*). Preminuo je 1972. godine u 73. godini života u svom domu nadomak Brisela.

9. MART 1953. ■ STRAZBUR, FRANCUSKA

ZAHTEVAM OD VAS, SA STRAŠĆU I POVERENJEM

Gospodine predsedniče, gospodo ministri, gospođe, gospodo,

Primetno je da je nemoguće garantovati svakoj od naših zemalja sva prava koja proizilaze iz statusa nezavisnog suvereniteta, a uzimajući u obzir bezbednosne interese i interese svih. Pojedinci koji se udružuju, moraju se odreći dela sloboda kako bi sačuvali celinu. Veličina žrtve zavisice kako od situacije i okolnosti, tako i od cilja kojem se stremi. Veoma je teško odrediti koja je polazna tačka gde počinju prava kojih se treba odreći.

Za sve odluke koje smo doneli u vezi sa ovim pitanjem, imali smo u vidu da ne smemo zaboraviti ono što smatramo najvažnijim interesom: konsolidaciju naše unije od koje zavisi naš prosperitet, naša sreća, naša sigurnost, a možda i sâma egzistencija. Ova važna konstatacija, koja je utisnuta u naš duh, dovela je do toga da svako od nas bude više pomirljiv nego što smo se tome nadali, kada su u pitanju stvari od manje važnosti, kao što i Ugovor koji sada predstavljamo

jeste plod kompromisa, i dokaz dobre volje koju iziskuje specifičan karakter političke situacije u kojoj se nalazimo.

Možda bi pretenciozno bilo očekivati da ovaj dokument bude bezrezervno prihvaćen u svim državama članicama, ali svako od nas može da posvedoči da bi, ako bi se u obzir uzeli samo pojedinačni interesi, posledice mogle da budu izuzetno neprijatne i razorne, i zato se nadamo i verujemo da će ovaj Ugovor izazvati mali broj zamerki koje suštinski i možemo da očekujemo. Naša najveća želja jeste da ovaj tekst doprinese održivom prosperitetu kontinenta koji nam je svima toliko drag, kao i da garantuje njegovu slobodu i sreću.

<p>..... <i>Gospodo, rad koji Vam predajemo nije delo niti maksimalista niti minimalista... Evropa koju Vam predlažemo nije ni federalna ni konfederalna. U našem zajedničkom radu, zaboravili smo na lične ambicije i zanemarili školske svađe.</i> </p>	<p>Kao što sam želeo, gospodo, ove reči nižu se iz mog pera. One zapravo, na najbolji mogući način prevode ono što imam da Vam kažem. Ali, avaj, one nisu moje!</p> <p>One čine najznačajniji pasus pisma od 17. septembra 1787, koji jedva da je primećen i kojim je Džorž Vašington, predsednik Federalne konvencije, predstavio predsedniku Kongresa projekat konstituisanja Ustava Sjedinjenih Američkih Država.</p> <p>Čitanje ovog istorijskog dokumenta nije protivrečno današnjoj ceremoniji. Tiče se velike teme za razmišljanje i umirujuće poruke koja prenosi nadu u ostvarenje cilja.</p> <p>Aktuelnost ovog dokumenta Vas je zasigurno iznenadila. Neki drugi političari, vek i po pre nas, suočili su se sa sličnim teškoćama sa kojima se i mi danas suočavamo; suočili su se s problemima koji se gotovo nimalo ne razlikuju od onih koji se danas postavljaju pred nas; imali su jednake brige, ali su se usudili da deluju, i u tome su i uspeli. Zašto, onda, naša sudbina ne bi bila jednaka njihovoj?</p>
--	---

Ako pokažemo jednaku smelost i hrabrost, ne postoji nijedan valjan razlog koji bi nas sprečio u verovanju da možemo da postignemo isti uspeh. Zadatak koji treba da preduzmemo samo je naš; na nama samima leži odgovornost da povratimo staroj Evropi njenu snagu, veličinu i blistavost.

Gospodine predsedniče, gospodo ministri, prošlog 10. septembra, ministri inostranih poslova Savezne Republike Nemačke, Belgije, Francuske, Italije,

Luksemburga i Holandije, sastali su se u Luksemburgu i doneli su odluku da započnu političku fazu građenja jedne ujedinjene Evrope. U njihovo ime, na ovom mestu, kancelar Adenauer, 13. septembra zatražio je od nas da započnemo sa formiranjem evropskog političkog tela za čije ostvarenje nam je dao rok od šest meseci.

Mi smo, dakle, prihvatili ovu odgovornost sa punom svešću o preprekama koje ćemo susresti. Šest meseci ističe danas. Večeras, gospodine predsedniče, gospodo ministri, u ime Skupštine, predstavim vam Statut Evropske političke zajednice.

Uspeli smo da ostvarimo našu misiju zahvaljujući dobroj volji, talentu i disciplini svih onih koje ovde večeras vidite. No, pravda zahteva da posebno izdvojim i da specijalnu počast dam nekolicini ljudi koji su nedeljama radili danonoćno, koji su žrtvovali sve svoje vreme velikom poduhvatu kojim su fascinirani i u koji duboko veruju.

Čestitam i zahvaljujem – ako mi dozvolite da to učinim abecednim redosledom dobrih evropskih vojnika – gospodinu fon Bretanu, Predsedniku ustavne komisije, predsednicima i izvestiocima pod-komisija gospodi Blezu i Benvenutiju, što se tiče dela o ovlašćenjima gospodi Tajtgenu, Deusu i Azari, za političke institucije gospodi Persiku i fon Merkacu za institucije sudske vlasti, i gospodi Van der Goes Van Natersu, Semleru i Vinjiju za sve poslove koji se tiču odnosa političke zajednice i njenog zbližavanja sa ostalim slobodnim zemljama. Ovim zaslužnim čestitkama pridodajem one koje upućujem svim njihovim kolegama koji su radili u ustavnoj Komisiji i onim neumornim saradnicima Sekretarijata.

Gospodo, rad koji Vam predajemo nije delo niti maksimalista niti minimalista ove Skupštine; Evropa koju Vam predlažemo nije ni federalna ni konfederalna. U našem zajedničkom radu, zaboravili smo na lične ambicije i zanemarili školske svađe. Uzimamo tu slobodu da mislimo da smo pripremili stvaranje Zajednice koja je vođena zakonima za koje, iz iskustva drugih zemalja, sa sigurnošću možemo da kažemo da su funkcionalna, ali koja takođe sadrže nove i originalne ideje, posebno prilagođene situacijama koje se nameću pred novu tvorevinu.

Između dva ekstrema: sa jedne strane, isključivog sistema međuvladine saradnje koji povezuje države koje zadržavaju potpuni suverenitet i, s druge strane, Ugovor koji stavlja pod zajedničku kontrolu većinu aktivnosti

koje sprovede naše države, naša Skupština odabrala je srednji put koji ostvaruje političku zajednicu nadnacionalnog karaktera.

Statut koji je donesen poštuje nadležnosti koje su Vlade naših zemalja posedovale do danas i koje će nastaviti da poseduju. On, takođe, ne vodi novoj promeni suvereniteta.

U isto vreme, pokazana je promišljena želja da budemo ujedinjeni u različitosti i slobodi, da otvorimo prostor iskustvu koji bi trebalo da vodi i da osigura neophodne garancije za realizaciju velike promene koja je u toku, projekat Statuta na pozitivan način odgovara na potrebe za razvojem Evrope, i ima za cilj da konsoliduje rezultate koji su već postignuti.

.....
*... doneli smo
 odluku da
 pokušamo da
 izvedemo ovaj
 veliki poduhvat koji
 mora, ako bude
 uspeo – a uspeće,
 da nam dozvoli da
 spasemo ono što
 imamo zajedničko,
 što nam je najdraže
 i što je najlepše.*

Do sada, izgradnja Evrope činjena je u fragmentima. Postoji Šumanov plan koji je na snazi već sedam meseci. Postoji evropska vojska čije formalno nastajanje zavisi samo od dozvole naših državnih parlamenata. Ovde je reč o etapama napretka ka ujedinjenoj Evropi čija je politička struktura ostala nedefinisana.

Statut koji je predstavila naša Skupština popunjava ovu prazninu. On predlaže evropske političke institucije koje će imati nadležnosti da rešavaju probleme za koje su naše Vlade i parlamenti odlučili da traže zajednička

rešenja, kao i za one koje kasnije postepeno mogu da odluče da rešavaju na taj način.

Ovaj statut tiče se, u limitiranom domenu evropske zajednice, na ustavne principe koji su na snazi u našim zemljama. On, po prvi put, predlaže povezivanje naroda u stvaranju ove Evrope čija budućnost od njih i zavisi, na taj način što će biti organizovani direktni izbori za donji dom Evropskog parlamenta.

Ova politička organizacija otvorena je za učestvovanje svih zemalja članica Saveta Evrope. Projekat statuta dozvoljava i poziva na stvaranje bliskih veza između ovih zemalja, a naročito sa Velikom Britanijom.

Projekat statuta stavlja evropsku vojsku pod političku kontrolu evropske civilne vlasti, koja predstavlja narod. Ova vojska biće, takođe, podređena demokratskoj kontroli Parlamenta koji će biti biran na direktnim izborima.

Kako bi bili stvoreni uslovi koji bi omogućili našim zemljama da uvećaju svoju proizvodnju, a samim tim i životni standard koji bi bio u skladu sa modernim tehnologijama, projekat statuta sadrži deo koji daje jasne obrise procedure koja bi ostvarila zamisao stvaranja unutrašnjeg tržišta, velikog koliko je velika i SAD, a čije bi postepene etape bile predmet dogovora svih država. Najzad, ovaj predlog uopštava jednu od najvažnijih novina koje je uveo Šumanov plan: stvaranje fonda za reorganizaciju koji bi pomogao preduzećima i radnicima kako bi se pripremili za proširenje zajedničkog tržišta.

Rad naše Skupštine, dakle, pomiruje uzdržavanje i napredak. On potvrđuje, takođe, da su nove metode saradnje, koje su vlade odabrale kako bi ovaj politički statut bio napisan, bile mudre.

Predstavnici naših nacionalnih parlamenata često su se žalili, nakon ranijih inicijativa koje su naše vlade preduzimale, što su se sa njima upoznavali tek u njihovoj završnoj fazi, kako bi ih prihvatili u blokovima ili ih odbili. Uz posredovanje naše Skupštine, naši nacionalni parlamenti po prvi put bili su u mogućnosti da učestvuju u razvijanju samog projekta. Ovaj poduhvat pokazao se veoma uspešnim, naročito u kontekstu uštede vremena, a mi verujemo – i u kontekstu sadržaja.

Takođe, nadamo se da se, pri stvaranju krajnjeg oblika tekstova o kojima Vlade treba da raspravljaju, neće vraćati na stare metode rada već da će ostati verni inicijativi koju su preduzeli, i da će sebi obezbediti beskraino korisnu saradnju nekih ljudi koji su tokom ovih poslednjih nedelja prikazali veliko zalaganje, talenat i znanje.

Gospodine predsedniče, gospodo ministri, ne želim da sakrijem emociju koja me obuzima u trenutku kada vam predajem, kada vam poveravam posao koji je ostvarila ova Skupština.

Kada je, pre šest meseci, ova Skupština započela posao, siguran sam u to da je bilo mnogo skeptika, da su mnogi mislili da je zadatak koji joj je poveren suviše naporan, suviše težak. Mnogi su, u to sam siguran, predviđali poraz, toliko su brojne bile emocionalne, političke, pravne i tehničke prepreke.

Nema ni deset godina kako su zemlje, koje su ovde prisutne, vodile rat. Naši narodi sukobili su se u strašnom metežu. Imali smo samo jednu misao, samo jedan cilj: da se međusobno uništimo, tako da protivnik nikada ne može da se oporavi.

U veličini naših nesreća, na ruševinama koje smo ostavili, u našoj slabosti i siromaštvu, u pretnji koja je bila sveprisutna, i u strahu koji je vladao, iznenada smo shvatili, spoznali smrtnu opasnost koja je lebdela nad našim svađama, koja je naše prepirke pretvorila u pravila života u kojem smo živeli, u viševjekovno nasleđe koje je svako od nas uvećao i ulepšao.

Došli smo k sebi, ponovo se izgradili, i ne zaboravljajući ništa – zato što bi to bila profanizacija – doneli smo odluku da pokušamo da izvedemo ovaj veliki poduhvat koji mora, ako bude uspeo – a uspeće, da nam dozvoli da spasemo ono što imamo zajedničko, što nam je najdraže i što je najlepše.

Projekat ovog ugovora nije, dakle, samo dirljiva poruka pomirenja, to je čin koji pokazuje postojanje poverenja u budućnost. Ovo nije samo političko i pravno delo, to je pozitivan napor ljudi koji su odlučili da sačuvaju neprocenjiva bogatstva i, u isto vreme, nasleđe ideja koju je agresija, čiji je ona bila cilj, učinila da nam bude još draža.

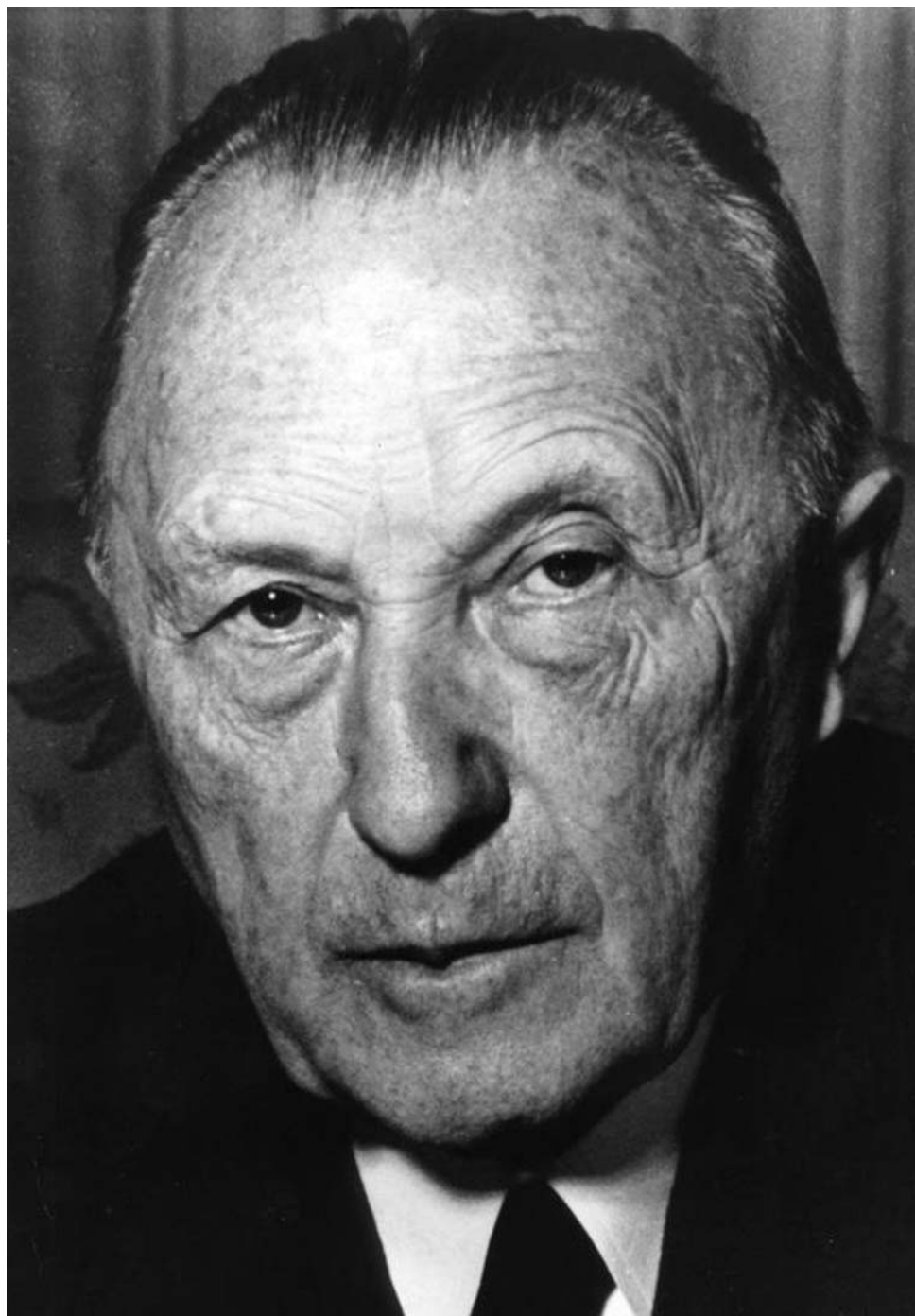
Gospodo ministri, u stvaranju Evrope, u Luksemburgu, prošlog 10. septembra, Vi ste hrabro doneli pravu odluku. Mi, sa naše strane, prihvatili smo težak zadatak koji ste nam poverili i dobro smo ga realizovali. Danas smo ušli u jednu novu etapu. Ne umanjujemo naš elan, i ne smanjujmo naše napore. Potrebno je bez gubljenja vremena da završimo naš zajednički poduhvat.

Zahtevam to od vas, sa strašću i poverenjem.

Konrad Adenauer
EVROPSKA
INTEGRACIJA KAO
TERITORIJALNA
NUŽNOST

ISTORIJSKI KONTEKST

Bilo je to vreme pobede i poraza, radosti i ogorčenja, ponosa i stida. Bilo je to vreme rađanja nove Evrope na krhotinama starih saveza i mladih prijateljstava među državama, narodima, partijama, političarima. Veliki rat je završen, počela je obnova i preraspodela moći. Nacionalni lideri imali su sada drugačiji zadatak: da pomire dojučerašnje neprijatelje, i ponude im zajedničku viziju evropske budućnosti. Kako će ona izgledati? Robert Šuman, Žan Mone, Vinston Čerčil, Luidi Einaudi, De Gol, De Gasperi, Konrad Adenauer i drugi, posle sloma nacizma, videli su pred sobom snažnu Evropu, ujedinjenu u miru i ekonomskom napretku, i sredinom četrdesetih godina prošlog veka učinili prve korake da tu ideju i ostvare. Napor je bio dvostruki, jer je trebalo obezbediti i nacionalni konsenzus u sopstvenoj zemlji i podršku u ostalima. Posebno je osetljiva bila situacija u poraženoj i podeljenoj Nemačkoj. Kako se postaviti prema SAD-u i SSSR-u? Koji ekonomski model odabrati? Kakav će partijski sistem omogućiti političku konsolidaciju zemlje? Konrad Adenauer razumeo je da treba naći zajednički jezik za različite političke stavove. Shvatio je da bi bilo dobro okupiti građane oko nekoliko velikih partija, umesto dopustiti da budu rastrzani između mnoštva malih, jer bi se tako opet moglo dogoditi da se među njima najednom uzdigne ona najekstremnija. Naročito je bilo važno ne dopustiti da u takvoj političkoj konfiguraciji, sa nasleđem izgubljenog rata i međunarodnog ugleda, i pitanjem odgovornosti i krivice za nacističke zločine počinjene „u ime nemačkog naroda“, građani ostanu pasivni, ne želeći čak ni glasanjem da utiču na sudbinu svoje zemlje. Konrad Adenauer svesrdno se zalagao za „evropsku ideju“ i Nemačku u okrilju čvršće zajednice evropskih država, a protiv politike izolacionizma. Bio je inicijator nemačko-francuskog pomirenja, duboko verujući da je to „novo prijateljstvo“ uslov za novu Evropu koju je video, pre svega, kao političko, a ne kao vojno savezništvo. Mnogi sunarodnici zamerali su mu da je, u ime tih ciljeva, odustao od zahteva za ujedinjenjem Nemačke. No, on je bio vizionar: predvideo je da će se Nemačka lakše ujediniti u ujedinjenoj Evropi. Zato je priča o Konradu Adenaueru i njegovom dobu istovremeno i svedočanstvo o oblikovanju posleratne Nemačke i stvaranju nove Evrope.

BIOGRAFIJA

Konrad Herman Jozef Adenauer [Konrad Hermann Joseph Adenauer] (1876–1967) rođen je u Kelnu, 5. januara 1876. godine. Studirao je pravo i politiku na univerzitetima u Frajburgu, Minhenu i Bonu. Po završetku studija, radio je kao advokat u Kelnu. Adenauer se pridružuje Partiji centra 1906, i 1909. postaje zamenik gradonačelnika grada Kelna. Na mestu gradonačelnika Kelna bio je od 1917. do 1933. godine. Kada su nacisti došli na vlast 1933, njegova partija izgubila je „izbore“ u Kelnu, a Adenauer je pobeo u manastir Maria Lah, nakon što su mu pretili jer se nije želeo rukovati sa lokalnim nacističkim vođom. Bio je na kratko zatvoren nakon Noći dugih noževa. Posvetio se osnivanju nove stranke, Hrišćansko demokratske unije (CDU), koja bi u jednu stranku prihvatila i protestante i katolike. Na političkom susretu, 1946. godine osniva se CDU, a Adenauer je izabran za lidera. Ova pozicija omogućava mu da dobije mesto u Parlamentarnom savetu 1948, i mesto predsedavajućeg Ustavnom konvencijom koja je usvojila Osnovni zakon Nemačke, i danas važeći ustav. Na nemačkim federalnim izborima 1949. godine izabran je za prvog kancelara Savezne Republike Nemačke nakon Drugog svetskog rata. Na toj poziciji ostao je sve do 1963. godine, i bio je najstariji kancelar koji je obavljao tu dužnost, napustivši poziciju sa 87 godina. Smenio ga je Ludvig Erhard. Među Adenauerova postignuća ubrajaju se uspostavljanje stabilne demokratije u poraženoj Nemačkoj, trajno pomirenje sa Francuskom, politička preorijentacija prema Zapadu, obnavljanje suvereniteta Zapadne Nemačke i njena čvrsta integracija u evro-atlantsku zajednicu (NATO i OECD). Njegova politička karijera trajala je 60 godina.

14. MAJ 1953. ■ MEĐUNARODNI INSTITUT ZA ŠTAMPU ■
LONDON, VELIKA BRITANIJA

EVROPSKA INTEGRACIJA KAO TERITORIJALNA NUŽNOST

Pozvali ste me da govorim na Vašoj ovogodišnjoj generalnoj skupštini, i taj poziv za mene predstavlja nagradu. Zaista je retkost naći se pred skupom odgovornih novinara iz svih delova slobodnog sveta kao što je Skupština članova Međunarodnog instituta za štampu. Od mene, kao političara, verovatno očekujete da održim politički govor, i nemam nameru da izneverim ta očekivanja. No, dozvolićete mi da kažem nekoliko reči o značaju štampe u našem vremenu i o opasnostima kojoj je ona, po mom mišljenju, izložena. U Vašim statutima stoji da ste sebi za cilj postavili da unapređujete i čuvate slobodu štampe. Pod slobodom štampe podrazumevate slobodan pristup informacijama, slobodno prenošenje informacija, slobodno izdavanje novina i opštu slobodu izražavanja. Siguran sam da je sloboda štampe, tako kako je definisana u Vašim statutima, zaista postala značajan kriterijum demokratskog uređenja. Tamo gde je nema, njen izostanak predstavlja siguran znak da javni život kreiraju nedemokratske

snage. Odbrana slobode izražavanja, tamo gde ona postoji, i zahtev za slobodom izražavanja, tamo gde je ona potisnuta, jesu zadaci kojima se može pozabaviti i do kraja ih ispuniti ne samo štampa već se i parlamenti i vlade slobodnih država moraju posvetiti tim zadacima.

Međutim, uvek kada se država bavi štampom, postoji opasnost da državne mere, ma kako dobronamerne one bile, budu shvaćene kao mešanje u slobodu štampe. Smatram da bi štampa za sebe trebalo da odredi gde se dodiruje sloboda sa željom za istinom i poštovanjem običaja i pristojnosti. Države i vlade trebalo bi da se ograniče na najmanju moguću meru odredbi. Države bi i dalje trebalo zakonima da štite slobodu izražavanja i u međusobnoj komunikaciji da naprave dogovore koji bi novinarima omogućili slobodu kretanja i pristup neophodnim izvorima informacija i van granica sopstvene zemlje.

Izvesno je da su štampa i moderno izveštavanje do te mere rasprostranjeni u celom svetu da današnji čovek ceo svet doživljava takoreći istovremeno. Tom množtvu informacija čovek još uvek nije dorastao, on ne može sve da ih primi i, što je najvažnije, da ih duhovno obradi. Zbog ovakvog razvoja, mnogi ljudi otupeli su u svom duhovnom životu, i imaju sluha samo za najnoviju informaciju koja zvuči utoliko bolje što je više senzacionalna ili tako predstavljena. Izveštavanje, po meni, suviše polaže na uzbuđivanje čoveka. U vremenu kada se velike razdaljine mogu preći za samo nekoliko sati, kada se pravi oružje koje je pre samo nekoliko decenija bilo nezamislivo čak i u najluđim snovima, uzbuđenje koje navodi na brze i opasne zaključke ne potiskuje se nego se ono često svesno raspiruje. Sva sredstva kreiranja javnog mnjenja danas snose veću odgovornost nego ikada pre.

Najfascinantnija pojava današnje publicistike jeste njeno proširenje nastankom radija i televizije. Ilustracije radi, navešću nekoliko podataka: u Engleskoj broj čitalaca štampe još uvek prevazilazi broj slušalaca radio stanica i televizijskih gledalaca. U Nemačkoj je broj čitalaca novina i slušalaca radio stanica otprilike izjednačen. Naspram tiraža od 12,5 miliona dnevnih novina stoji 12 miliona registrovanih radio slušalaca. Nasuprot tome, u SAD-u, u kojima tehnički razvoj brže napreduje, postoji 54 miliona čitalaca naspram 80 do 90 miliona radio slušalaca, i sada već oko 16 miliona TV gledalaca. Često su čitaoci istovremeno i radio slušaoci, a od skoro i TV gledaoci, ali akustički i optički doživljaj umnogome zauzima mesto štampane reči. To izuzetno odgovara potrebi čoveka današnjice da bude svuda prisutan, da oseti izazov neposrednog doživljaja.

Smatrao bih žalosnim kada bi štampa pokušala da se podredi zakonima koji regulišu radio i TV. Ako se nađe na ovom bojnopolju, izvući će deblji kraj. Štampa bi trebalo da ostane verna svojoj tradiciji i da se usmeri na pun razvoj svojih mogućnosti kako bi uspela da izvuče istinu iz ogromne količine aktuelnih informacija, da ih obradi i tako utiče na zdravo kreiranje mišljenja.

Dozvolite da sada pređem na svoju političku temu. Želim da Vam govorim o formiranju Evrope, o našem radu na ujedinjenju Evrope. Pre svega želim da kažem da su se poslednjih godina stanovišta promenila, i to neopravdano. Mnogi posmatrači gledaju danas na proces ujedinjenja

.....
*... u današnje
 vreme nijedna
 evropska nacionalna
 država nije u stanju
 da sama svojim
 građanima
 garantuje
 blagostanje i
 slobodu, i da štiti
 svoju nacionalnu
 teritoriju...
 Ujedinjenje
 predstavlja logičnu i
 prirodnu razvojnu
 fazu evropske
 istorije.*

Evrope skoro isključivo sa vojnog aspekta, i imaju u vidu opasnost koja vreba sa Istoka. Ovakav ugao gledanja je samo delimično realan. Sigurno je da opasnost postoji. Činjenicu da u zapadnim delovima Sovjetskog saveza trenutno ima 140 sovjetskih divizija kojima treba dodati još 60 do 70 divizija sovjetskih satelitskih država niko ne može da porekne. Ova stalna pretnja jeste uticala na rad na okupljanju duhovnih i materijalnih snaga u Evropi. Ipak, bila bi velika zabluda ako bi se pretpostavilo da je ona pokrenula evropsko ujedinjenje. Za vreme dva svetska rata, ekonomska i politička pozicija Evrope u svetu je jako opala. Pre 1914. godine, Evropa moćnih i visoko razvijenih nacionalnih država bila je na svaki način ispred ostalih delova sveta. Danas su je, ekonomski kao i vojno, nadmašile najmanje dve supersile koje su nastale teritorijalnim ujedinjenjima. Možda će to povrediti naše nacionalno samoljublje, ali moramo priznati da u današnje vreme nijedna evropska nacionalna država nije u stanju da sama svojim građanima garantuje blagostanje i slobodu i da štiti svoju nacionalnu teritoriju. Neophodnost

udruživanja iz ekonomskih i političkih razloga, u koje spadaju i vojno-politički razlozi, jeste nesporna. Ujedinjenje predstavlja logičnu i prirodnu razvojnu fazu evropske istorije. I kada prođu trenutne napetosti između Istoka i Zapada, to ujedinjenje ostaće teritorijalna nužnost.

Želim da naglasim da jedno takvo ujedinjenje isključuje mogućnost unutarevropskih ratova, i time predstavlja nemerljiv doprinos održanju mira u svetu. Ljudi koji su posle Drugog svetskog rata bili spremni da istorijska učenja pretvore u politička dela napravili su prvi korak na teritoriji uglja i čelika. Oni su znali da će suštinsko udruživanje i

umrežavanje teške industrije evropskih zemalja učiniti vojni konflikt praktično nemogućim i da će, osim toga, ujedinjenje interesa na ovom polju imati za posledicu koordinaciju mnogih drugih privrednih grana. Kreatorima Evropske zajednice za uglj i čelik bilo je jasno da će se, kada se napravi prvi korak, ukazati i potreba za političkom koordinacijom. Kada je, nakon komunističke agresije u Koreji, slobodni svet bio prinuđen da ubrzano uvede izgradnju adekvatnog odbrambenog sistema, postavilo se pitanje kakav će biti nemački doprinos. Rešenje ovog problema bio je

.....
*Vlada SAD u
 Evropskoj zajednici
 s pravom vidi stub
 severno-atlantske
 organizacije. Ona u
 intergaciji i
 ujedinjenju Evrope
 vidi garanciju za to
 da će stari
 kontinent zauzeti
 mesto koje
 odgovara njegovoj
 istoriji i poziciji.*

povod da se i na ovom polju povežu snage u novu evropsku formu. U međuvremenu, napredovali su i planovi za sveobuhvatnu ekonomsku integraciju kroz holandsku inicijativu za formiranje zajedničkog tržišta i već je vidljiv vrhunac integracionog procesa koji predstavlja politička zajednica koja treba da preuzme sva dosadašnja delimična ujedinjenja. Upravo stižem iz Pariza gde se Savet ministara spoljnih poslova bavio stvaranjem političke zajednice. Savet ministara složio se da za 12. juni sazove konferenciju na nivou vlada koja pod rukovodstvom ministara lično, a polazeći od nacrtu koji je napravljen na *ad hoc* organizovanoj skupštini, treba da izradi konačan predlog oblika političke zajednice.

Evropska zajednica trenutno je ograničena na 6 država. Ovu činjenicu nam kritičari često zameraju, i kažu da stvaramo malu Evropu. Upravo je suprotno.

Supranacionalna zajednica 6 država ispostavila se kao jezgro evropske integracije. Ova zajednica nikako nema ekskluzivni karakter. Ona je čak upućena na to da na putu asocijacije harmonizuje svoje aktivnosti sa ostalim državama. Ona ima šanse da opstane, i da traje samo ako deluje u skladu s ciljevima celog slobodnog sveta, i ako služi tim ciljevima. Ovo želim da objasnim na primeru odnosa anglosaksonskih sila i evropske zajednice. Dozvolite mi da na ovom mestu kažem da smo sa velikim zadovoljstvom primili preporuku Savetodavne skupštine Saveta Evrope, od 11. maja, na osnovu koje se vlade 6 zemalja Zajednice za uglj i čelik pozivaju da brzo donesu odluku o nacrtu političke zajednice.

Od posebnog značaja je stav Velike Britanije prema evropskim zajednicama. Tumačenje britanske vlade i britanskog parlamenta jeste da Velika Britanija zbog svojih obaveza u okviru britanskog Komonvelta ne može da postane član nijedne supranacionalne zajednice. Ipak, dokazala je da je moguće dati važan, čak odlučujući doprinos evropskom

ujedinjenju. Ovo se odnosi na političku, ekonomsku i vojnu oblast. Time što je veliki deo svojih najboljih trupa stacionirala na kontinentu, Engleska je dala značajan doprinos tome da se pojača osećaj solidarnosti među slobodnim evropskim narodima.

Tako kako je evropska zajednica povezana sa Velikom Britanijom, tako je i deo veće strukture zajednice slobodnih naroda. Sjedinjene Američke Države su, posle Drugog Svetskog rata, na jedan u njihovoj istoriji jedinstven način, pružile pomoć u izgradnji i ujedinjenju Evrope. Vlada

.....
*Dozvolite mi da
 izrazim nadu da će
 nam poći za rukom
 da izgradimo
 Evropu tako da
 bude u službi onoga
 što nam je
 najvažnije na
 svetu: mira i
 slobode.*

SAD-a vidi u Evropskoj zajednici s pravom stub severno-atlantske organizacije. Ona u intergaciji i ujedinjenju Evrope vidi garanciju za to da će stari kontinent zauzeti mesto koje odgovara njegovoj istoriji i poziciji. Nasuprot tome bili smo svedoci da je Sovjetski savez svim snagama pokušavao, i još uvek pokušava, da omete evropsko ujedinjenje i, ako je moguće, da ga spreči. Ne verujem da je motiv za ovakvu politiku Sovjetskog Saveza bojazan od napada Francuske, Italije ili Nemačke. I u Kremlju se zna da je, imajući u vidu vojni odnos snaga, takav napad potpuno nezamisliv, da ne govorim o tome da nijedna evropska vlada svoju zemlju ne može da izloži ratu koji bi sa sigurnošću doneo nesreću i potpuno uništenje. Osim toga, svi ugovori koje su zapadne zemlje sklopile

usmereni su isključivo protiv agresije. Oni celokupnom svojom strukturom sprečavaju svaku agresiju sa svoje strane.

Pravi motiv sovjetske politike u odnosu na ujedinjenje Evrope nalazi se u činjenici da ono zaista sprečava širenje komunizma i otklanja sve nade o osvajanju Evrope na putu Hladnog rata.

Nadam se, zajedno s britanskim premijerom, zajedno s predsednikom Ajzenhauerom, zajedno sa mojim kolegama iz evropskog Saveta ministara, da nije daleko dan kada će Sovjetski Savez prepoznati da njegova dosadašnja politika Rusiji neće doneti prednosti, i da se blagostanje i bezbednost i ruskog naroda mogu mnogo bolje ostvariti iskrenom politikom ravnoteže. Mi bi trebalo da idemo putem koji smo prepoznali kao ispravan, ne osvrćući se, da nastavimo posao koji je svima od koristi i koji nikoga ne ugrožava. Činjenica da se moraju iscrpeti sve mogućnosti kako bi se došlo do pravih mirovnih pregovora sa Sovjetskim Savezom odgovara iskrenoj volji za mirom koja ispunjava celokupan zapadni svet. Mi vrlo dobro vidimo teškoće koje stoje na putu tako velikom i obimnom procesu

kao što je ujedinjenje Evrope. Međutim, u istoriji mnogih nacionalnih država nalazimo dovoljno primera za to da je moguće prevazići takve teškoće. Iskustvo nam govori da ujedinjenje okončava unutrašnja previranja i ratove, i uvodi vreme saradnje u miru.

Ubedljiv primer je istorija Švajcarske konfederacije. Kantoni su se na početku ujedinili kako bi se izborili sa pritiskom Habsburga. Vremenom se ta zajednica proširila dobrovoljnim pristupanjem. Delovi zemlje koji isprva nisu želeli da budu članovi zajednice, bili su joj, kako se to tada nazivalo, „naklonjeni“. Jezikom evropske integracije bismo danas rekli da su oni bili pridruženi članovi. Osećaj za realnost koji Švajcarci imaju, prevazišao je problem četiri jezika i različitih privrednih struktura. On je učinio da sećanje na mnoga neprijateljstva u prošlosti u pozitivnom smislu postane plodonosno za društvo. Ovakvom osećaju za politiku Švajcarska može da zahvali svoje postojanje, svoje blagostanje, slobodu i bezbednost svojih građana.

Dozvolite mi da izrazim nadu da će nam poći za rukom da izgradimo Evropu tako da bude u službi onoga što nam je najvažnije na svetu: mira i slobode.

**Šarl de Gol
PO SVOJ SUŠTINI,
ENGLESKA
JE OSTRVSKA**

ISTORIJSKI KONTEKST

Na početku Drugog svetskog rata, 6. juna 1940, De Gol je postavljen za Državnog podsekretara zaduženog za odnose sa Velikom Britanijom. Već 16. juna svog premijera Rejnoa izveštava o želji Britanaca za stvaranjem unije dve zemlje koja bi trajala koliko i sama ratna dejstva. Ova ideja, prvobitno potekla od Žana Monea, ostala je samo apstraktna zamisao. Britanija je bila zemlja u koju je De Gol izbegao nakon kapitulacije Francuske, iz koje je organizovao Oslobođilački pokret i koordinisao celokupni pokret otpora. Sve vreme, on je gajio sumnju u stvarne namere Britanaca, smatrajući da je njihov cilj povezivanje sa SAD-om u nameri da preotmu francuske kolonijalne posede u severnoj Africi. Nakon povratka na političku scenu, u svojstvu premijera 1. januara 1959, De Gol počinje sprovođenje svoje vizije jake i nezavisne Francuske u okviru samobitne Evrope kao autonomnog aktera u međunarodnoj politici. Čvrsto uveren da Francuska kao nuklearna sila, i „slobodna Evropa“ kao konfederacija nezavisnih država mogu povratiti slavu nekadašnjih velikih evropskih imperija, on produbljuje odnose sa Nemačkom u okviru Evropske ekonomske zajednice. Januara 1963, Nemačka i Francuska potpisuju Ugovor o prijateljstvu, poznatiji kao Jelisejski ugovor. Njegova čuvena vizija Evrope „od Atlantika do Urala“ nikako se nije podudarala sa atlanticizmom SAD-a i Velike Britanije koji je Evropu posmatrao kao treći pol na relaciji između SAD i SSSR-a. De Gol svojom odlukom, 1963. godine, po prvi put blokira članstvo Velike Britanije u EEZ, smatrajući je američkim „trojanskim konjem“ zbog njene nespemnosti da aktivno učestvuje u izgradnji jake Evrope. Isticao je da između nje i zemalja kontinentalne Evrope postoje nepremostive razlike u pogledu načina proizvodnje, organizacije rada, u prioritetima spoljnotrgovinske razmene... Iz ovih razloga on je isticao potrebu produblivanja postojećih ekonomskih aranžmana u okviru šest država. Mnogi spekulišu da su interesi francuskog agrara bili stvarni razlog ovakvih političkih poteza francuskog državnog vrha. To će se na kraju i pokazati tokom „krize prazne stolice“, 1965. godine, kada će Francuska, nezadovoljna načinom finansiranja zajedničke poljoprivredne politike, blokirati rad zajedničkih organa. Takvo stanje trajaće sve do Luksemburškog kompromisa koji će rešiti ovo pitanje.

BIOGRAFIJA

Šarl De Gol [Charles de Gaulle] (1890–1970) rođen je u Lilu 2. novembra 1890. godine. Diplomirao je 1912. godine na prestižnoj vojnoj akademiji Sent-Sir. Odmah po završetku školovanja, priključuje se francuskoj armiji i biva zarobljen od strane nemačke vojske u Prvom svetskom ratu. Tokom zarobljeništva napisao je svoju prvu knjigu „Neprijatelj i pravi neprijatelj“. Tokom tridesetih godina prošlog veka napisao je brojna dela koja svedoče o njegovom raskošnom spisateljskom talentu, ali i o istančanom smislu za vojno-političku analizu („Ivica mača“, „Vojska budućnosti“, „Francuska i njena vojska“). Nakon pobeđe u bici, 6. juna 1940. godine, imenovan je za Državnog podsekretara zaduženog za koordinaciju odnosa sa Velikom Britanijom. Usled neslaganja sa politikom kapitulacije koju je zastupala Francuska, 1940. godine napušta Francusku i odlazi u izbeglištvo u London. 18. juna 1940. godine održao je čuveni govor posredstvom radija BBC u kojem poziva slobodarski narod Francuske da ne odustane od borbe za oslobođenje i nastavi sa otporom okupatoru i Višijejskom režimu. Postaje vođa Nacionalnog komiteta za oslobođenje od kraja 1942. godine, a septembra 1944. godine postaje Predsednik privremene vlade Treće francuske republike. Nakon kraja Drugog svetskog rata, nezadovoljan političkim trvenjima i nacrtom ustava Četvrte republike, povlači se iz politike i osniva Pokret naroda Francuske. Premijer Francuske postaje 1. juna 1958. godine, a po njegovoj volji Parlament mu delegira „proširena ovlašćenja“ kako bi Francuzi dobili ustav kakav, po njemu, i zaslužuju. Ustav Pete republike usvojen je velikom većinom glasova, 28. septembra 1958. De Gol postaje predsednik Francuske republike januara 1959. Na njegovu inicijativu usvojen je amandman na Ustav po kojem Predsednika direktno biraju građani na period od sedam godina. De Gol je, 1962, po prvi put onemogućio ulazak Velike Britanije u Evropsku ekonomsku zajednicu. U toku njegovog drugog sedmogodišnjeg mandata, drugi put opstruirao ulazak Velike Britanije u Evropsku ekonomsku zajednicu. U aprilu 1969, konačno se povlači sa funkcije predsednika, nasleđuje ga Žorž Pompidu.

4. JANUAR 1963. ■ PARIZ, FRANCUSKA

PO SVOJ SUŠTINI, ENGLESKA JE OSTRVSKA

Rimski ugovor zaključen je između šest kontinentalnih država – za koje se, u ekonomskom smislu može slobodno reći da su istovetne prirode. Zapravo, bez obzira da je reč o njihovoj industrijskoj ili poljoprivrednoj proizvodnji, njihovoj spoljnoj trgovini, njihovim navikama ili o njihovim partnerima, uslovima njihovog života i rada, među njima pronalazimo mnogo više sličnosti nego razlika. Štaviše, to su susedi koji se međusobno prožimaju, dopunjuju jedan drugog kroz međusobno opštenje. Zbog toga je prosta činjenica to da ih je trebalo povezati u grupu, da bi sve ono što proizvode, kupuju, prodaju i troše upravo bilo ono što odgovara njihovim potrebama kao skupine. Čineći to, mi samo prihvatamo realnost.

Dalje, mora se dodati da u pogledu njihovog ekonomskog razvoja, socijalnog progressa, tehničkog kapaciteta, one (šest kontinentalnih država – *prim.ur.*) idu u korak jedna s drugom. Marširaju na istovetan način. Desilo se i to da među njima nema nikakvih političkih razmirica, graničnih sporova, niti

.....
*Ukoliko Engleska
 zatraži ulazak pod
 svojim uslovima,
 predstavljalo bi to,
 bez ikakve sumnje,
 probleme velikih
 razmera po svih
 šest država, ali i po
 Englesku sâmu.*

rivaliteta u dominaciji ili sili. Baš suprotno, ujedinjene su u solidarnosti, naročito i pre svega zbog svesti koju imaju da čine važan deo izvora naše civilizacije; takođe, i zbog toga što su sve kontinentalne države i imaju, u pogledu bezbednosti, svoje teritorije, jednu i zajedničku pretnju ekstremizma; konačno, one su jedinstvene i zbog činjenice da niti jedna od njih nije obavezana bilo kakvim političkim ili vojnim ugovorom spolja.

Dakle, bilo je razumno i materijalno opravdano formiranje ekonomske zajednice Šestorke, iako ne bez poteškoća. Kada je Rimski ugovor potpisan 1957, dogodilo se to tek nakon dugih diskusija; i kada je zaključen, bilo je neophodno da mi, Francuzi, postignemo svoje ekonomske, finansijske i monetarne ciljeve, a to je obavljeno 1959. godine.

Odmah zatim, Velika Britanija istakla je svoju kandidaturu za Zajedničko tržište. Učinila je to nakon što je prethodno odbila da učestvuje u zajednicama koje mi sada izgrađujemo, kao i nakon što je oformila zonu slobodne trgovine sa šest drugih država, i konačno, nakon pregovora na ovu temu koji su, slobodno to mogu reći, toliko dugo trajali, bili prekinuti – nakon što je izvršila pritisak na Šestorku kako bi onemogućila stvarni početak primene Zajedničkog tržišta. Ukoliko Engleska zatraži ulazak pod svojim uslovima, predstavljalo bi to, bez ikakve sumnje, probleme velikih razmera po svih šest država, ali i po Englesku sâmu.

.....
*... moramo se
 zadovoljiti jednom
 vrstom hibridnog
 rešenja u okviru
 kojeg šest država
 pristaju da se
 povinuju odlukama
 kvalifikovane
 većine.*

Po svojoj suštini, Engleska je ostrvska, ona je primorska, kroz svoju razmenu, svoja tržišta, svoje linije snabdevanja povezana sa najrazličitijim i često najudaljenijim državama; ona primarno obavlja industrijske i privredne aktivnosti, a zanemarljivo malo one poljoprivredne. U svemu što čini, ona ima veoma jasne i veoma posebne navike i tradicije.

Voleo bih da posebno govorim i o kritikama integracije. Ljudi je opovrgavaju govoreći: „Zašto ne ujediniti šest država u jedan nadržavni entitet? To bi bilo veoma jednostavno i praktično.“ No, takav entitet nemoguće je postići u Evropi danas, u odsustvu „federatora“³ koji

³ *Federator (franc. fédérateur, eng. federator), izvedenica koja potiče iz francuskog jezika, označava ujedinjujući, federalizujuć faktor, osobu ili element koji je sposoban da ujedinjuje, federalizuje, spaja (élément fédérateur).*

ima neophodnu moć, reputaciju i sposobnost. Zbog toga, moramo se zadovoljiti jednom vrstom hibridnog rešenja u okviru kojeg šest država pristaju da se povinuju odlukama kvalifikovane većine. U isto vreme, iako već postoji šest nacionalnih parlamenata, kao i Evropski parlament, uz dodatak Konsultativne Skupštine Saveta Evrope... Bilo bi neophodno izabrati iznad svih njih još jedan parlament, definisan kao Evropski, koji bi postavio temeljno pravo za šest država.

.....
Možemo li zamisliti

*Francusku,
 Nemačku, Italiju,
 Holandiju, Belgiju,
 Luksemburg
 spremne da učine
 nešto suprotno
 onome što je u
 domenu unutrašnje
 i spoljne politike
 bitno za njih, samo
 jer su im druge
 naredile da to i
 učine? Svakako
 da ne.*

.....

Ovo su ideje koje možda inspirišu neke umove, ali ja nipošto ne vidim kako bi one mogle biti sprovedene u delo, čak i sa šest potpisa u dnu dokumenta. Možemo li zamisliti Francusku, Nemačku, Italiju, Holandiju, Belgiju, Luksemburg spremne da učine nešto suprotno onome što je u domenu unutrašnje i spoljne politike bitno za njih, samo jer su im druge naredile da to i učine? Da li bi narodi Francuske, Nemačke, Italije, Holandije, Belgije ili Luksemburga ikada sanjali o pokoravanju zakonima koji su usvojili strani parlamenti, ako su ti zakoni oprečni njihovim najdubljim uverenjima? Svakako da ne. Nemoguće je danas da većina spolja nameće svoju volju državi koja se tome protivi. Istina je, moguće, da u ovoj „integrisanoj“ Evropi kako je zovu, možda uopšte ne bude politika. Ovo bi pojednostavilo mnogo toga. Zapravo, kada ne bi bilo Francuske, ni Evrope, kada ne bi bilo politika, pošto ne bi mogle da se nametnu ni jednoj od šest

država, pokušaji da se politike uopšte formulišu bi prestali. Moguće je da bi onda ovi narodi pošli za nekim novoprobudjenim akterom spolja koji ima politiku. Možda bi to bio federator, ali on ne bi bio „evropski“, i Evropa ne bi bila integrisana Evropa već nešto mnogo šire i, ponavljam, sa federatorom. Možda je ovo donekle to što inspiriše izjave nekih zastupnika evropske integracije. Ako je to istina, bilo bi bolje da tako i kažu.

Margaret Tačer

**NEKA EVROPA BUDE
PORODICA NACIJA**

ISTORIJSKI KONTEKST

Govor koji je Margaret Tačer održala na Evropskom koledžu, 20. septembra 1988, nadovezuje se na Čerčilovu viziju Evrope kao porodice naroda, ali ne i superdržave. Margaret Tačer bila je veliki zagovornik Evropske ekonomske zajednice, kao i Opšteg ugovora o carinama i trgovini (GATT), i smatrala je slobodnu trgovinu imperativom. Već tada počeo je rad na pisanju novog ugovora koji bi zamenio Rimski ugovor iz 1957. godine. Taj ugovor biće dovršen krajem 1991, a usvojen 1992. godine u Mastrihtu, produbljujući Evropsku zajednicu.

Drugi aspekt njenog govora jeste odnos Britanije (pa i ostalih evropskih zemalja) sa Sjedinjenim Američkim Državama. Hladni rat bližio se kraju, ali bezbednost Evropljana bila je za Margaret Tačer u njihovim i američkim rukama, zajedno. Nije očekivala da će Amerika sâma podneti troškove odbrane Evrope, pogotovo kako je opasnost od SSSR-a bivala sve manja. I ona, kao i Čerčil, spominje zajedničke tekovine Britanije i Amerike, ali i daje primere kako je Britanija deo Evrope, a ne samo posmatrač na marginama.

BIOGRAFIJA

Ledi Margaret Tačer [Lady Margaret Thatcher], baronesa od Kestevena (1925–), rođena Roberts, bila je premijerka Ujedinjenog kraljevstva od 1979. do 1990. godine, kao liderka Konzervativne stranke. Zastupala je načela liberalne ekonomije i privatizacije privrede, insistirajući na pojedincu, njegovim pravima, ali i njegovoj odgovornosti i slobodi izbora. Smatrala je da je veliki državni aparat direktno odgovoran za nepreduzimljivost i stagnaciju nacije krajem sedamdesetih godina. Pokazala se i kao beskompromisna liderka u spoljnoj politici – Britanija je izvojevala pobjedu u Foklandskom ratu protiv Argentine; formirala je lično prijateljstvo s predsjednikom SAD-a Ronaldom Reganom i prihvatila novu politiku konfrontacije sa SSSR-om ranih osamdesetih; prva se susrela sa Mihailom Gorbačovim, i doprinela završetku Hladnog rata; odbacivala je svaku mogućnost da Britanija dublje uđe u evrointegracije, kritikujući odluke Evropskog suda pravde, odbijajući stvaranje monetarne unije i bilo kakav nagoveštaj stvaranja superdržave. Kao poslanica u parlamentu kritikovala je Ugovor iz Maastrichta iz 1992, videvši sve elemente superdržave u njemu. Njeno protivljenje evropskim integracijama bilo je prevashodni uzrok njenog pada sa mesta liderke Konzervativne partije. Zbog njene odlučnosti, direktnog i beskompromisnog stava, moskovske novine „Krasnaja zvezda“ dale su joj 1985. godine nadimak „Gvozdena leđi“ koji je zavolela i cenila ga kao kompliment. Dodeljene su joj mnoge počasti i odlikovanja, uključujući i titulu baronese od Kestevena.

20. SEPTEMBAR 1988. ■ EVROPSKI KOLEDŽ ■ BRIŽ, BELGIJA

NEKA EVROPA BUDE PORODICA NACIJA

Premijeru, rektore, Vaše ekscelencije, dame i gospodo,

Pre svega, dopustite mi da Vam se zahvalim na ukazanoj prilici da se vratim u Briž i to u okolnostima potpuno drukčijim od moje poslednje posete, nakon pomorske nesreće trajekta u Zeebrižu, kada su belgijska hrabrost i požrtvovanost Vaših doktora i sestara spasile tako puno britanskih života. Zatim, dopustite mi da kažem kakvo je zadovoljstvo govoriti na Koledžu Evrope kojeg vodi njegov uvaženi rektor [profesor Lukaševski]. Koledž igra značajnu i sve važniju ulogu u životu Evropske zajednice. I najzad, dopustite mi da Vam se zahvalim na pozivu da održim govor u ovoj veličanstvenoj dvorani. Ima li boljeg mesta za govor o budućnosti Evrope nego u zgradi koja tako slavno podseća na veličinu koju je Evropa dosegla pre više od šeststotina godina.

Nas u Britaniji vaš grad Briž asocira na još mnogo istorijskih događaja. Džefri Čoser bio je čest posetilac ovde. I prvu

knjigu koja je štampana na engleskom jeziku napravio je ovde u Brižu, Vilijem Kakston.

Gospodine predsedavajući, pozvali ste me da govorim na temu Britanije i Evrope. Možda bi trebalo da Vam čestitam na hrabrosti. Ako verujete nekim stvarima koje su bile rečene i napisane o tome kako ja vidim Evropu, mora da izgleda kao da ste pozvali Džingisa Kana da govori o vrlinama mirnog saživota!

Htela bih da počnem tako što ću razvejati neke od mitova o mojoj zemlji, Britaniji, i njenom odnosu sa Evropom, a da bi to i uradila, moram reći nešto o identitetu sâme Evrope. Evropa nije tvorevina Rimskog ugovora. Niti je evropska ideja vlasništvo bilo koje grupe ili institucije. Mi, Britanci, imamo prava na nasleđe evropske kulture koliko i svaka druga nacija.

Naše veze sa ostatkom Evrope, kontinentom Evrope, bile su preovlađujući činilac u našoj istoriji. Tri stotine godina bili smo deo Rimskog carstva, i naše mape i dalje prate prave linije puteva koje su Rimljani gradili. Naši preci – Kelti, Saksonci, Dani – došli su sa kontinenta. Naša nacija bila je – da upotrebim tu omiljenu reč Zajednice – „restrukturirana“ pod normanskom i anžijskom vlašću u XI i XII veku. Ove godine, proslavljamo 300. godišnjicu od Slavne revolucije u kojoj je britanska kruna prešla princu Vilijemu Oranskom i kraljici Meri. Posetite velike crkve i katedrale Britanije, pročitajte našu književnost i oslušnite naš jezik: oni su svedoci kulturnog bogatstva koje smo primili od Evrope, i drugi Evropljani od nas.

.....
*Evropa nije
 tvorevina Rimskog
 ugovora.*

Mi, u Britaniji, imamo razloga da budemo ponosni na način na koji smo, još od *Magna Carta* 1215. godine, utrli put razvoju predstavničkih institucija kao bastiona slobode. I ponosni smo na način kojim je Britanija bila dom ljudima iz cele Evrope koji su tražili utočište od tiranije. No, znamo da bez evropskog nasleđa političkih ideja ne bismo mogli postići ono što jesmo. Od klasične i srednjovekovne misli pozajmili smo koncept vladavine zakona koji odvaja civilizovano društvo od varvarstva. I na onoj ideji hrišćanstva – koju je rektor spomenuo – sa njenim priznanjem jedinstvene i duhovne prirode svakog pojedinca, na toj ideji mi i dalje zasnivamo našu veru u ličnu slobodu, i u druga ljudska prava.

Isviše često istorija Evrope opisuje se kao serija beskrajnih ratova i svađa. Pa opet, iz naše perspektive, danas ono što nam najviše pada u oči jeste, svakako, naše zajedničko iskustvo. Na primer, priča o tome kako su

Evropljani otkrivali, kolonizovali – i da, bez izvinjenja – civilizovali veliki deo sveta, jeste čudesna priča o umeću, veštini i hrabrosti. Međutim, mi Britanci smo na vrlo poseban način doprineli Evropi. Vekovima smo se borili da sprečimo pad Evrope pod prevlast jedne sile. Borili smo se i umirali za njenu slobodu. Svega nekoliko milja odavde, u Belgiji, leže tela 120.000 britanskih vojnika koji su poginuli u Prvom svetskom ratu. Da nije bilo te spremnosti da se bori i umire, Evropa bi davno bila ujedinjena – ali ne u slobodi, ne u pravdi. Britanska podrška pokretima otpora u poslednjem ratu bila je ono što je u mnogim zemljama održalo živim plamen slobode do dana oslobođenja. Sutra će kralj Boduen prisustvovati službi u Briselu kojom će se odati pomen mnogim hrabrim Belgijancima koji su dali svoje živote u službi Kraljevskom vazduhoplovstvu – žrtva koju nikada nećemo zaboraviti. Sa naše ostrvske tvrđave pokrenuto je oslobađanje Evrope. I još uvek, danas, stojimo zajedno. Gotovo 70.000 britanskih vojnika

stacionirano je na evropskom kontinentu. Svi ovi primeri dokazi su naše posvećenosti budućnosti Evrope.

.....
Evropa nikada ne bi

*napredovala, i
nikada i neće, kao
uskogrudi, u sebe
zagledan klub.*

Evropska zajednica jedna je manifestacija evropskog identiteta, ali nije jedina. Nikada ne smemo zaboraviti da su istočno od gvozdene zavese narodi, koji su nekoć uživali u evropskoj kulturi, slobodi i identitetu, sada odsečeni od svojih korena. Uvek ćemo posmatrati Varšavu, Prag i Budimpeštu kao velike evropske gradove.

Niti bi trebalo zaboraviti da su evropske vrednosti pomogle Sjedinjenim Američkim Državama da postanu odvažni zaštitnik slobode.

Ovo nije suvoparna hronika opskurnih činjenica iz prašnjavih biblioteka prošlosti. Ovo je gotovo dve hiljade godina duga beleška britanskog učestvovanja u Evropi, saradnje sa Evropom i doprinosa Evropi, doprinosa koji je danas punovažan i jak, kao što je uvek i bio. Da, okrenuli smo se i ka širim horizontima – kao i drugi – i hvala Bogu na tome, jer Evropa nikada ne bi napredovala, i nikad i neće, kao uskogrudi, u sebe zagledan klub. Evropska zajednica pripada svim svojim članicama. Ona odražava tradicije i težnje svih svojih članica. I dopustite da budem savršeno jasna. Britanija ne sanja o nekom udobnom, izolovanom postojanju na ivici Evropske zajednice. Naša sudbina je u Evropi, kao dela Zajednice. To ne znači da naša budućnost leži samo u Evropi, ali ne leže ni budućnosti Francuske i Španije, niti uistinu bilo koje druge članice.

Zajednica sama po sebi, nije cilj. Niti je ona institucionalizovana zamisao koja treba da se stalno modifikuje po diktatima nekakvog apstraktnog

intelektualnog koncepta. Niti smeju da je okoštaju beskrajne odredbe. Evropska zajednica je praktično sredstvo kojim Evropa može da osigura buduće blagostanje i bezbednost svog naroda u svetu, u kojem ima mnogo drugih moćnih nacija i grupa nacija. Mi Evropljani ne možemo dopustiti sebi da trošimo svoju energiju na unutrašnje prepirke ili opskurne institucionalne debate. Efikasna akcija je nezamenljiva. Evropa mora biti spremna da doprinese sopstvenoj bezbednosti u punoj meri, i da se takmiči, i trgovinski i privredno, u svetu u kojem uspeh dolazi zemljama koje ohrabruju pojedinačne inicijative i poduhvate, pre nego onima koje pokušavaju da ih umanje.

Ove večeri želim da istaknem neke od vodećih principa za budućnost koji će učiniti da Evropa uspe, ne samo u ekonomskom i odbrambenom smislu, već i u kvalitetu života i uticaja svojih naroda.

Moj prvi vodeći princip je sledeći: voljna i aktivna saradnja između nezavisnih, suverenih članica najbolji je način da se izgradi uspešna Evropska zajednica. Pokušaj potiskivanja državnosti zarad koncentrisanja moći u središtu evropskog konglomerata jako bi oštetio i ugrozio ciljeve koje težimo da postignemo. Evropa će biti jača upravo zato što ima Francusku kao Francusku, Španiju kao Španiju, Britaniju kao Britaniju, svaku sa njenim običajima, tradicijom i identitetom. Bilo bi budalasto pokušati ih uklopiti u nekakvog fotorobota evropske ličnosti. Neki od očeva osnivača Zajednice smatrali su da bi im Sjedinjene Američke Države mogle biti uzor. No, čitava istorija Amerike posve je drugačija od evropske. Ljudi su tamo odlazili da bi pobjegli od netolerancije i stega života u Evropi. Tražili su slobodu i priliku; i njihov jak osećaj za svrhu im je, za protekla dva veka, pomogao da stvore novo jedinstvo i ponos u tome što su Amerikanci, baš kao što naš ponos leži u tome što smo Britanci ili Belgijanci, ili Holandani, ili Nemci.

Ja sam prva koja će reći da bi o mnogim važnim pitanjima zemlje Evrope trebalo da govore jednim glasom. Želim da vidim da prisnije radimo na stvarima koje radimo bolje zajedno nego sami. Evropa je jača kada tako postupamo, bilo to u trgovini, odbrani ili našim odnosima sa ostatkom sveta. Međutim, prisniji rad ne zahteva da se moć centralizuje u Briselu, niti da odluke donosi imenovana birokratija. Zaista je ironija da upravo kada zemlje poput Sovjetskog saveza, koje su pokušale da upravljaju svime iz centra, shvataju da uspeh zavisi od podele moći i odlučivanja od centra, ima i nekih u Zajednici koji bi izgleda želeli pokret u suprotnom pravcu. Nismo uspešno odmaknuli granice države u Britaniji samo da bi

one bile povraćene na evropskom nivou sa evropskom superdržavom koja uspostavlja novu dominaciju iz Brisela. Naravno da želimo da vidimo Evropu više ujedinjenu i sa većim osećajem zajedničkog cilja. No, to se mora desiti na takav način da se sačuvaju različite tradicije, parlamentarne moći i osećanje nacionalnog ponosa u svačijoj zemlji, jer su upravo one bile izvor vitalnosti Evrope kroz vekove.

Drugi princip kojim sam se vodila je sledeći: politike Zajednice moraju se uhvatiti u koštac s problemima sadašnjosti na praktičan način, ma koliko to teško moglo da bude. Ako ne možemo reformisati one politike Zajednice koje su očito pogrešne ili neefikasne, i koje s pravom izazivaju javno negodovanje, nećemo dobiti ni podršku javnosti za budući razvoj Zajednice. I zato su postignuća Evropskog saveta prošlog februara u Briselu tako važna. Nije bilo pravično što se pola od ukupnog budžeta Zajednice trošilo na skladištenje i raspolaganje viška hrane. Sada se te zalihe ubrzano smanjuju. Odluka da se udeo poljoprivrede u budžetu smanji kako bi se oslobodila sredstva za druge politike – kakva je pomoć slabijim razvijenim regionima i pomoć u obučavanju za posao – bila je apsolutno pravična. Uvođenje čvršće budžetske discipline koja bi primenjivala ove odluke i stavila rashode Zajednice pod kontrolu, takođe je bilo pravično. A, oni koji se žale što Zajednica provodi toliko vremena baveći se finansijskim detaljima, nisu shvatili poentu. Ne možete graditi na lošim temeljima, finansijskim ili drukčijim, i one korenite reforme oko kojih smo se dogovorili prošle zime, popločale su put za odličan napredak koji smo napravili otkako smo u zajedničkom tržištu.

Međutim, ne možemo ostati na onome što smo postigli do danas. Na primer, zadatak reformisanja Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) daleko je od ispunjenja. Svakako, Evropa treba stabilnu i efikasnu uzgajivačku politiku. No, zajednička poljoprivredna politika postala je nezgrapna, neefikasna i strahovito skupa. Proizvodnja neželjenih viškova ne osigurava ni prihode, ni budućnost samih zemljoradnika. Stoga, moramo da nastavimo sa sprovođenjem politika koje ponudu stavljaju u bliži odnos sa potražnjom na tržištu, koje će smanjiti suvišnu proizvodnju i smanjiti troškove. Naravno, moramo zaštititi sela i ruralne oblasti koje su tako važan deo našeg nacionalnog života, ali ne intervencijom u cenama u poljoprivredi. Hvatanje u koštac sa ovim problemima zahteva političku hrabrost. Ako te hrabrosti manjka, Zajednica će se samo ocrniti u očima svog naroda.

Treći princip kojim se vodim jeste potreba za politikama Zajednice koje ohrabruju preduzetništvo. Ako želimo da Evropa napreduje i stvori poslove

za budućnost, preduzetništvo je rešenje. Osnovni okvir već je tu: sâm Rimski ugovor stvoren je s namerom da bude povelja za ekonomsku slobodu. Međutim, nisu ga uvek tako čitali, još ređe primenjivali. Lekcija iz ekonomske istorije Evrope sedamdesetih i osamdesetih jeste da centralno planiranje i detaljna kontrola ne funkcionišu, a da lično preduzetništvo i inicijativa funkcionišu. Da je ekonomija koju kontroliše država recept za niski rast, dok slobodno preduzetništvo u zakonskim okvirima daje bolje rezultate. Evropa otvorena preduzetništvu jeste namera koja stoji iza stvaranja zajedničkog tržišta 1992. godine. Oslobođanjem od barijera, stvaranjem uslova za kompanije da posluju na evropskoj skali – time se možemo takmičiti sa Sjedinjenim Državama, Japanom i drugim ekonomskim silama koje se pomaljaju u Aziji i drugde. A to znači da se moć dâ slobodnom tržištu, većem izboru i da se umanju intervencionizam vlada.

Naš cilj ne treba da bude veća i detaljnija regulativa iz centra već treba da bude deregulacija i uklanjanje svih stega u oblasti trgovine. Britanija vodi, kada je reč o otvaranju sopstvenog tržišta drugima. London još odavno dočekuje finansijske institucije iz celog sveta, i upravo zbog toga je on i najveći i najuspešniji finansijski centar Evrope. Otvorili smo naše tržište za telekomunikacionu opremu, uveli konkurenciju u tržišne usluge i čak u samu telekomunikacionu mrežu – koraci koje drugi u Evropi tek sada preduzimaju. U vazdušnom saobraćaju preuzeli smo vođstvo u liberalizaciji, i videli smo korist u nižim cenama i većem izboru. Naša trgovačka flota otvorena je trgovačkim mornaricama Evrope. Voleli bismo da možemo da kažemo da se isto odnosi i na mnoge druge članice Zajednice. U vezi sa monetarnim poslovima, dopustite da kažem sledeće: glavni problem nije da li treba ili ne treba da postoji Evropska centralna banka. Trenutne i praktične potrebe su:

- sprovoditi obaveze Zajednice prema slobodnom toku kapitala – u Britaniji, mi smo to već učinili;
- kao i obavezu ukidanja mehanizama kontrole razmene valuta širom Zajednice – u Britaniji, mi smo ih ukinuli 1979. godine;
- uspostaviti istinski slobodno tržište u finansijskim uslugama bankarstva, osiguranja, ulaganja;
- i, što češće i bolje koristiti Evropsku monetarnu jedinicu (EKI).

Ove jeseni, Britanija će izdati državne obveznice sa denominacijom u EKI-jima i Britanija se nada da će videti i druge vlade Zajednice kako čine isto. To su prave potrebe jer to je ono što trebaju biznis i industrija Zajednice

da bi se uspešno takmičili u svetu. Njih želi i evropski potrošač, jer će one proširiti njegove izbore i smanjiti njegove troškove. Pažnja Zajednice treba da bude usmerena ka takvim praktičnim radnjama. Kada se one ostvare i održe u jednom vremenskom periodu, bićemo u boljoj poziciji da prosudimo naš sledeći potez.

Isto je i sa granicama naših zemalja. Naravno da želimo da učinimo prolaz robe kroz granice lakšim. Naravno da moramo ljudima da učinimo putovanje kroz Zajednicu lakšim. No, i zdrav razum nalaže nam da ne možemo potpuno ukinuti granične kontrole ako želimo da zaštitimo naše građane od kriminala, kao i da bismo zaustavili tokove droge, terorista i ilegalnih imigranata. Jedan hrabri nemački carinik upravo je to i dokazao pre tri nedelje, obavljajući svoju dužnost na granici Holandije i Nemačke, kada je zadao veliki udarac teroristima IRA. I pre nego što napustim temu zajedničkog tržišta, mogu li da kažem da svakako nisu potrebne nove odredbe koje podižu cene zapošljavanja i čine evropsko tržište rada manje fleksibilnim i manje konkurentnim u poređenju sa prekookeanskim proizvođačima. Ako ćemo imati evropski statut kompanije, on mora sadržati minimum odredbi. I mi u Britaniji sigurno bismo se borili protiv uvođenja kolektivizma i korporatizma na evropskom nivou – mada, šta ljudi žele da rade u svojim zemljama jeste njihova stvar.

Četvrti princip kojim se vodim jeste da Evropa ne treba da bude protekcionistička. Ekspanzija svetske ekonomije zahteva od nas da nastavimo proces uklanjanja trgovinskih barijera, i da to činimo u multilateralnim pregovorima unutar Opšteg sporazuma o carinama i trgovini (GATT). Bila bi izdaja ako bi, rušeći trgovinska ograničenja unutar Evrope, Zajednica podigla veću spoljašnju zaštitu. Moramo se postarati da naš pristup svetskoj trgovini bude u skladu sa liberalizacijom koju propovedamo kod kuće. Imamo odgovornost da pokažemo vođstvo u ovome, odgovornost koja je naročito usmerena prema manje razvijenim zemljama. Njima ne treba samo pomoć; više od svega njima su potrebne bolje trgovinske prilike da bi stekli dostojanstvo rastuće ekonomske snage i nezavisnosti.

Poslednji princip tiče se najfundamentalnijeg pitanja – uloge evropskih zemalja u odbrani. Evropa mora nastaviti da obezbeđuje sigurnu odbranu kroz NATO. Ne može biti govora o opuštanju, iako to podrazumeva i donošenje teških odluka i izdržavanje visokih troškova. NATO dugujemo mir koji je održavan proteklih 40 godina. Činjenica je da se stvari kreću našom stazom: demokratski model društva slobodnog preduzetništva

dokazao se kao superioran; sloboda je u ofanzivi, mirnoj ofanzivi širom sveta, po prvi put u mom životu. Moramo stremiti održanju posvećenosti Sjedinjenih Država odbrani Evrope. A to podrazumeva da prihvatimo kakva

.....
*Neka Evropa bude
 porodica nacija...
 koje nalaze
 zadovoljstvo u
 nacionalnom
 identitetu ništa
 manje nego u
 našem zajedničkom
 evropskom
 poduhvatu.*

opterećenja po njihove resurse ima svetska uloga koju su preduzeli, i da prihvatimo njihovo mišljenje, da njihovi saveznici treba da snose pun udeo u odbrani slobode, naročito od kako Evropa postaje bogatija. Sve više i više, tražiće od Evrope da igra ulogu u odbrani van svoje teritorije, kao što smo u skorijoj prošlosti i učinili u Zalivu. NATO i Zapadnoevropska unija odavno su uvideli gde leže problemi evropske odbrane, i istakli su i rešenja. I došlo je vreme kada moramo ostvariti naše izjave o snažnom odbrambenom naporu, tako što ćemo tražiti kvalitetnije za naš novac. To nije institucionalni problem. Nije ni problem regrutovanja. U pitanju je nešto istovremeno i

jednostavnije i dublje: pitanje političke volje i političke hrabrosti, ubeđivanja ljudi u svim našim zemljama da se ne možemo zauvek uzdati u druge da nas brane već da svaka članica Alijanse mora podneti pravičan deo bremena. Moramo održati podršku javnosti za nuklearni detant, imajući na umu da zastarela oružja ne odvrćaju, od čega i dolazi potreba za modernizacijom. Moramo dostići zahteve za efektivnom konvencionalnom odbranom u Evropi protiv sovjetskih snaga koje se stalno modernizuju. Trebalo bi da razvijemo Zapadnoevropsku uniju (ZEU) ne kao alternativu NATO već kao sredstvo ojačavanja doprinosa Evrope zajedničkoj odbrani Zapada. Iznad svega, u vreme nesigurno u Sovjetskom savezu i Istočnoj Evropi, moramo sačuvati jedinstvo i odlučnost Evrope tako da, bez obzira šta se desi, naša odbrana bude sigurna. Istovremeno, moramo pregovarati o kontroli oružja i ostaviti otvorena vrata saradnji na svim drugim pitanjima koje pokriva Helsinška deklaracija. No, nikada nemojmo zaboraviti da naš način života, našu viziju i sve što se nadamo da ćemo postići ne obezbeđuje pravičnost naše stvari već snaga naše odbrane.

.....
*Koliko god mi
 daleko želeli da
 odemo, istina ja da
 tamo možemo stići
 samo korak po
 korak.*

U ovome, ne smemo nikada oklevati, nikada omanuti.

Gospodine predsedavajući, verujem da nije dovoljno samo pričati u opštim mestima o evropskoj viziji ili idealu. Ako verujemo u njih, moramo mapirati put ispred nas i ustanoviti sledeće korake. To sam i pokušala da uradim večeras. Ovakav pristup ne traži nove dokumente: svi su tamo, Severnoatlanski ugovor, dopunjeni Briselski

ugovor i Rimski ugovor, tekstovi koje su pisali dalekovidni ljudi, među njima i jedan znameniti Belgijanac, Pol-Anri Spak.

Koliko god daleko mi želeli da odemo, istina je da tamo možemo stići samo korak po korak. I sada treba doneti odluke o sledećim koracima napred, a ne da sebi dopustimo da nas ometu utopijski ciljevi. Utopija nikada ne stiže, jer znamo da ne bismo voleli ako bi došla. Neka Evropa bude porodica nacija koje bolje razumeju jedna drugu, više cene jedna drugu, više čine zajedno, ali koje nalaze zadovoljstvo u nacionalnom identitetu ništa manje nego u našem zajedničkom evropskom poduhvatu. Neka bude Evropa koja igra svoju punu ulogu u velikom svetu, koja gleda ka spolja, ne ka unutra, i koja održava Atlantsku zajednicu – tu Evropu sa obe strane Atlantika – koja je naše najplemenitije nasleđe i naša najjača snaga.

Mogu li Vam se na kraju zahvaliti na privilegiji da održim ovo predavanje u ovoj velikoj dvorani ovog velikog Univerziteta.

Žak Delor

**MORAMO ZBRISATI
JALTU!**

ISTORIJSKI KONTEKST

Kraj osamdesetih godina XX veka bilo je doba velikih i korenitih promena u Evropi. Godine 1989. zbio se jedan od najkrupnijih događaja u evropskoj istoriji – pad Berlinskog zida, simbola podeljene Evrope. To je bio kraj Hladnog rata – uvod u ponovno ujedinjenje Nemačke koje se dogodilo naredne godine, i slom Varšavskog pakta i komunističkih režima u Istočnoj Evropi. Nakon godina evroskepticizma, sredinom ove decenije XX veka, dolazi do najznačajnijih promena u istoriji evropskih integracija do danas. Zaokružena je njena institucionalna struktura i izvršena je temeljna reforma osnivačkih ugovora, čime su postavljeni temelji današnje Evropske unije. To je bilo vreme evrooptimizma i velike dinamičnosti evropskih integracionih procesa.

Najveću zaslugu za ovakav razvoj imale su tri formacije Evropske komisije, pod predsednikom Žakom Delorom, koje su otpočele 1985. Mandati Delorovih komisija danas se smatraju godinama „euroforije“, koja je započela mediteranskim proširenjem Evropske zajednice na Grčku, a potom i na Španiju i Portugal. Godine 1986. potpisan je Jedinstveni evropski akt u Luksemburgu, najvažnija do tada revizija osnivačkih ugovora, i uspostavljena je institucionalna struktura koju i danas poznajemo. 1989. formiran je komitet na čijem čelu je bio Žak Delor koji se bavio stvaranjem Ekonomske i monetarne unije, i predložen je plan u tri faze za njeno dostizanje. Konačno, 1991, predstavljen je nacrt Ugovora iz Mاستrihta, koji je potpisan februara 1992. Rođena je Evropska unija.

BIOGRAFIJA

Žak Delor [Jacques Delors] (1925–) rođen je 1925. u Parizu. Francuski ekonomista i političar, do sada jedina osoba koja je u dva mandata obavljala funkciju predsednika Evropske komisije. Na početku karijere, Delor je obavljao više funkcija u oblastima bankarskog i državnog planiranja u Francuskoj. Godine 1969, postavljen je za savetnika degolističkog premijera Žaka Šaban-Delmasa, a 1974. pridružuje se Francuskoj socijalističkoj partiji. Nakog službovanja u Evropskom parlamentu, od 1979–1981, vraća se u Francusku, i tokom dva mandata, od 1981–1983, i 1983–1984, obavlja funkcije ministra ekonomije, finansija i budžeta u francuskim vladama, za vreme predsednika Fransoa Miterana. 1985. ponovo odlazi na službu u Brisel, ovaj put kao predsednik Komisije evropskih zajednica. Ovu funkciju obavljao je od 1985–1995, u dva mandata i tri sastava Komisije. Glavne tekovine Delorovih komisija danas se smatraju: budžetska reforma, usvajanje i sprovođenje plana Ekonomske i monetarne unije – dovršetak jedinstvenog tržišta i postavljanje osnova za uvođenje jedinstvene evropske valute, stvaranje Komiteta regiona, usvajanje Jedinstvenog evropskog akta, i kasnije Ugovora iz Mاستrihta – stvaranje Evropske unije.

26. SEPTEMBAR 1989. ■ SAVET EVROPE ■ STRAZBUR, FRANCUSKA

MORAMO ZBRISATI JALTU!

Gospodine predsjedniče, dame i gospodo, gospođo generalna sekretarko,

Pre četrdeset godina rođen je Savet Evrope. Njegov cilj bio je „ostvarenje većeg jedinstva između članica u cilju očuvanja i ostvarivanja ideala i načela koji su njihova zajednička baština, i podsticanje njihovog ekonomskog i društvenog napretka.“⁴

Ovo je bila donekle drugačija ambicija od one kada je Haški kongres, iz 1947, pozvao države da se odreknu svojih suverenih prava.

Čak i u toj ranoj fazi, pitanje svih pitanja, na insistiranje Vinstona Čerčila, bilo je da moramo svečano obećati da više nikada ne vodimo rat između sebe.

⁴ Član 1, stav 1, Statuta Saveta Evrope.

Evropa je već tada ispoljavala svoju volju da saraduje i promovise ideale mira, demokratije i slobode pod vođstvom ljudi od uverenja, kao što su bili Robert Šuman ili Vaš prvi predsednik, Pol Anri Spak.

Ovo je bio početak stalne debate između propagatora jednostavne međuvladine saradnje i onih koji su verovali u neophodnost da se krene van rešenja koje je nudilo klasično međunarodno pravo, i zagovarali formu federacije ili konfederacije. Ta debata nastavlja se i danas.

Šta god da su bile teškoće tokom godina, mi danas, na ovom forumu koji je Robert Šuman opisao kao „laboratoriju gde je testirana evropska saradnja”, ne možemo zaboraviti da je Savet Evrope bio taj s kojim je sve

ovo počelo, da je Savet Evrope bio taj sa kojim se rodila nada. Zbog toga, mi ne smemo potceniti revolucionarnu važnost osnivanja vaše institucije, kada je deset vlada dalo suštinu i glas onome što je do tada bila amorfna ali uzvišena nada za Evropskom unijom. Danas, mi verovatno gledamo u novi početak.

Istina, Savet nije potom transformisan u „evropsku političku vlast sa ograničenim funkcijama ali realnim moćima”, kao što je Andre Filip predložio. Ljudi nisu bili mentalno spremni, a vlade su i dalje bile zabrinute za svoju moć ili pak čežnjive za svojom prošlošću. I Vi ste

optimalni za pragmatičan pristup, bliže uvezujući nacije Evrope kroz vaše konvencije i sporazume o zajedničkim aktivnostima i pravilima.

Osvrćući se na Zajednicu, nisam zaboravio strastvenu podršku koju je Vaša Skupština dala stvaranju Evropske zajednice za ugalj i čelik u vremenima kada su je neki ljudi gledali kao na razbijanje Evrope. I potom, imali ste zdravu ideju pojašnjavanja forme odnosa koju naše dve institucije – Savet Evrope i novoosnovana Zajednica – treba da imaju.

Danas, Vaša Skupština predstavlja telo koje okuplja 23 države. Svesni smo vrednosti koje nas ujedinjuju i u kojima bismo voleli da vidimo napredak, najpre u našim zemljama, a potom i u Evropi u celini. Vaši specijalni gosti iz SSSR-a, Poljske, Mađarske i Jugoslavije ne mogu biti nesvesni toga. Kao prvi predsednik Komisije koji se obraća Vašoj Skupštini, želeo bih svečano da potvrdim da su nama jedino važni oni ciljevi koji govore o pluralističkoj demokratiji i društvenom progresu.

.....
... bilo je posve jasno da je Evropa, od samog početka, bila politički koncept. Cilj je bio da se narodi približe. Ta ambicija ostaje nepromenjena.

Tako Zajednica i Savet dele isti cilj – evropsko jedinstvo – naša polja delovanja i naši metodi razlikuju se, kao i, bez sumnje, naše ambicije. Ovo mora biti jasno rečeno. Međutim, dve institucije moraju dopunjavati jedna drugu, sa međuvladinim Savetom Evrope kao čuvarom i zagovornikom demokratskih vrednosti širom Evrope, i Zajednicom, koja je odabrala integracionističku politiku, radeći na Evropskoj uniji sa svima onima koji nužno moraju da prihvate potpun dogovor. I, ponavljam: potpun dogovor. Ovakav dogovor predviđen je Ugovorom iz Rima i dopunjen Jedinštenim aktom. Udahnut mu je život političkim odlukama koje se donose svakih šest meseci na sastancima šefova država i vlada i Evropskog saveta, na predloge Komisije.

Zajednica je prvobitno predstavljala političku ambiciju koju je nalagala ekonomska potreba. Žanu Moneu, jednom od očeva osnivača, bilo je posve jasno da je Evropa, od samog početka, bila politički koncept. Cilj je bio da se narodi približe. Ta ambicija ostaje nepromenjena. Dvanaestorica⁵ su to naglasila u preambuli Jedinštenog akta, kada su potvrdili da je njihov cilj da rade zajedno, da učine stvaran napredak ka Evropskoj uniji. Ako se pozovem na ovaj cilj, to će biti zato što je dužnost Komisije prema narodima da odbrani političke odluke i ispuni obećanja koja su data.

Istina je da je 1985. godine ekonomska potreba udahnula novi život Zajednici koja se mnogo godina samosažaljevala i sumnjala. Evropa, oslabljena naftnim šokovima i okovana rak-ranom (izgledalo je tada), neobjašnjive nezaposlenosti i svojim relativnim ekonomskim nazadovanjem, diskretno je napustila svetsku scenu. Određena nostalgija učinila je tada da ona radije gleda unazad, u prošlost, nego da se pripremi za svoju budućnost.

Dame i gospodo, ovo nazadovanje, da se zaista ostvarilo nazadovanje, da se ukorenilo, učinilo bi da Evropa bude nesposobna da se efektivno nosi sa svetskim tržištem, učinilo bi da Evropa bude nesposobna da održi svoju industrijsku i tržišnu konkurentnost i, sledstveno tome, da obezbedi svoja dostignuća u društvenom blagostanju, kao i svoje kapacitete da deluje u svetu. U pogledu međunarodne konkurentnosti, blještala su

⁵ *Godine 1989, kada je Žak Delor održao govor, Evropsku zajednicu činilo je dvanaest država članica. Tada je za Evropsku zajednicu bio odomaćen izraz „Dvanaestorica”, ili „Evropska Dvanaestorica”, kako na nekoliko mesta koristi sâm Delor. Nakon nekoliko krugova proširenja Evropske unije (sada), tokom poslednje decenije XX veka i prve decenije XXI veka, izraz se ređe koristi, naročito iz razloga što se za EU više ne upotrebljava imenitelj kojim se predstavlja broj njenih država članica.*

svetla upozorenja: vrednost akcija padala je, i kreativnost je bila u opadanju, ukoliko sudimo prema broju naučnika koji su dobijali nagrade, otkrićima i novim patentima. Međutim, moramo biti objektivni: napredan sistem blagostanja, rezultat mnogih političkih, sindikalnih i radničkih borbi i ekonomskog čuda pedesetih i šezdesetih godina bio je uspešno sačuvan.

I da bi se izborilo sa ovim rizikom nazadovanja, gubitkom konkurentnosti, masovnom nezaposlenošću i slabim rastom, da bi se svakome dao svež prostor za ekonomski i politički manevar, cilj stvaranja jedinstvenog tržišta bez unutrašnjih granica za 320 miliona potrošača – cilj do 1992 – bio je potreba.

Ipak, na preporuku Komisije – i ovo je prečesto zaboravljano, čak i u zemljama članicama – ovaj cilj je ojačan (u vreme kada sam predlagao jedinstveno tržište) zajedničkim politikama usklađenog razvoja za sve, što uključuje strukturnu pomoć nerazvijenim ili regionima pogođenih recesijom, kao prvim izrazom solidarnosti; socijalnom dimenzijom, kao jednako važnim izrazom solidarnosti; saradnjom u oblastima istraživanja i razvoja, kao i pitanjima zaštite životne sredine; i, konačno, intenziviranjem – dva puta od 1985 – monetarne saradnje. Sve ovo su dokazi da naš plan nije samo politički već čini konzistentnu celinu.

Naša želja je da izgradimo zajednicu, a ne samo jedinstveno tržište ili zonu slobodne trgovine. Potrebno je da ovo svi pravilno shvate, uključujući – dopustite mi da ponovim – i zemlje članice Zajednice.

U isto vreme, politička saradnja između naših država članica je napredovala. Vrlo sam svestan da je to mnogo teže od ekonomske integracije, zbog toga što su tradicije, diplomatske prakse i istorijska iskustva dvanaest zemalja članica Zajednice uistinu različita.

Još uvek se sećam, da pomenem tek jedan primer, bolnog odbijanja na koje sam naišao kada sam pokušao da pridobijem „Dvanaesticu“ za zajednički stav nakon inicijalnih pregovora o razoružanju između g. Regana i g. Gorbačova; činilo se da je Evropi predodređeno da zauvek ostane predmet istorije, uskraćena za ambiciju da bude igrač na istorijskoj pozornici. No, mesecima unazad beležimo napredak „Dvanaestice“ po mnogim pitanjima spoljne politike, i nadam se da ću ih uskoro videti kako prave sličan napredak u pitanjima odbrane i bezbednosti, kao evropskog stuba atlantskog saveza.

Rezultate našeg oživljavanja svi mogu da vide. Svesni ste ih, ali osećam da moram izgovoriti najznačajnije, bez da Vas podvrgnem poplavi brojki: trenutno imamo godišnju stopu rasta od 3,5% u poređenju sa 1,5% pre šest godina; procenjujemo da će 5 miliona radnih mesta biti stvoreno između 1998. i 1990. godine (od 1982. do 1984. izgubili smo skoro dva miliona); naše investicije su na najvišem nivou u poslednje dvadeset i dve godine).

Znači, Zajednica je uspešna, i ukoliko je povoljna međunarodna klima jedino objašnjenje, neki od naših evropskih suseda neće nam pozavideti na našoj obnovljenoj dinamičnosti. Evropska zajednica je sada prihvaćena, čak i kada je nepravedno napadana, kao najveća ekonomska i politička snaga, kao sila sa kojom se od sada mora računati.

Kada govorim o „nepravednim napadima“, mislim na optužbe o „tvrđavi Evropi“. Taj koncept nije u našem interesu, i cifre su najbolji argument protiv ovakvih optužbi, jer Zajednica predstavlja 20% međunarodne trgovine, u poređenju sa samo 15% koliko imaju Sjedinjene Države, i 9%, koliko ima Japan.

Ipak, dame i gospodo, da naša ambicija nije i politička, bez sumnje je da bismo se uljuljkivali na lovorikama onoga što ja verujem da je trajan uspeh, i zadovoljili bismo se zapanjujućim poduhvatom koji je zacrtan planom za 1992.

Uistinu, kako je ovo veličanstven poduhvat! Ubrzan raspored po kojem se usvajaju direktive za dostizanje jedinstvenog tržišta, reforma Ugovora iz Rima, uvođenje zajedničkih politika, o kojima sam govorio, i obezbeđivanje finansijskih sredstava za našu politiku – sve za manje od tri godine – moglo bi da bude dovoljno za nas. No, nije.

Kao što znate, „post-1992“ već je u pripremi. Ekonomska i monetarna unija koja će biti – koja već jeste – poslednja u nizu ambicija Zajednice, jeste na pola puta između ekonomske integracije i političke unije. Ona nameće takva ekonomska, institucionalna i politička pitanja koja će stvoriti kvalitativni skok unapred.

Prosudite sami: suštinski paralelizam između ekonomskih, socijalnih i monetarnih sektora, nepovratna veza u finalnoj fazi između moneta, zajedničko upravljanje nekim politikama, posebno monetarnom politikom, i posledično odricanje od suvereniteta, sve ovo čini ekonomsku i

monetarnu uniju najdubljim političkim ekonomskim ciljem, i u isto vreme je prvi inicijalni znak istinski deljene sudbine.

To su putevi Zajednice.

Priznajem da je ovo jedan od planova za Evropu „Dvanaestorice“. Mi znamo da Zajednica nema monopol nad Evropom, ili nad njenim nasleđem, kulturom i tradicijom. Štaviše, niko ovde ne može prisvojiti takav monopol danas. No, Dvanaestorica znaju kakve su napore uložili da se ujedine. Šest, potom devet, pa deset, onda dvanaest zemalja želele su da ujedine svoje sudbine, žrtvujući ponešto, ili delimično odričući se suvereniteta.

Trebalo bi se prisetiti sada da je ovo bilo moguće jedino kao rezultat želje da se ostane prisutan na istorijskoj pozornici, dok su prethodno, na Jalti, bez konsultovanja Evropljana, određeni ljudi odlučili da podele Evropu. Mi ovo nikada nismo prihvatili. Zbog toga, i to može jasno biti rečeno danas, Zajednica ne namerava da dozvoli da bude odgurnuta od svog osnovnog cilja. Ona zna da joj je politička volja omogućila da prevaziđe urođene poteškoće u bilo kom ambicioznijem projektu. Ta volja je njen kredo verovanja, ono što nju drži zajedno i štiti je.

Često me pitaju kakav oblik će imati ta Unija kada bude dostignuta? Mudro je, verujem, što još uvek nismo postavili rok za njen završetak. Uistinu, ne možemo očekivati da danas uspostavimo rokove za ono što će biti politička unija Evrope. Ipak, njeno seme već je tu, kao što ćete to uvideti iz onoga što se trenutno događa, iz ciljeva ekonomske i monetarne unije, i iz neumornih potraga za društvenim konsenzusom unutar Zajednice. Semena političke unije već postoje.

Jednako sam uveren da se evropski društveni model prostire daleko izvan „Dvanaestorice“ i da prekriva Evropu u najopštijem smislu tog pojma. U to veoma duboko verujem. U nedostatku političkog ugovora koji bi bio tako obavezujući i tako zahtevan kao Ugovor iz Rima, ovaj model, koji je različit od onih koji se mogu videti drugde, počiva, kao što znate, na zajedničkim vrednostima, na široko deljenom pogledu na ekonomske i društvene odnose, i na prastarim filozofskim temeljima ravnoteže između čoveka i društva.

Otvoreno govoreći, na početku karijere, kada sam bio u Francuskoj, uvek sam crpeo inspiraciju iz takvih modela koje su imale druge evropske zemlje, koji su ipak imali istu filozofsku osnovu.

Istoričar Fernand Braudel zamišljao je ovakvu Evropu posvećenu zajedničkoj sudbini zbog svoje hrišćanske religije, racionalističke misli, razvoja nauke i tehnologije na svom kontinentu, i svojeg osećaja za revoluciju i društvenu pravdu.

Podeljena između otuđujućeg, sterilnog kolektivismu s jedne strane, i energičnog i društveno nedopustivog individualizma, demokratska Evropa bila je sposobna da zadrži svoju ravnotežu, u životnom humanizmu koji ne pripada njoj ili Vama samima. Ovu potragu za najboljim mogućim rešenjima za ljudske probleme društva dvadesetog veka mi nalazimo i u Stokholmu, Madridu, Bonu, Oslu, Beču ili Parizu.

Zbog toga sam posebno zainteresovan da promovišem socijalnu dimenziju proširenog tržišta: to poštovanje za dijalog između šefova kompanija i sindikata koji predstavljaju radnike, priznanje uloge koju radnici imaju u kompaniji, poboljšavanje radnih uslova u pogledu higijene, zdravlja i bezbednosti, sve ovo deo je čisto evropskog nasleđa. Ovo se, takođe, odlikava u svečanoj deklaraciji o socijalnim pravima, i takođe – na to treba podsetiti – u specifičnim aktivnostima koje su već proizvele rezultate u borbi protiv nezaposlenosti, u solidarnosti između bogatih i siromašnih regiona, ili u poboljšanju uslova rada.

Zbog toga sam, takođe, svestan značaja životne sredine. Samo demokratska Evropa uspela je da održi ravnotežu između čoveka i prirode, između pljačke i agresije. Kao što znate, preduzeli smo veliki broj mera za životnu sredinu – najskoriju u vezi sa hlor-fluorouglicima⁶. No, predložio sam osnivanje evropske agencije za životnu sredinu, čisto tehničkog tela koje bi bilo odgovorno za sakupljanje informacija i pomoć političarima da preduzimaju hrabre odluke za koje su pozvani da preduzmu, sa punim poznavanjem činjenica, bez demagogije i bez slabosti. Međutim, reći ćete, životna sredina je svetski problem koji zahteva međunarodno rešenje. Slažem se. U našem predlogu, naglasili smo da ova agencija Zajednice može biti otvorena za sve evropske zemlje i, potom, za svet.

Ovo su, dakle – primetiću usput – dva polja, društveni odnosi i životna sredina, u kojima možemo saradivati ako, kao što se nadam, delimo iste vrednosti i iste poglede na organizaciju društva.

⁶ Hlor-fluorougliceni (eng. Chlorofluorocarbons – CFCs); fluorugljenik sa hloridom koristio se nekada kao sredstvo za rashlađivanje, i kao katalizator konzervi sa aerosolima; hlor u hlorfluorouglicima uzrokuje nestanak ozonskog omotača. (prim. priređivača)

Sve evropske zemlje tako dele zajedničku budućnost. Da, ali pod određenim uslovima. Dozvolite mi da Vas podsetim na te uslove, jer danas, kao i u prošlosti, moraćemo da krenemo napred bez odricanja od sopstvenog

.....
*Sve evropske
 zemlje dele
 zajedničku
 budućnost.*

identiteta, bez odustajanja od svojih ciljeva. Da bismo to uradili, mislim da integracija „Dvanaestorice“ i put saradnje koji je otvoren za sve zemlje Evrope moraju ići ruku pod ruku. Voleo bih da ta ideja bude centralna u mom govoru.

Vi shvatate da samo politička integracija odgovara našoj svrsi i da nam daje neophodnu imaginaciju i snagu da razvijamo model koji će, mislim, biti jedinstven. Kao što znate, naše odluke su direktno primjenjive. Ponavljam ovu tačku za dobro Vaše Skupštine i njenih gostiju.

Šta se događa kada jedna zemlja odbija da se povinuje pravilima? Mi imamo Sud pravde koji sudi našim slabostima ili našim nedostacima, i koji kažnjava svako kršenje naših zajedničkih pravila.

Takođe, već deset godina postoji Evropski parlament koji se bira na direktnim izborima, koji je sada skoro saodlučilac u zakonodavstvu, i koji se, iznad

.....
*... samo politička
 integracija
 odgovara našoj
 svrsi, i daje nam
 neophodnu
 imaginaciju i snagu
 da razvijamo model
 koji će, mislim, biti
 jedinstven.*

svega, tokom proteklih godina, izdvojio kao moćna pogonska snaga u izgradnji Evrope i kao najstrastveniji podržavalac posla koji radi Komisija.

Postoji, takođe, Savet ministara koji donosi odluke. Pošto je Ugovor izmenjen, pak, odluke većinom su pravilo, a jednoglasnost je izuzetak. Duh Jedinstvenog akta prenesen je u stvarnost.

Konačno, postoji Komisija Evropskih zajednica⁷ – dalekosežna institucionalna inovacija koja ima četiri zadatka: samo ona može inicirati zakonodavstvo; zajedno

sa Sudom pravde nadzire sprovođenje ugovora; primenjuje odluke Saveta ministara; i, predstavlja Zajednicu u inostranstvu.

Kao što vidite, mi smo Zajednica zasnovana na vladavini prava, prava koje garantuje da će svaki partner ostati zaseban entitet. Ovo važi i za

⁷ Uobičajen naziv – Evropska komisija (skr. EK, engl.: European Commission), a formalno: Komisija evropskih zajednica, odnosno The Commission of the European Communities (prim. ur.)

države i za pojedince. U isto vreme, ipak, mi smo Zajednica koja propisuje obaveze svakom partneru. Naše pravo štiti osnovna pravila demokratije i lične autonomije: ovo je koncept koji nas razdvaja od međuvladinih organizacija. Mora biti naglašeno da nam upravo ovo, tek uvedeno svojstvo, omogućava da napredujemo. Neka nam niko ne traži da se toga odrekemo u zamenu za bogzna kakvu romantičnu viziju velike Evrope. Neka ovo bude jasno rečeno. Ipak, postoji obilje prostora za saradnju.

Najpre, između naše dve institucije, Saveta Evrope i Zajednice. Štaviše, ovo je dobilo novi podstek od 1987. godine. Sa g. Orejom, vašim bivšim generalnim sekretarom, razmenio sam pisma koja su jasnije definisala komplementarnu prirodu naših institucija. Namere Komiteta ministara⁸, održanog 5. maja 1989. godine, kojim je predsedavao g. Van den Bruk, takođe su jasno pokazale volju da se dà novi postrek i svež politički impuls ovoj saradnji. Od tada, imali smo redovne konsultacije s predsedavajućim Komiteta ministara i Generalnim sekretarom, i to će se nastaviti u budućnosti.

Sa svoje strane, Komisija, kada je god to moguće čini napor da koristi Savet Evrope kao okvir za sprovođenje naših zajedničkih ciljeva. Koji bolji dokaz mogu dati od otvaranja za potpisivanje, od 16. novembra sledeće godine, protokola koji će omogućiti Zajednici da postane ugovorna strana Konvencije o usavršenju evropske farmakopeje⁹. Još jedan, možda još važniji, primer: naša želja da prevedemo u slične principe pravila igre koja moraju regulisati evropski audio-vizuelni sektor i vitalnu saradnju između evropskih zemlja na promociji naših kultura i produkcija. Ovo demonstrira svesnu nameru da se oslanjamo na konvencije Saveta Evrope kadgod se saradnja mora proširiti van „Dvanaestorice“.

U isto vreme, mi moramo ojačati našu saradnju sa zemljama Evropskog udruženja za slobodnu trgovinu¹⁰ – i predsednik EFTA i predsednik Vaše Skupštine pomenuli su ovo pitanje. Zaista, zemlje članice Evropskog udruženja za slobodnu trgovinu nisu samo naši glavni trgovinski partneri već, iznad svega, oni dele naše vrednosti i našu koncepciju društva.

⁸ engl.: *The Committee of Ministers*

⁹ *Konvencija o usavršavanju evropske farmakopeje (Convention on the Elaboration of a European Pharmacopoeia), otvorena za potpisivanje u Strazburu 22. jula 1964, stupila na snagu 8. maja 1974.*

¹⁰ *Evropsko udruženje za slobodnu trgovinu – EFTA (European Free Trade Association).*

Naša saradnja sa njima je, takoreći, nedovoljna ali, u isto vreme, za njih bi bilo teško da jednostavno pristupe Zajednici, jer neke od tih zemalja nemaju iste ciljeve kao mi, po pitanjima spoljne politike i bezbednosti. Potrebno je uvesti novine kako bi se razbio začarani krug koji proističe iz prilično pojednostavljene alternative „biti ili ne biti“ članica Zajednice.

Zbog toga, predložio sam zemljama članicama EFTA, u inauguracionom govoru povodom nove Komisije pred Parlamentom, 17. januara prošle godine, još jedan pravac koji uključuje jačanje njihove strukture.

Znam da su države članice EFTA pozdravile ovaj predlog, i da pregovori napreduju. Takođe, znam da im je Vaša Skupština prošle nedelje preporučila da krenu korak dalje od koncepta „jedostavne zone slobodne trgovine“. Zbog jasnosti, rekao bih da će budućnost odnosa između Zajednice i Evropskog udruženja za slobodnu trgovinu zavisiti od odluka koje Uruženje sâmo donosi.

.....
*Evropska komisija
 radije deluje nego
 što zauzima
 stavove i
 zadovoljava se
 rečima.*

Oni će ili uspeti da osnaže svoju unutrašnju strukturu, u kojem slučaju možemo zamisliti – iako je ovo samo pojednostavljivanje do nivoa karikature – Evropu od nekoliko krugova: krug „Dvanaestorice“ (ako ostanu „Dvanaestorica“), na putu ka Evropskoj uniji, i širi krug – sa zemljama koje će sa nama koristiti prednosti jednog velikog zajedničkog ekonomskog prostora sa jednakošću prava i obaveza.

Ili, oni se neće bolje organizovati, ili će odlučiti da ne moraju da jačaju svoje strukture, u kojem slučaju ćemo im mi ponuditi planove nove kuće u koju će ulaziti bilateralno, ukoliko to poželeva.

U bilo kojem slučaju, proizvod svega ovoga trebalo bi biti veliko jačanje odnosa svih oblika između zemalja Zajednice i zemalja EFTA. Ipak, izbor između ova dva modela saradnje u potpunosti je na zemljama EFTA: Zajednica će izvući neophodne zaključke.

Pošto sam govorio o zemljama EFTA, daleko od toga da zaboravljam zemlje koje sam često nazivao, bez pežorativne konotacije, „siročad Evrope“, koje ne pripadaju nijednoj organizaciji. Neću ih pominjati poimence. Ipak, želeo bih da kažem koju reč o Jugoslaviji. Pozdravljam prisustvo jugoslovenske delegacije ovde koja je veoma svesna tih napora koje sam lično uložio za njihovu zemlju tokom protekle dve godine. Punim

srcem im želim uspeh u suštinskim reformama, ne samo ekonomskim već i institucionalnim, što je neophodno.

Konačno, kao što znate, Zajednica je u središtu sistema pomoći Poljskoj i Mađarskoj koja im je poverena samitom sedam najvećih industrijskih zemalja u julu. To je bilo priznanje našem iskustvu u poslovima saradnje i pomoći u hrani, i neki su želeli da u tome vide politički prodor Komisije evropskih zajednica.

Međutim, za mene, ljubomornog koliko jesam u odnosu na nadležnosti tela kojim predsešavam, to nije bilo najvažnije. Najvažnije je bilo da uspostavimo pozitivnu razmenu između dve Evrope, u vreme kada neke zemlje u toj drugoj Evropi pokušavaju da bez drame pobegnu iz totalitarizma, da se razviju u slobodniji režim, posvećujući više pažnje ljudskim pravima i pluralizmu. To je naša dužnost: mi u Zajednici to tako smatramo.

Ono što se mora uraditi jeste da se, na njihov zahtev, pomogne tim zemljama da restrukturiraju svoje ekonomije, povrate široku finansijsku i monetarnu ravnotežu. No, ovakav plan aktivnosti mora da zadovolji prilično precizne kriterijume: obavezu snažne posvećenosti tih zemalja sprovođenju suštinskih reformi, neophodnih da se prihvati trajna partnerska veza između njih i nas.

I dok se sada, u ovom momentu, eksperti iz više zemalja Zapada sastaju u Briselu, pod okriljem Komisije, da utvrde principe takvih aktivnosti, želeo bih bez obzira na sve, da dam jedno upozorenje. Intervju koji je jutros objavljen u „Figarou“ ojačava moje sumnje: pripazimo se praznih obećanja, ili prevelikih nadanja, u slučaju da kasnije ne prouzrokuje previše razočaranja. No, hajde da ne potcenjujemo ono šta je postignuto i šta će biti urađeno u budućnosti za ove dve zemlje.

Kako bih izbegao da ovaj govor učinim predugim, neću ovde opisivati sve šta je urađeno. Želeo bih da naglasim da je taj posao već otpočeo, da se nastavlja i da, kao i uvek, verna duhu Žana Monea „Evropska komisija radije deluje nego što zauzima stavove i zadovoljava se rečima.“

Želeo bih da ovde, u prisustvu delegacija te dve zemlje, izrazim nadu da će oni, u potpunoj autonomiji, dostići promene koje smatraju poželjnim, i o kojima će odlučivati za sebe. Oni znaju da mogu računati na Zajednicu u uspostavljanju osnova za saradnju koja puno obećava, među ravnopravnim

partnerima. Ponavljam: među ravnopravnim partnerima. Jer tako naše demokratije zamišljaju odnose među suverenim državama.

Dame i gospodo, možete videti promene u napretku u Srednjoj i Istočnoj Evropi i u Sovjetskom savezu, i zajedno sa ovim promenama – ubrzanje evropske integracije od Jedinstvenog akta. Sve nam to daje razloge da

.....
*Naša odlučnost da
 imamo zajedničku
 sudbinu i da
 zajedno živimo deo
 naših suvereniteta
 predstavlja temelj
 naše Zajednice.*

samima sebi postavimo cilj – prevazilaženja podele na Starom kontinentu. Jednom rečju: moramo zbrisati Jaltu!

Istorija neće čekati: perspektive postepenog uklanjanja vojne neravnoteže i pretnje koje su s tim povezane, poštovanje pravila ponašanja i obaveza koje su ušle u okvir KEBS-a,¹¹ razvijanje svih oblika saradnje (ekonomske, tehničke, finansijske, kulturne), demokratizacija političkih sistema – sve to služi budućoj promeni koja je nekada smatrana nemogućom, i koju ni

najoptimističniji među velikim Evropljanima verovatno nisu ni mogli da je zamisle tako brzo.

Prisustvo delegacije iz SSSR-a u ovom smislu izuzetno je važno. Oni su ovde po Vašem pozivu. Ja im, takođe, želim dobrodošlicu, u vreme kada smo na početku dijaloga između Zajednice i Sovjetskog saveza, dijaloga za koji se nadam da će biti plodonosan za mir, slobodu i ljudska prava.

Prisustvo ovih raznih delegacija na Skupštini Saveta Evrope važno je dostignuće i, bez sumnje, novi početak. Pravilno je da se debata otvori, bez preduslova, između svih ovih zemalja Evrope. Budite uvereni da Evropska komisija već daje svoj suštinski doprinos.

Međutim, neka ne bude greške i nesporazuma! Ne treba misliti da konstrukcija dvanaestočlane Evropske zajednice može biti pogođena na bilo koji način ovim proširenjem dijaloga.

U svetlu ovakvog razvoja, čvrsto verujem da najbolji odgovor Zajednice jeste ubrzanje sopstvenog puta ka integraciji: jedinstveno tržište, socijalna i ljudska dimenzija, ekonomska i monetarna unija, napredovanje ka

¹¹ Konferencija za bezbednost i saradnju u Evropi – KEBS (CSCE – Conference for Security and Cooperation in Europe), danas nosi ime Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi – OEBS (OSCE – Organization for Security and Cooperation in Europe).

zajedničkoj spoljnoj politici koje ide zajedno sa putem prema političkoj uniji. Ovo je najsigurniji put svake od država članica Zajednice ka pronalaženju dodatnog političkog kapaciteta i dodatne odlučnosti da pokaže veću otvorenost prema drugima. Ovo je preduslov za sve one koji žele da upravljaju svojim interesima demokratski, u bogatstvu kulturnog, društvenog i političkog pluralizma.

Na ovaj način, dinamika integracije Zajednice uvećaćei dinamiku ekonomskih i političkih reformi u zemljama druge Evrope, i biće vodeća snaga u promenama između Istoka i Zapada.

Naša odlučnost da imamo zajedničku sudbinu i da zajedno živimo deo naših suvereniteta predstavlja temelj naše Zajednice. Štaviše, naše snažno određenje je da naše vrednosti pluralizma, slobode i solidarnosti žive i dalje. Naš duh otvorenosti i naša briga za dijalog ne može proći bez oslanjanja na ugovor koji je osnova avanture, zvane Zajednica. Zapamtite da na to stavljamo toliko težine koliko i na našu odlučnost da od Evrope, od cele Evrope, gradimo prostor mira, razvoja i slobode. I u tom ogromnom zadatku, siguran sam, Savet Evrope odigraće vodeću ulogu. On može računati na posvećenost Evropske komisije.

Helmut Kol
IDEJA EVROPA,
BUDUĆNOST
KONTINENTA

ISTORIJSKI KONTEKST

Kraj osamdesetih i početak devedesetih godina dvadesetog veka označio je kraj Hladnog rata, i s njim su se mnoge bivše komunističke države Evrope opredelile za demokratsko uređenje i buduće članstvo u Evropskoj uniji. Tako je ideja o „Evropi od Atlantika do Urala“, o kojoj je govorio Šarl de Gol, polako počinjala da biva realnost. Međutim, takav projekat nametao je i potrebu za reformama, kako u državama bivšeg komunističkog bloka, tako i u samoj Uniji. Institucije koje su do tada relativno dobro funkcionisale za dvanaest država, trebalo je prilagoditi za prijem novih deset, a možda i više članica.

Ponovno ujedinjenje Nemačke, a još i više kraj suprotstavljanja Istoka i Zapada, daje evropskoj ideji novu dimenziju. Ova dimenzija traži od stranke CDU (Hrišćansko-demokratska unija) odgovore koji će ukazati na buduće smernice razvoja. Ovaj govor, koji sadrži refleksiju o šansama ujedinjene Evrope u budućnosti, završava upozorenjem da bi trebalo da naučimo da Evropu ne posmatramo samo kao političku već i kao kulturnu zajednicu.

BIOGRAFIJA

Helmut Kol [Helmut Kohl] (1930–) rođen 1930. godine u Ludvigshafenu, nemački je konzervativni političar, lider Hrišćansko-demokratske unije (CDU) od 1976, kancelar Zapadne Nemačke od 1982. do 1998. godine. Godine 1989. pokrenuo je inicijativu, a kasnije i oblikovao proces ujedinjenja Nemačke, zbog čega je nazvan i „kancelar ujedinitelj“. Njegova loša procena stvarnih troškova ponovnog ujedinjenja i efekata na nemačku ekonomiju vodili su neposredno po ujedinjenju dramatičnom padu njegove popularnosti, ali kako se ubrzo ekonomija oporavila, njegova popularnost i poštovanje u javnosti omogućili su mu da ostvari četvrtu, istorijsku, izbornu pobedu 1994. godine. On je bio šesti nemački posleratni kancelar i na čelu nemačke vlade, novembra 1996.godine, Kol je dostigao 15 godina, prevazilazeći rekord koji je pre njega držao Konrad Adenauer. Njegova izuzetno bliska saradnja sa francuskim predsednikom Fransoa Miteranom bila je osnova za ubrzavanje napretka ka evropskoj integraciji, dok je Kol bio i jak zagovornik projekta jedinstvene evropske valute. Njegova popularnost je opala u januaru 1998. kao rezultat rekordne stope nezaposlenosti koja se popela na 12,6%. On tada gubi funkciju kancelara nakon poraza od Gerharda Šredera na izborima septembra 1998. Iste godine, Kol je proglašen za počasnog građanina Evrope od strane evropskih šefova država i vlada, zbog svog izuzetnog rada i doprinos evropskim integracijama i saradnji, čast koju je prethodno dobio jedino Žan Mone.

31. OKTOBAR 1991. ■ KONGRES „KULTURNA ZAJEDNICA EVROPE“
U ORGANIZACIJI HRIŠĆANSKO DEMOKRATSKE UNIJE (CDU) ■
FRANKFURT NA ODRI, NEMAČKA

IDEJA EVROPA, BUDUĆNOST KONTINENTA

Na putu ka ovamo razmišljao sam o tome šta bih rekao da me neko pre tri godine upitao, mogu li zamisliti da ću danas na ovom mestu i upravo pred ovakvom publikom diskutovati o ideji Evrope. Vreme u kojem živimo ponekad je kao san: slike se tako brzo smenjuju, da mnogo toga ni ne možemo potpuno uvideti.

Ovim današnjim Kongresom, čija je tema kulturni temelji evropske ideje, Hrišćansko-demokratska unija Nemačke želi izoštriti našu svest za jednu temu koja se u aktuelnim diskusijama o budućnosti našeg kontinenta vrlo često zanemaruje. Reč je o pitanju, šta to duhovno povezuje nas Evropljane, od Krita do Islanda, od Lisabona do Moskve. Reč je o pitanju našeg zajedničkog kulturnog nasleđa – samim tim, i o šansi patriotizma u evropskoj perspektivi.

Evropa je više od sume bruto društvenog proizvoda svih evropskih zemalja. Stoga ja u svakoj diskusiji o budućnosti

Kontinenta – i u okviru Evropske zajednice – uvek podvlačim kulturnu dimenziju dela kojeg nazivamo evropsko ujedinjenje, jer duboko sam ubeđen da političko, ekonomsko i socijalno jedinstvo Evrope neće biti uspešno ako Evropu ne shvatimo kao kulturnu zajednicu – uz sve razlike među našim zemljama i nacijama.

Mesto u kojem se ovaj Kongres održava – Frankfurtu na Odri, ima posebno simboličko značenje: budućnost regije u kojoj se ovaj grad nalazi biće snažno obeležena evropskim ujedinjenjem i nemačko-poljskim pomirenjem. Ovde, na ovom šavu između Poljske i Nemačke, želimo postići zajedništvo kakvo, kao impozantan uspeh, na zapadu, jugu i severu Nemačke postoji još od pedesetih godina. Hoćemo da granice postepeno izgube funkciju odvajanja. Želimo da izgradimo mostove preko kojih će ljudi moći jedni drugima prići.

.....
*Evropski narodi
 čine, pre svega,
 jednu vrednosnu i
 kulturnu zajednicu.
 Naša zajednička
 kultura najjača je
 veza koja nas drži
 na okupu.*

Osnivanjem Evropskog univerziteta ovde u Frankfurtu nastaće veliki evropski centar za istraživanje i nauku. Frankfurt i Brandenburg time se otvaraju duhovnim izazovima evropske budućnosti.

Sudbina cele Nemačke neodvojivo je povezana sa Evropom. Nemačko ujedinjenje od 3. oktobra 1990. godine istovremeno je bilo i odlučujući korak u prevazilaženju podeljenosti našeg kontinenta.

Mi, Nemci, propustićemo istorijski izazov ako ne budemo i dalje koračali napred prema političkom ujedinjenju Evrope – uprkos problemima koje trenutno imamo u vlastitoj zemlji.

Kada se, kao ovih dana, govori o neophodnosti da se proces ujedinjenja Evrope i dalje razvija, često se misli, pre svega, na politiku i ekonomiju. Evropa – to sam već na početku napomenuo – znači mnogo više. Evropski narodi čine, prevashodno, jednu vrednosnu i kulturnu zajednicu. Naša zajednička kultura najjača je veza koja nas drži na okupu.

Politički i ekonomski okvir mora biti dobar. Evropsko ujedinjenje, međutim, može biti uspešno samo ako u sećanje budemo stalno dozivali njegove kulturne i duhovne fundamente. Stoga, uvek moramo nanovo jačati svest o kulturnoj dimenziji Evrope. Nije to isključivo zadatak politike već svih onih koji učestvuju u velikim interkulturalnim

debatama našeg vremena. Zbog toga mi je posebno drago da su nam danas u gostima svi ovi istaknuti predstavnici evropskog duhovnog života.

Evropa je obeležena hrišćanskom tradicijom starom skoro 2000 godina, antičkom i materijalističkom filozofijom, humanizmom i renesansom, a svoj su joj pečat dali i veliki mislioci prosvetiteljstva, kao što su bili Kant i Volter. Kontakti među starim univerzitetima, kao što su Prag i Bolonja, Pariz ili Oksford, ranije su na određeni način bili intezivniji nego

.....
 danas. Prema mom mišljenju, posebno važno je da međusobna razmena ideja studentima iz Praga i Hajdelberga ponovo postane nešto što se samo po sebi podrazumeva. Produbljanje takvih kontakata za duhovni život na univerzitetima Evrope može biti samo prednost.

Za mene je jedan od nezaboravnih momenata godine 1991. bio onaj kada su ministri spoljnih poslova baltičkih država bili u Bonu, i svečano ponovo uspostavili diplomatske odnose – i kada je, tom prilikom, estonski ministar spoljnih poslova g. Meri, takođe u ime svoje dvojice kolega, jednostavno rekao: „Vraćamo se kući u Evropu.”

Kada govorim o Evropi kao kulturnoj zajednici, onda, u prvom redu, želim govoriti o zajedničkim filozofskim korenima koji su sve Evropljane vekovima držali na okupu – uprkos nebrojenim građanskim ratovima. Mislim na fundamente našeg zajedničkog sistema vrednosti – kao što su jedinstvenost čoveka, poštovanje njegovog dostojanstva i njegove slobode.

Ove fundamente svečano su priznale članice Saveta Evrope čititi godine nakon Drugog svetskog rata – u ubeđenju da su oni nešto na čemu „počiva svaka istinska demokratija”. Sa svakim novim članom, Savet Evrope dobija na značaju, kao simbol jedinstva Evrope u duhu ljudskih prava. Danas, samo nekoliko dana nakon prvih slobodnih i demokratskih

izbora u Poljskoj, ispunjeni su preduslovi da i ta zemlja pristupi Savetu Evrope. To je izvanredna stvar.

Neprekinuta snaga zajedničkih vrednosti koje ujedinjuju celu Evropu dovela je i do pada Berlinskog zida. Ove vrednosti sada mogu naše narode povesti u treći milenijum. Evropska ideja se od kraja Drugog svetskog rata sve više širila. Narodi su je prihvatili i prenosili je. Pomislmo samo na poslednje dve godine: ljudi u Poljskoj i Mađarskoj, u Čehoslovačkoj, i ovde u bivšoj Istočnoj Nemačkoj bili su ti koji su odbacili okove nepravednog režima i krenuli na put „nazad ka Evropi”. Za mene je jedan od nezaboravnih momenata godine 1991. bio onaj kada su ministri spoljnih

poslova baltičkih država bili u Bonu, i svečano ponovo uspostavili diplomatske odnose – i kada je tom prilikom estonski ministar spoljnih poslova g. Meri, takođe u ime svoje dvojice kolega, jednostavno rekao: „Vraćamo se kući u Evropu“.

Sloboda, demokratija i vladavina prava za nas su neodvojivi deo Evrope. Naš cilj je da ljudima od Jekaterinburga do Dablina, od Osla do Rima, omogućimo zajednički život u miru. Zaštita manjina za nas je nužna dopuna pravu naroda na samoopredeljenje. Moramo se potruditi da mreža kojom ćemo sveobuhvatno i delotvorno širiti ljudska prava bude sve gušća, kako bi – kako je to još 1961. godine proročanski formulisao Konrad Adenauer – „Evropa jednog dana postala zajednička kuća za sve Evropljane, kuća slobode“.

U svome poznatom Ciriškom govoru, Vinston Čerčil je 1946. govorio o stvaranju „Sjedinjenih evropskih država“. Tom prilikom rekao je sledeće: „Jedino što je za to potrebno, jeste odluka stotina miliona muškaraca i žena da umesto nepravde čine ono što je pravedno, te da za to, umesto prokletstva, ubiru blagoslov“. U poslednjoj deceniji ovoga veka, koji je video toliko patnje, bede i bola, mi možemo ostvariti veliku viziju prvih velikih Evropljana: od Žana Monea do Aleidea de Gasperija, od Pol-Anrija Spaka do Roberta Šumana i Konrada Adenauera.

Danas je Evropska zajednica tačka kristalizacije Evrope koja srasta u slobodi. Samo ekonomski jaka i politički ujedinjena Evropska zajednica može uticati na budućnost kontinenta i isti osigurati. Samo ona otvara šansu da za nekoliko godina svu stvaralačku snagu našeg kontinenta možemo upotrebiti za rešavanje problema širom sveta. Rejmond Aron ispravno je opisao cilj kada je rekao: „Evropska ili atlantska zajednica nije predmet površnog oduševljenja. Ona je konačan cilj smislenog napora, utemeljenog na određenim vrednostima, kako to treba da bude i sâm život“.

Zaokruživanjem zajedničkog Evropskog unutrašnjeg tržišta do 31. decembra 1992. postići ćemo značajan cilj u ovoj etapi puta ka Evropskoj uniji. Ovo tržište već danas znatno doprinosi privrednom razvoju Nemačke i cele Evrope. Zajedno sa evropskim ekonomskim prostorom koji je nastao u isto vreme i koji zemlje EFTA usko vezuje sa Evropskom zajednicom, i stvara tržište od 380 miliona ljudi, to tržište je pozitivan signal za zemlje u tranziciji Srednje, Istočne i Jugoistočne Evrope sa kojima će Evropska zajednica još u ovoj godini potpisati sporazume o pridruživanju.

Nama, u Evropskoj zajednici, slede novi koraci u pravcu produbljivanja integracija. Želimo da uspešno okončamo obe konferencije vlada, o privrednoj i monetarnoj uniji, i o političkoj uniji, u decembru na samitu Evropske zajednice u Mastroihu. Stvaranje privredne i monetarne unije, a time i stvaranje zajedničke evropske valute naš je veliki stvaralački zadatak.

Za nas Nemce i za celu Evropu jednako je bitno da se stvori sličan napredak na putu ka političkoj uniji. Politička unija pretpostavlja i zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku. Evropljani će aktivno moći da doprinesu rešavanju velikih problema našeg vremena samo ako budu jedinstveni u govoru i delovanju. Nakon tri veka razmišljanja u kategorijama nacionalnih država, ne može se očekivati da sve ono što nas je do sada delilo, bude prevaziđeno za svega nekoliko godina. I različiti akcenti i različiti pristupi u diskusiji o tome kako postupiti da bi se okončao građanski rat u Jugoslaviji pokazuje koliko je to teško. Mnogobrojne promene su još neophodne, između ostalog, i jačanje Evropskog parlamenta i zajednička spoljna i bezbedonsna politika Evropske zajednice.

Mi želimo da pojačamo privrednu i političku saradnju sa našim susedima u Srednjoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi da bismo na taj način dali naš doprinos miru i blagostanju na celom kontinentu. Celi Zapad uvek mora biti svestan toga da je u njegovom interesu da aktivno podrži tranzicione države Evrope, i sovjetske republike u Uniji koja se obnavlja na njihovom putu ka demokratiji, pravnoj državi i tržišnoj privredi. Mi, Nemci, angažovali smo se već intezivno na tom polju u proteklim godinama, a to ćemo činiti i nadalje. Međutim, taj teret ne možemo nositi sami. Samo zajednički naponi svih zapadnih industrijskih zemalja trajno mogu povećati uspeh.

Odgovornost Evropske zajednice na nivou celog kontinenta jeste da ovim zemljama omogući da postanu članovi Zajednice, čim ispune političke i privredne preduslove. Značajan korak na tom putu biće sporazumi o pridruživanju, o kojima EZ trenutno pregovara sa novim demokratskim vladama u Poljskoj, Mađarskoj i Čehoslovačkoj. Naše kulturno-istorijske veze sa tim zemljama, ali i sa mnogobrojnim narodima Sovjetskog Saveza ili Baltika imaju dugu tradiciju. Veliki izazov narednih godina sastojaće se u tome da se ovi narodi postepeno i sve jače uključe u oblikovanje evropske budućnosti. Upravo ovde, u Frankfurtu na Odri, želeo bih da naglasim: za nas je neprihvatljivo da istočna granica Evropske zajednice trajno bude na

Odri. Onome ko to ne shvata, moramo pokušati pojasniti da je tu reč o interesu Zapadne Evrope – i o istorijskom zadatku Zajednice.

Epohalne promene iz 1989. i 1990. godine izoštrile su nam pogled, tako da možemo da vidimo koliko usko su kulturno povezani Istok i Zapad Evrope. To osećamo i u muzici Šopena i Čajkovskog. Stvaralaštvo Marka Šagalaa – mislim na crkvene prozore u Majncu, Mecu i Remsu koji su njegovo delo – ili delo Jozefa Brodskog, dobitnika Nobelove nagrade za književnost, ukazuje nam na nenadoknadjiv doprinos Rusije našem evropskom kulturnom nasleđu, sve do današnjih dana. Pa i neuspešan pokušaj puča u Sovjetskom Savezu svakome je pokazao da Bug nije granica Evrope. Ljudi koji su izašli na ulice u Moskvi, Petrogradu i drugim mestima nisu ništa manje čeznuli za slobodom nego ljudi u Gdanjsku, Pragu ili Lajpcigu.

.....
*Centralizovana
 evropska država,
 kao i svaka
 centralistička
 država na svetu, ne
 bi imala budućnost.
 Životni osećaj naše
 generacije, a pre
 svega mlade
 generacije, na
 sreću, ide u drugom
 pravcu. Dom,
 domovina, Evropa
 – ovo je troglasje
 budućnosti.*

Više no ikada potreban nam je dijalog između katolika, evangelista i pravoslavaca u Evropi. Treba uspostaviti liniju ekumenske saradnje od samostana i kapela Irske do crkava i katedrala Kijeva ili Moskve. To je zadatak koji traži istrajnost. Međutim, i njega je, kao i mnoge druge, neophodno ispuniti, kako bi se naš kontinent vratio samome sebi na zajedničkoj duhovnoj osnovi. Put u zajedničku evropsku budućnost moguć je samo kroz poštovanje ljudskih prava, zaštite manjina i pravo na samoopredeljenje.

To važi i za narode Jugoslavije. Ako budemo zajednički napredovali na tom putu, odaćemo počast i baštini jednog čoveka koji je na odlučujući način doprineo prevratu u

Istočnoj Evropi: Andreju Saharovu. Sloboda misli, tolerancije i poštovanja bližnjega jesu vrednosti koje je otelotvorio ovaj dobitnik Nobelove nagrade za mir.

Ujedinjujuća snaga kulturnog nasleđa Evrope, međusobno razumevanje i poverenje najbolje se mogu razviti u Evropi sa otvorenim granicama. Za evropsku omladinu upravo ovo je od velikog značaja. Gde se to može bolje razumeti nego u ovom gradu, na Odri? Ujedinjenoj Evropi pre svega treba angažman mladih jer samo tako mogu trajno biti očuvani mir i sloboda. Koliko god puta ponovio koliko je bitno da se mladima u Evropi otvore nove šanse za susrete, ipak nije dovoljno. Više nego mnoge konferencije, za Evropu znači mogućnost koju mladi Evropljani danas imaju – da na

raspustu na železničkoj stanici u Frankfurtu na Odri ili u Bonu kupe kartu za železničku liniju kao što je *inter-rail* i da s njom proputuju Evropu uzduž i popreko.

Otvaranje granica u celoj Evropi odlučujući je korak na putu u dobru budućnost. Sklapanjem susedskog ugovora, Nemačka i Poljska zajednički su prihvatile svoju evropsku odgovornost. Zajednička organizacija mladih nije samo značajan doprinos nemačko-poljskom pomirenju već će biti i značajan faktor evropskog ujedinjenja.

U mojoj domovini, u Falcu, u toj regiji na nemačko-francuskoj granici, nalazi se dvorac Hambaher Šlos. Na tom mestu je Nemce i Poljake još 1932. godine ujedinila zajednička želja za slobodom. U onom teškom trenutku poljske istorije, tamo su se okupile nemačke, poljske i francuske patriote, pod motom: „Bez slobode Poljske nema ni slobode Nemačke, bez slobode Poljske nema trajnog mira niti dobrobiti za evropske narode“. Dirljivo je da su se danas ostvarile te reči iz Hambahera, i da Poljska – zemlja koja je ponovo osvojila slobodu i samostalnost, i Nemačka – zemlja koja je ponovo stekla jedinstvo i slobodu, danas jedna drugoj pružaju ruku mira i dobrosusedske saradnje. Bez nemačko-francuskog prijateljstva, delo ujedinjene Evrope ne bi moglo ni biti započeto. Bez nemačko-poljskog partnerstva i prijateljstva neće moći biti dovršeno.

Evropska shvatanja i pripadnost vlastitoj regiji nisu dve oprečne stvari. Baš suprotno tome: „jedinstvo u različitosti“ – to je naša vizija budućnosti Evrope. Ovaj princip važi za političko ujedinjenje u Evropi, ali još više važi za kulturno i duhovno ujedinjenje našeg kontinenta. Upravo u tome leži tajna trajne snage Evrope: u pomalo napetom, ali plodnom odnosu između jedinstva s jedne, i živih razlika našeg kulturnog nasleđa, s druge strane.

Uvek nanovo strastveno navijam za to da ova Evropa regija – zapravo bih je ja radije nazvao Evropa pejzaža – postane stvarnost. Svako od nas ima korene svoje pripadnosti: oni su na Siciliji, u Bavarskoj, Velsu ili Provansi. Italija, Nemačka, Velika Britanija ili Francuska – sve su to naše domovine – a ujedinjena Evropa je naša budućnost. Ova Evropa ne treba da bude ujednačen kontinent, ona treba biti šareni buket sa mnogo živih boja. Centralizovana evropska država, kao i svaka centralistička država na svetu, ne bi imala budućnost. Životni osećaj naše generacije, a pre svega mlade generacije, na sreću, ide u drugom pravcu. Dom, domovina, Evropa – ovo je troglasje budućnosti.

I konačno, etničke, jezičko-kulturne i religijske manjine takođe učestvuju u stvaranju ove slike sa različitostima koja bi trebalo da bude odlika Evrope u budućnosti. Manjine ne smeju da budu izolovane niti da izgube svest o sebi samima kao o nacijama, jer i one doprinose kulturnom bogatstvu svakog naroda, a i sâme Evrope. Niko ne može želeći da razlike između religija budu poravnate, da posebnosti i različiti karakteri nestanu, rasplinu se i rastope. Principi supsidijarnosti i federalizma dokazali su da se na različite načine, i kod nas i na mnogim drugim mestima.

Upravo i takođe na putu prema „Sjedinjenim evropskim državama“ želimo im se vratiti i učiniti ih principima za oblikovanje buduće Evrope. „Jedinstvo u različitosti“ je, između ostalog, i pretpostavka za kreativnost i stvaralačku snagu ljudi u privredi i politici, nauci i kulturi.

Ako u tom smislu budemo sposobni da učimo na osnovu istorije, ako ideju Evrope, budućnost kontinenta shvatimo u tom smislu, onda će devedesete godine ući u udžbenike istorije kao jedna izuzetno značajna decenija. Želeo bih da Vam kao predsedavajući CDU-a Nemačke kažem: mi kao jedna od velikih nemačkih narodnih stranaka moramo zadržati evropsku orijentaciju.

Pre nekoliko sedmica, rekao sam studentima u Kaliforniji da moraju računati na ovu Staru Damu. I mnogi studenti tome su oduševljno klicali. Ovde u Evropi smo suzdržaniji, jer obično pred očima imamo svakodnevne brige koje nam zaklanjaju pogled u budućnost. No, Evropa danas nije samo sadašnjost, njena budućnost je već odavno počela – mada to još nisu svi shvatili. Dozvolite mi da Vas pozovem da učestvujete u izgradnji Evrope, one koja se nakon decenija neprirodnih podela konačno ponovo prisetila svojih duhovnih temelja.

Romano Prodi
KA SVE BLIŽOJ
UNIJI EVROPSKIH
NARODA

ISTORIJSKI KONTEKST

Rešenje problema u funkcionisanju Evropske unije, kao i pripreme za njeno „veliko istočno proširenje“ trebalo je da donese Ugovor iz Amsterdama 1997. godine, koji je ipak ostavio dosta otvorenih pitanja. Njihovo rešavanje odloženo je do neke od narednih međuvladinih konferencija, pa je decembra 2000. godine usaglašen tekst Ugovora iz Nice, čime još jednom nisu okončane sve dileme. Decembra 2001. godine, na samitu u Lakenu donesena je odluka o sazivanju Konvencije o budućnosti Evrope, kako bi se napravio novi, moderan okvir za EU na početku XXI veka. Osnovno pitanje bilo je preraspodela nadležnosti između tela EU, kao i nadležnosti između EU i država članica. Za predsedavajućeg Konvencije izabran je bivši francuski predsednik Valeri Žiskar d’Esten. Konvencija o budućnosti Evrope započela je sa radom 28. februara 2002. godine, u Briselu. Na otvaranju je, između ostalih, govorio i Romano Prodi, tadašnji predsednik Evropske komisije.

BIOGRAFIJA

Romano Prodi [Romano Prodi] (1939–) nakon uspešne akademske karijere, 1978. godine, zahvaljujući kojoj je dobio nadimak *Il Professore* (profesor), imenovan je za ministra industrije u Vladi Đulija Andreotija. U periodu od 1982–1989. godine predsedava državnom kompanijom IRI, na čijem čelu je bio i tokom 1993. i 1994. godine. Dva puta je bio pod istragom zbog navodne korupcije tokom svog predsedavanja IRI-jem i oba puta je oslobođen optužbi. Bio je lider koalicije levog centra *Ulivo* (Maslina), tokom 1995, koja na izborima 1996. godine pobeđuje koaliciju desnog centra, na čelu sa Silvijom Berlusconiem. Godine 1996, imenovan je za predsednika Saveta ministara, tj. premijera Italije, predvođeci prvu izvornu levičarsku administraciju u Italiji od pada fašizma. Zahvaljujući Prodijevim pažljivim vođenjem finansijskih i fiskalnih politika, za vreme njegovog mandata Italija pristupa Jedinstvenoj evropskoj moneti – evru. Predsednik Evropske komisije postaje 1999. godine. Tokom njegovog mandata, koji je okončan novembra 2004, jedanaest država članica Evropske unije prihvatilo je evro kao svoju novu valutu, a EU se proširila i na zemlje nekadašnjeg komunističkog bloka. Prodijeva Komisija značajno je doprinela pregovorima o evropskom ustavu, a prilog tome bilo je i sazivanje Konvencije o budućnosti Evrope 2002, kao novog metoda za izmenu osnivačkih ugovora. Po drugi put imenovan je za premijera Italije nakon izbora 2006, kada koalicija koju on predvodi tesno pobeđuje Berlusconijevu desnicu. Godine 2008, podstaknut parlamentarnim krizama i aferama, Senat izglasava nepoverenje Romanu Prodiu, koji podnosi ostavku na mesto premijera Italije. Na narednim izborima, aprila 2008, Prodijeva novoosnovana Demokratska partija gubi na opštin izborima, a on podnosi ostavku i na mesto lidera stranke. Od 2008, Romano Prodi predsedava objedinjenim panelom Afričke unije i Ujedinjenih nacija sa ciljem osnaživanja mirovnih operacija u Africi.

28. FEBRUAR 2002. ■ OTVARANJE KONVENCIJE O BUDUĆNOSTI
EVROPE, EVROPSKI PARLAMENT ■ BRISEL, BELGIJA

KA SVE BLIŽOJ UNIJI EVROPSKIH NARODA

Dame i gospodo,

Postoje vremena kada su narodi pozvani da potvrde i definišu razloge zbog kojih su zajedno. Za narode Evrope, takav momenat je došao. Vi, predstavnici država, institucija i naroda Evrope, okupili ste se danas na ovoj Konvenciji jer je integracija bila uspješnija nego što smo se ikada mogli nadati. Vi ste ovde zajedno jer čitav kontinent razmišlja o svojoj budućnosti. Vaš zadatak je da pronađete odgovore, odgovore vredne nagrade koja je u pitanju. Ključno pitanje na koje ste pozvani da date odgovor nije tehničko. Ono ide puno dalje od jednostavnih mehanizama, pravila i institucionalnih struktura. Jer Evropa je mnogo više od toga.

Pre pedeset godina, hrabri i dalekovidni ljudi, bistro glave, uspješno su se uputili jednim potpuno novim pravcem. Ti ljudi izabrali su pomirenje umesto rata, mir zasnovan na međuzavisnosti umesto uzajamnog uništenja, vladavinu prava

umesto pristupa „pravo jačega“. Postavili su temelje Zajednici naroda i država. Potpuno nove nadnacionalne institucije su stvorene i, vremenom, osnažene. Radeći rame uz rame, države članice sastaju se u Savetu, a tu je i Komisija koja štiti opšte evropske interese, Parlament izabran

univerzalnim prvom glasa koji predstavlja narode Evrope, kao i Sud pravde koji garantuje primat vladavine prava.

.....
*Pre pedeset godina,
 hrabri i dalekovidni
 ljudi, bistre glave,
 uspešno su se
 uputuli jednim
 potpuno novim
 pravcem. Ti ljudi
 izabrali su
 pomirenje umesto
 rata, mir zasnovan
 na međuzavisnosti
 umesto uzajamnog
 uništenja, vladavinu
 prava umesto
 pristupa „pravo
 jačega“.*

Ova saradnja stvorila je novi evropski identitet. To je ohrabrilo razmenu nezapamćenih razmera. Omogućeni su i kreirani su stabilnost i rast. I, konačno, došlo je do rođenja evra, što je dočekano sa oduševljenjem širom Evrope.

Trinaest godina prošlo je od kada su narodi Srednje i Istočne Evrope, kojima je sloboda do tada bila uskraćena, uzeli svoju budućnost u sopstvene ruke i izabrali put demokratije. Danas, ti narodi, čijim predstavnicima želim dobrodošlicu sa dubokom emocijom i prijateljstvom – traže da nam se pridruže. Moramo odgovoriti na taj zahtev odlučnim DA, obnavljajući i proširujući evropski politički ugovor. Mane u integraciji Zajednice, koje svakako postoje i moraju biti „ispeglane“, beznačajne su kada se uporede sa onim što smo uspeali da izgradimo, i šta još

možemo i moramo da postignemo. Proširena Evropska unija, Velika Evropa može biti uspeh. Mi imamo kapacitet da to ostvarimo.

Međutim, šta je plan za Evropu budućnosti? Verujem da to podrazumeva suočavanje sa sledeća četiri izazova.

Prvo, kao Evropljani, moramo preuzeti svoj deo odgovornosti za mir i razvoj u svetu. Zaista, budućnost sveta je u pitanju, životi miliona ljudskih bića primoranih da žive u neopisivom siromaštvu, kao i vera nevinih koji su primorani da plate najvišu cenu za besmislene ratove. I nijedna od naših država pojedinačno to ne može učiniti.

Takođe, kao Evropljani, moramo braniti uravnotežen model društva sposobnog da pomiri ekonomski prosperitet i solidarnost. Naš napredak i način življenja blisko su povezani sa ravnotežom između rasta, socijalne pravde i zaštite životne sredine. A naš kapacitet da omogućimo rast i zaposlenost zavisi od jedne valute i jedinstvenog tržišta, zasnovanog na zajedničkom sistemu pravila.

Dalje, kao Evropljani, moramo osigurati slobodu, držeći se načela bezbednosti. Naša istorija i naša kultura ne dozvoljavaju nam da razdvojimo bezbednost, pravdu i slobodu. Kada se suočavamo sa terorizmom i kriminalom koji se ne zaustavlja na granicama, ili sa masovnim migracijama, možemo da delujemo jedino na evropskom nivou.

Konačno, mi Evropljani moramo založiti našu budućnost da učinimo Evropu centrom intelektualnog i naučnog uticaja i inovacija. Jer Evropa u oblasti inteligencije ne sme sebi dozvoliti da zaostaje.

.....
*Postoje vremena
 kada su narodi
 pozvani da potvrde
 i definišu razloge
 zbog kojih su
 zajedno. Za narode
 Evrope, takav
 momenat je došao.*

Kada definišete projekat za Evropu budućnosti, tada, i tek tada, članovi Konvencije, doći će momenat da se detaljnije bavimo institucionalnim problemima. Dozvolite mi da podelim sa Vama nekoliko kratkih misli na tu temu. Moramo sebi podariti Ustav koji obeležava rađanje Evrope kao političkog entiteta. Međutim, ne smemo zaboraviti jedinstvenu prirodu evropske integracije. Evropska unija je jedinstvena u tome što je to unija naroda i država. Pravi cilj nije da se stvori superdržava. Zašto to činiti

sada, u vremenu kada su klasični modeli države sve nemoćniji u rukovođenju globalizacijom? Pravi cilj, kombinacija realizma i vizije, jeste da se nastavi razvoj ove jedinstvene strukture ka sve unapređenijoj nadnacionalnoj demokratiji. Evropskoj demokratiji zasnovanoj na narodima i državama Evrope.

Da bismo to ostvarili, moramo prilagoditi osnovne principe koji krase naše nacionalne demokratske tradicije jedinstvenoj strukturi Evrope. To su:

- podela vlasti;
- većinsko glasanje;
- javna debata i glas izabranih narodnih predstavnika o svim pravnim aktima;
- odobravanje poreza od strane Parlamenta.

Sistem donošenja odluka u Uniji trebalo bi unaprediti. Potreban nam je novi, jednostavniji i transparentniji postupak za donošenje i sprovođenje odluka. Zadaci i odgovornosti koji su trenutno na nivou Unije, mogu i moraju biti ponovo razmotreni i preneseni na države članice. Komisija neće izbegavati sopstvene obaveze, i spremna je da odigra svoju ulogu, i da se menja u skladu sa potrebama Evrope. Ona je spremna da redefiniše sopstvene zadatke kako bi preuzela nove obaveze u oblastima gde je

budućnost Evrope u pitanju. Takođe, spremna je da prepusti deo svoje moći, ukoliko bi to doprinelo većem opštem dobru. Zapravo, sve ovde predstavljene institucije imaju dužnost da se, u duhu ove Konvencije, preispitaju.

Komisija je čuvar Ugovora. To podrazumeva obezbeđivanje razvoja Evropske unije na način kojim ostaje verna sebi. To ne znači da treba po svaku cenu sačuvati ono što vreme od nas zahteva da promenimo. Prepoznajući i poštujući velike kulturološke i duhovne tradicije koje leže u srcu Evrope, moramo raditi na jedinstvenoj reformi Unije. Reformi koja je istovremeno dalekosežna i verna značajnim principima koji su omogućili osnov našeg uspeha.

Moramo nastaviti kretanje ka „sve bližoj uniji evropskih naroda“ jer mladi Evropljani neće moći da se poistovete sa jednim ograničenim,

sputavajućim projektom. Moramo deliti suverenitet, ako možemo da ga ostvarujemo u bilo kojem realnom smislu (kako smo to učinili u slučaju valute). Moramo prepoznati potrebu za institucijama koje su odgovorne za opšti interes. Moramo obezbediti jednak tretman za sve države.

.....
Evropa nije vojni savez. Ona je zajednički dom građana Evrope.

Ona je novi protagonist novog veka.

Članovi Konvencije, Evropa nije vojni savez. Ona je zajednički dom građana Evrope. Ona je novi protagonist novog veka. Iz tih razloga, ona ne može biti zasnovana na zakonima nekoliko najvećih, najjačih i najstarijih članova evropskog kluba. Evropska unija je „unija manjina“, u

kojoj nijedna država ne može imati pravo da se nametne drugima. Ona ne može biti zadovoljna ukoliko bude samo labava koordinacija, nesposobna da odoli jakim pritiscima.

Pre pedeset godina, Žan Mone osnovao je Visoku vlast Evropske zajednice za uglj i čelik, uveren da bi institucija kojoj je poverena odbrana viših interesa trebalo da osigura da svako ispuni svoje obaveze. Na osnovu tog ubeđenja Vi, članovi Konvencije, moraćete da stvorite stabilne institucije. Unija nije, niti bi trebalo da bude, novo Društvo naroda, sebičnošću i pravom veta svedena na nemoć. Evropska unija nudi jedan harmoničan model nadnacionalne demokratije. To je jedini stvarni pokušaj da se demokratski globalizuje tako što se obezbeđuju prava i napredak.

Stoga, ona mora odigrati veoma specifičnu ulogu u svetu, danas i sutra. Uveren sam da ćete uspeli da našem kontinentu podarite institucije

kakve njegova jedinstvena pozicija i zahteva, institucije koje su dosledne svojoj prošlosti i sposobne da izađu u susret izazovima sa kojima se suočavamo u svetu budućnosti. U okviru Konvencije, Komisiju će predstavljati komesari Barnije i Vitorino. To će omogućiti da njen doprinos bude potpun i pun entuzijazma, zasnovan na svom celokupnom iskustvu i stručnosti.

Valeri Žiskar d'Esten
PRED EVROPSKOM
KONVENCIJOM JE
ISTORIJSKI IZAZOV

ISTORIJSKI KONTEKST

Tokom sedamnaest meseci intenzivnog rada, 105 članova Konvencije o budućnosti Evrope, koja je dobila za zadatak da pripremi nacrt Ugovora o ustavu za Evropu, i kojoj je predsedavao d'Esten, vođena široka javna rasprava o predlozima je, u kojoj su, pored predstavnika država članica i institucija EU, učestvovali i predstavnici država kandidata za članstvo, nevladinih organizacija, univerziteta, privrede, regionalnih i lokalnih organizacija, verskih zajednica. Tokom dugog i teškog pregovaranja koje je obeležilo rad Konvencije, došle su do izražaja geografske, ekonomske, političke razlike među državama članicama, ali i pojedinim institucijama Unije. Kao rezultat rada Konvencije proizašao je nacrt Ugovora o ustavu za Evropu, prezentovan šefovima država i vlada na samitu u Solunu, u junu 2003. Evropski savet, na sednici u Briselu od 13. decembra 2003, nije uspeo da usvoji predloženi „Ustav Evropske unije“ zbog neslaganja o predstavljanju zemalja članica u Savetu ministara EU. Ipak Nacrt je izmenjen i potpisan 29. oktobra 2004. godine u Rimu, nakon čega je usledio proces ratifikacije od strane država članica. Maja i juna 2005, građani Francuske i Holandije odbili su na referendumima da ratifikuju Ugovor o ustavu za Evropu. Nakon propasti projekta „Ustava za Evropu“, Evropska unija zapala je u duboku institucionalnu i političku krizu. Nastojanja za usvajanjem jedinstvenog pravnog i političkog akta koji bi predstavljao osnov sistema EU nisu okončana ovim neuspehom. Decembra 2007, nakon dugih pregovora prepunih kompromisa, potpisan je Lisabonski sporazum. Institucionalna kriza Unije naizgled je bila okončana, ali su teškoće oko ratifikacije „Lisabona“ to demantovale. Iako pored neuspešnog ishoda, Konvencija o budućnosti Evrope svakako je svojim radom doprinela pomeranju granica i rušenju barijera i strahova od produbljanja evropske integracije, pre svega uspostavljanjem modela po kojem bi jedna politička zajednica, demokratski i transparentno, trebalo da usvaja odluke presudne za svoj dalji razvoj, pristup koji je uz manje pompe zauzeo ključno mesto i u reformskom Lisabonskom sporazumu. Iako su česte bile ocene da je EU u gotovo bezizlaznoj krizi, evropske institucije i zvaničnici ostali su predani ideji da jedinstvena Evropa mora dobiti i jedinstveni pravni okvir.

BIOGRAFIJA

Valeri Žiskar d'Esten [Valéry Giscard d'Estaing] (1926–) rođen je 2. februara 1926. godine u Koblencu, tada okupiranoj Nemačkoj. Kao lider grupe Nezavisnih republikanaca zauzeo je centralnu političku ulogu od 1962. do 1968. godine, kada je „degolistima“ bila potrebna njegova podrška za formiranje vlade. Od 1961. do 1966, i od 1969. do 1974, obavljao je funkciju ministra finansija. Nakon iznenadne smrti francuskog predsednika Žorža Pompidua, 1974, postao je kandidat desnice za predsednika Francuske, delimično zahvaljujući i činjenici da se „degolisti“ nisu dogovorili o jakom kandidatu. Pobedio je na izborima kandidata levice Fransa Miterana, uz podršku Žaka Širaka. Obćao je promenu u kontinuitetu, stavljajući do znanja njegovu nameru da sprovede raznovrsne reforme koje će modernizovati francusko društvo. Započeo je ostvarivanje velikih projekata, poput moderne i brze železnice (TGV), oslanjanje na nuklearne izvore energije. Usled energetske krize koja je pogodila svet 1973, njegova popularnost počinje da opada. Suočavao se sa ojačalom opozicijom oličenom u Fransa Miteranu i Žaku Širaku. Pozicija mu je donekle bila popravljenjena 1978. godine, osnivanjem Unije za demokratsku Francusku, ali loši odnosi sa „degolistima“, vođenim od strane Širaka, ovo su poremetili. Svi ovi faktori, uz izuzetno loše odnose sa javnošću, uticali su da izgubi izbore, 1981. godine. Za vreme svog mandata, bio je promoter ideje Ujedinjenih država Evrope, i deo svoje karijere posvetio je jačanju Evropske unije. Renesansu doživljava 2002, kada postaje predsednik Konvencije za budućnost Evrope, koja je iznedrila nacrt Ugovora o ustavu za Evropu, koji je potpisan od strane šefova evropskih država 2004. godine, ali potom odbijen na referendumima u Francuskoj i Holandiji. Odbijanje Ustava od strane Francuza smatrao je „greškom koju treba ispraviti“.

2. OKTOBAR 2002. ■ EVROPSKI KOLEDŽ ■ BRIŽ, BELGIJA

PRED EVROPSKOM KONVENCIJOM JE ISTORIJSKI IZAZOV

Dragi rektore, predsedniče uprave, profesori, dame i gospodo, studenti,

Dozvolite mi da Vam se zahvalim na pruženoj prilici da otvorim ovu 2002/03. akademsku godinu na Evropskom koledžu. Svestan sam njegove važnosti u godišnjem ciklusu Evrope. Posebno bih se zahvalio Žan-Luku Dehenu za njegove prijatne reči, ali, pre svega, za njegov izuzetan doprinos u radu Konvencije. Pohvalio bih njegovu ulogu kao potpredsednika, odgovornog za kontakt sa civilnim društvom. Od najranijih faza izgradnje evropske konstrukcije, Evropski koledž je bio konstantna figura krajolika evropskih integracija. Koledž je pripremao i obrazovao generacije mladih ljudi koji su pomogli da se ostvari san očeva osnivača Evrope – san ujedinjenja ljudi raznesenih ratom i izgradnje integrisane teritorije, u ekonomskom i političkom smislu.

Od svog nastanka, na kongresu u Hagu 1948. godine, Koledž je prikazao izvanrednu sposobnost rasuđivanja i intuicije u

predviđanju napretka evropske konstrukcije. Siguran sam, gospodine Piht, da će klasa 2002/2003, pod Vašim vođstvom, biti motivisana u istom duhu. „Evropa ne može biti stvorena preko noći i cela zajedno, ona će izroniti iz konkretnih dostignuća koja će pre svega omogućiti iskrenu solidarnost,“ rekao je Robert Šuman u njegovom obraćanju 9. maja 1950. Koledž je bio u stanju da predvidi politička zbivanja u Evropi čak i pre nego što su se ona ostvarila kroz konkretna dostignuća. Poziv zemljama Srednje i Istočne Evrope da se pridruže, koji datira valjano pre podizanja „gvozdene zavese“, bio je vizionarsko delo kao odličan odgovor na izazove koje je Unija oduvek postavljala sebi. Osnivanje drugog odeljka Koledža, 1994, na emotivnom krajoliku Natolina u Poljskoj jeste naredni dokaz za to. Već neko duže vreme Vi funkcionišete sa osećajem post-proširene Evrope, baš kao i Evropska konvencija, kojom sam imao čast da predsedavam.

Mi moramo zajedno da se suočimo sa izazovom stvaranja Evrope razumljivijom i transparentnijom za naše građane. Računam na Vas, dragi profesori i studenti, da nam pomognete u ovom istorijskom zadatku. Vi tvorite evropski mikrokosmos, gde su ciljevi rada Konvencije već dobili svoje obrise. Svakodnevno, Vi živite u ovoj široj Evropi, Vi razmenjujete Vaše stavove, Vi studirate zajedno, Vi raspravljate o budućem izgledu Evropske unije. Pozivam Vas da podelite Vaše ideje sa nama, da nam govorite o stvarnosti izgradnje raznolikog, ali ujedinjenog kontinenta. To je vaša Evropa, Evropa budućnosti, nova Evropa. Mi u Konvenciji to radimo zbog vas.

.....
*Uvođenje evra
 obeležava završetak
 osnivanja Evrope.*

Zašto Konvencija?

Možemo Vam dati odgovor proceduralne prirode: rezultati međuvladinih konferencija u Amsterdamu i Nici nisu opravdali očekivanja, dok se Konvencija kao metod dokazala u pisanju Povelje o osnovnim pravima. Međutim, odluka iz Lakena da se ova Konvencija sazove, zapravo je više od toga: to je prepoznavanje da je Unija dostigla značajnu prekretnu tačku u svojoj istoriji, i da, stoga, mora promisliti, ponovo se prilagoditi i – delom – ponovno otkriti sistem, te predložiti novu Evropu. Zašto?

Kao prvo, jer ćemo uskoro biti brojčano mnogo veći. Pregovori koji su u toku za veliko proširenje verovatno će se završiti ugovorom sa najviše deset zemalja kandidata, u Kopenhagenu, decembra ove godine. Ovo proširenje, najopsežnije od početka evropske izgradnje, biće kulminacija jednog od najznačajnijih geopolitičkih promena u Evropi, obeleženih

padom Berlinskog zida, raspadom Sovjetskog Saveza, ukratko – krajem posleratnog sistema. Kao drugo, budući da je Evropska unija počela da se organizuje kako bi delovala u oblastima koje nadilaze početne ambicije i ovlašćenja iz Rimskog ugovora: spoljna politika, politika odbrane, pravosuđe i politika unutrašnje bezbednosti. Početne faze evropske izgradnje imale su dva osnovna cilja: franko-germansko pomirenje, i ukidanje carina i tarifa u Evropi u nameri da se izgradi ekonomska zajednica, te da se stoga uvežu interesi država članica i rat između njih učini nemogućim.

Ekonomska integracija kulminirala je uvođenjem jedinstvene valute – evra – na početku ove godine. Uvođenje evra obeležava završetak osnivanja

.....
Očevi osnivači znali su da će njihov sistem, koji ostaje osnova za integraciju, morati da se razvija i transformiše jednom kada evropska konstrukcija prevaziđe ekonomsku integraciju kako bi rešavala političke probleme.

Evrope. S druge strane, nove politike uvedene Ugovorom iz Mاستrihta, u oblasti spoljne i odbrambene politike i u oblasti pravosuđa i unutrašnje bezbednosne politike, nalaze se u samoj osnovi našeg pojma države. Očevi osnivači znali su da će njihov sistem, koji ostaje osnova za integraciju, morati da se razvija i transformiše jednom kada evropska konstrukcija prevaziđe ekonomsku integraciju kako bi rešavala političke probleme. U svojim memoarima, Žan Mone, koji je u ovom kontekstu bio jedan vizionar koliko i pragmatik, navodi: „Svrha Zajednice bila je ograničena na područja solidarnosti sadržanim u Ugovorima, i dok smo oduvek verovali da će ta područja solidarnosti pokrenuti ostala, i da će postepeno rezultovati u široj integraciji ljudskih aktivnosti, znao sam da će se njihov progres zaustaviti na granicama gde počinju politička ovlašćenja. To je trenutak u kojem bi bilo neophodno ponovo stvarati.”¹² Pred Konvencijom je takav istorijski izazov. To nije pitanje iskazivanja naklonosti ka komunitarnom metodu kao

suprotstavljenom međuvladinoj saradnji. Niti je to pitanje izbora između Monea i Meterniha. To je stvar izgradnje šireg, koherentnog sistema oko pravila evropskih integracija i tri evropske institucije – Saveta, Parlamenta i Komisije – zapravo, oko jedinstvenog tržišta i jedinstvene monete. Sistem mora biti sposoban da omogući našoj Uniji da funkcioniše sa više država članica, kao i da nam, u decenijama koje dolaze, omogući da delujemo efikasno u političkim oblastima gde je trenutno naša saradnja samo u početnim fazama. Prema tome, naš pristup – i prema razmišljanju samog Žana Monea – jeste pristup kontinuiteta, ali kontinuitet koji se mora adaptirati, i koji mora ostati inovativan u svetlu značajnih istorijskih promena. U nameri da zajedno

¹² „Memoari“, Žan Mone, pp. 598-599, Librairie Arthème Fayard, 1976.

pružimo odgovor na ove izazove, moramo biti inovativni i pragmatični, kao što su Mone i njegova generacija bili u njihovo vreme: mi „apdejtujemo Monea“.

Šta je Konvencija? Sastav Konvencije odražava već dostignutu fazu integracija. Po prvi put u istoriji evropskih integracija, predstavnici institucija (Evropskog parlamenta i Komisije), vlada država članica i nacionalnih parlamenata pozvani su da zajedno ukažu na budućnost Evrope. Po prvi put, ovaj proces otvoren je za javnost. Šefovi država dali su dovoljno vremena za jednu duboku, sveopštu raspravu. Bili smo u mogućnosti da započnemo „fazu slušanja“, u kojoj smo postavili pitanje pomenutim predstavnicima kao i široj javnosti da razmotre novu svrhu Unije: „Evropa: čemu?“. Moj stav je da je ovo bilo od suštinske važnosti. Članovi Konvencije, predstavnici raznolikih kultura, na početku su zastupali izuzetno različite koncepcije. Sada počinju da razumeju jedni druge, i shvataju težnje i očekivanja drugih. Sada smo dostigli „fazu istraživanja“, kada sami sebi postavljamo pitanje, kako Unija može na najbolji način da ostvari zadatke, za koje je jasno da mora preuzeti, i kako da se obezbedi da granice tih zadataka budu lako razumljive i poštovane.

Tek kada dobijemo odgovore na ova pitanja, možemo preći na treću fazu našeg rada, „fazu predlaganja“, kada u svetlu širokog konsenzusa po pitanju sredstava i ciljeva, možemo da izaberemo najbolji institucionalni aranžman, odnosno, najbolju vezu između tri strane institucionalnog trougla, kako bi se osigurao najbolji rezultat. To je naš put. U prvim mesecima našeg rada definisali smo pristup koji je usvojen od strane Konvencije. Namerno je postepen. Od inicijalne plenarne rasprave nastalo je deset radnih grupa koje će podneti izveštaj Konvenciji ove jeseni, omogućavajući deset narednih plenarnih rasprava pre Božića, a na bazi njihovih preporuka. Šta je moja preporuka radnim grupama? Jednom rečju, „pojednostavite“. Tekstovi koji uređuju kako Unija i Zajednica funkcionišu tako su složeni da su u mnogim slučajevima nerazumljivi za građane (osim ako nisu blagosloveni obrazovanjem ovog Koledža). A od suštinske važnosti su građane. Zna se kako je došlo do te složenosti, putem sukcesivnih diplomatskih pregovora kojima su se menjali ili delimično menjali osnovni tekstovi, dopunjavani dodacima i izuzecima, protokolima i deklaracijama, a sve u vreme kada je to nekome bilo politički važno, rezultirajući tekstem koji danas ima 1.045 stranica.

No, metod Konvencije omogućava da se stane sa strane i pruži širi pogled, da se postavi pitanje, da li svi dodaci još uvek imaju smisao, i da li je sva ta složenost neophodna. Očigledan odgovor je – ne.

Međutim, isto tako ne treba previše pojednostavljivati. Jasno je iz rasprava održanim u Konvenciji da ne postoji jedinstveno rešenje primenljivo u svim slučajevima. Da navedem samo jedan primer – države članice ne bi se složile da dosledno primene komunitarni metod na čitavu oblast Zajedničke spoljne i bezbednosne politike, a naročito ne na odbranu; obrnuto, čak i okorele pristalice međuvladine saradnje prihvataju da se ne može dovesti u pitanje napuštanje komunitarnog metoda u oblasti spoljne trgovinske politike. Potrebno nam je najbolje od oba metoda: svaki ima svoju ulogu. Dozvolite mi da Vam navedem još jedan primer. Ove nedelje, Konvencija će raspravljati o preporukama o supsidijarnosti koju je pripremila radna grupa kojom je predsedavao gospodin Mendez de Vigo, uvaženi član Evropskog parlamenta.

Ova radna grupa saglasila se da je potrebno uvesti novi mehanizam koji omogućava valjani monitoring principa supsidijarnosti, principa koji će u budućnosti obezbediti da se bilo koja akcija Unije preduzima sa ponajviše odgovarajućeg nivoa, i da Unija deluje samo ukoliko postoje istinske prednosti u takvom postupanju. U tom kontekstu, postoji snažna namera u korist uključivanja nacionalnih parlamenata u ovaj proces monitoringa. To bi bila značajna inovacija kojom bi, po prvi put u istoriji evropske konstrukcije, nacionalni parlamenti imali direktnu ulogu u evropskom legislativnom procesu. Veće učestvovanje nacionalnih parlamenata biće korak napred u evropskim integracijama. U sistemu koji će uskoro objediniti 25 država članica sa skoro 450 miliona stanovnika, političke akcije ne mogu i ne smeju da budu centralizovane. Vlast mora biti decentralizovana i praktikovana na različitom lokalnom, regionalnom, nacionalnom i evropskom nivou, delujući na nivou koji je građanima najbliži mogući, uz dužno poštovanje, naravno, unutrašnjeg poretka svake države članice. Da li će takva inovacija biti uspeh za pristalice međuvladine ili komunitarne saradnje? Odgovor je očigledan, koliko je i pitanje apsurdno: neće biti ni za jedne već je, najpre, napredak za Uniju i za njene građane.

Dozvolite mi da Vam navedem sledeći primer kako metod Konvencije funkcioniše. Gospodin Amato podneće nam izveštaj o preporukama radne grupe o statusu pravnog lica. Ako, a izgleda verovatno, grupa preporuči da stvorimo jedinstveni status pravnog lica, to će omogućiti da:

- predvidimo spajanje dva trenutno važeća ugovora, Ugovora o osnivanju Evropske zajednice i Ugovora o osnivanju Evropske unije, i
- približimo i racionalizujemo one pravne instrumente Unije koji su slični po oblasti delovanja, ali potpadaju pod različite stubove.

Ovo onda otvara put za pojednostavljivanje Ugovora, omogućujući nam da napredujemo u pravcu racionalizacije sistema, što zahteva javno mnjenje. No, pitanje pravnog lica takođe zahteva da odgovorimo na tri sledeća pitanja:

- Ko će otelotvoriti to pravno lice kojem ćemo podariti ustav?
- Kakva će biti priroda naše nove i bolje Unije?

Ja to vidim kao početak Unije evropskih država koja blisko koordiniše njihove politike i upravlja izvesnim zajedničkim nadležnostima, uz federalne obrise.

- Kako će se ova nova i bolja Unija zvati?

Čini mi se da se nameću četiri imena:

- Evropska zajednica;
- Evropska unija;
- Ujedinjenja Evropa;
- Sjedinjene države Evrope.

Ovo nije trivijalan problem, jer ime poseduje simboličku snagu, pojašnjavajući svakom građaninu prirodu i proboj evropskog projekta. Čini mi se da bi bilo interesantno otkriti, šta građani Evrope, naročito mlade osobe, osećaju povodom ovog pitanja, pre nego što o tome raspravlja Konvencija.

Nakon što Konvencija razmotri izveštaj gospodina Amata, spremni smo da, krajem oktobra, napravimo preliminarnu prezentaciju arhitekture budućeg konstitutivnog ugovora. Moja želja je, kao što sam već rekao Konvenciji, da to bude jedinstveni tekst koji sadrži ustavni deo i deo sa politikama, verovatno dopunjen protokolima koji će sadržati određene detalje o implementaciji. Ustavni deo mora pokazati razumevanje za postojeće osnove na kojima naša Unija počiva. Ovo je vrlo važno pitanje i zahteva temeljitu raspravu.

Razumem one koji su nestrpljivi da odmah krenu od „glavnih institucionlanih pitanja“ – budućeg predsedavajućeg Saveta, spoljnog predstavljanja Unije, načina za poboljšanje efikasnosti uloge Evropske komisije i davanja Uniji više vidljive demokratske legitimnosti u budućnosti. No, ovo su pitanja za završnu fazu rada Konvencije – kada se budu jasnije definisali uloga i procedure Unije, kada se bude bolje razumeo

uticaj argumenata efikasnosti i transparentnosti koji su navedeni, kada ideja o poželjnim sveobuhvatnim oblikom svojih preporuka bude bila jasnija. I to su pitanja koja ne zahtevaju jedan apsolutistički filozofski pristup već pragmatičan pristup, kao što su predvideli Šuman i Mone.

Usput, napomenuo bih da je Mone bio karakteristično dalekovid, kada je podržao stvaranje Evropskog saveta, odnosno redovnih sastanaka evropskih predsednika država i vlada, o čemu je odlučeno u Jelisejskoj palati, decembra 1975. Kao što je predvideo, cilj je bio pružanje ključnog političkog impulsa, obavezivanje nacionalnih vlada i, s obzirom na prisustvo Komisije, izgradnja solidarnosti između komunitarnih aspekata i zajedničkih akcija država članica. Neki, za razliku od Monea, plašili su se, te 1975, da bi ovo moglo učiniti Zajednicu previše međuvladinom. U

stvari, kao što nedavna studija¹³ dva ugledna prijatelja ovog Koledža ističe, Unija je danas daleko više naddržavna građevina od Zajednice iz sedamdesetih, a i svi veliki koraci ove evolucije (jedinствeno tržište, monetarna unija, saodlučivanje, građanstvo EU) izviru iz Evropskog saveta.

.....
*... pitam se – i to
 naglas! – da li bi
 trebalo da
 osnujemo „Kongres
 naroda Evrope“.*

U savremenom žargonu, uključenost najvišnih državnika je internalizovalo evropske probleme, kao i potragu za njihovim rešenjima, unutar država članica. Evropski savet

sadržan je sada u ugovorima: zadatak Konvencije je da mu pomogne da radi bolje. A njegova istorija uči nas da ne padamo na lažne strahove od inovacija, ili od previše krute teologije.

Lično, dodao bih da bi sada moglo biti poželjno da se postupak internalizacije unutar država članica dalje unapredi. To je razlog zašto se i pitam – i to naglas! – da li bi trebalo da osnujemo „Kongres naroda Evrope“ koji bi okupljao predstavnike Evropskog parlamenta i proporcionalni broj predstavnika nacionalnih parlamenata, a koji bi se sastajao periodično da razmotri „stanje Unije“. To bi bila vrsta evropske „globalne izborne jedinice“. Takav kongres, bez zakonodavne vlasti – koja bi ostala striktno unutar Evropskog parlamenta – bio bi konsultovan o razvoju Unije i mogućem budućem proširenju. Periodično, predsednik Saveta i predsednik Komisije izveštavali bi Kongres o spoljnom i unutrašnjem stanju Unije, a on bi mogao da odabira, ili potvrdi, postavljena na visoke političke funkcije u Uniji. No, to je pitanje koje Konvencija tek treba da razmotri.

¹³ „Evropski savet“, *De Šoutet i Valas, Notre Europe, septembar 2002.*

U svakom slučaju, ova fascinirajuća institucionalna pitanja ne smeju nam, u ovoj fazi, odvrćati pažnju od strogo praktičnih zadataka deset radnih grupa Konvencije. Institucionalni argumenti ne smeju navesti našu debatu na osnovna pitanja; umesto toga, naši odgovori na osnovna pitanja o nadležnostima i načinima delovanja Unije diktiraće naše eventualne institucionalne predloge. To se jedino može rešiti u okviru sveobuhvatnog predloga koji se temelji na smernicama koje su postavile radne grupe o osnovnim pitanjima.

Takav sveobuhvatan predlog mora odgovoriti na sva pitanja, i mora biti pažljivo pripremljen – pripremljen u smislu da može biti donesen samo nakon proučavanja i razmatranja svih činjenica. To će biti oslonac našeg zdanja koji će biti poslednji postavljen, a ako je dobro postavljen, održavaće celo zdanje jedinstvenim. On mora biti usmeren na pojednostavljivanje i, ako je moguće, skraćivanje procedura međuvladine konferencije koja, potom, sledi. Međutim, ovaj oslonac ne može biti postavljen ukoliko konstitucionalni temelji nisu izgrađeni, a institucionalni kamen pažljivo klesan i doveden do savršenstva.

Tokom Vašeg boravka u Brižu, bićete svedoci koraka koje ćemo načiniti. Na kraju Vaše akademske godine, i mi ćemo, takođe, predavati naš rad. I to će, siguran sam, služiti kao pomoć međuvladinoj konferenciji koja sledi, i činiti osnovu za funkcionisanje naše Unije tokom narednih pet decenija, s obzirom da Evropska unija pravi pedesetogodišnji iskorak. Možete pomisliti da sam optimista kada kažem da verujem da ćemo postignuti konzistentan i sveobuhvatan predlog u narednim mesecima. Moj odgovor na to bila bi još jedna misao Žana Monea: „*Ja nisam optimista, ja sam odlučan*“, a ja osećam istu odlučnost oko mene, u Predsedništvu, kao i u Konvenciji.

Kao što je Džordž Vašington 1787. godine rekao: „*Mi ne možemo obezbediti uspeh, ali mi ga možemo zaslužiti*“, ja verujem da članovi Konvencije dokazuju, u njihovim nastojanjima, da oni zaista zaslužuju njihov uspeh.

Zoran Đinđić
EVROPA S DUŠOM

ISTORIJSKI KONTEKST

Devedesete, vreme demokratske tranzicije u Evropi, u Srbiji označavaju period koji je obeležen vladavinom Slobodana Miloševića i njegovog režima. Srbija je učestvovala u četiri rata, u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, i na Kosovu i Metohiji, u kojima je na svim stranama stradalo preko 80.000 vojnika i 40.000 civila, sa stotinama hiljada izbeglica i raseljenih lica. Ratovi su praćeni embargo UN (od 1992. do 1995; „spoljni zid sankcija“ trajao je sve do 2000. godine) i bombardovanjem NATO pakta, 1999. Nastupila je ekonomska kriza: hiperinflacija, privredni slom, nestanak srednjeg ekonomskog sloja stanovništva, veliko socijalno raslojavanje i siromaštvo, praćena nestašicama osnovnih životnih namirnica, pljačkom građana i bogaćenjem istaknutih pojedinaca režima. Došlo je i do urušavanja osnovnih društvenih vrednosti, pojave organizovanih kriminalnih grupa, obračuna i ubistava kriminalaca na ulicama, odlaska stotina hiljada, uglavnom mladih, ljudi iz zemlje. Sve to praćeno je gušenjem demokratije, policijskom represijom nad opozicionim grupama, progonima i ubistvima političkih neistomišljenika. Miloševićev režim konačno je oboren 5. oktobra 2000. Srbija se strateški preorijentiše ka izgradnji modernog demokratskog sistema prema modelima zapadnih demokratija, a premijer Zoran Đinđić ju je, u vreme svog mandata, doveo u centar pažnje evropske, pa i svetske javnosti, i činilo se da će ona, sa njim na čelu, postati neka vrsta tranzicionog čuda. Đinđić je, nakon što je postao premijer, pokrenuo proces ubrzane demokratizacije društva i ekonomske i društvene promene. Đinđić je doživljavan kao glavni pokretač reformskih procesa, i oličavao je modernog srpskog političara. Proces sprovođenja radikalnih reformi, koji je Srbiju trebalo da preobrazi nakon decenije ekonomskog i društvenog nazadovanja, podrazumevao je i posezanje za nepopularnim potezima, što je postala odlika Đinđićevog političkog manira i prakse. I danas se Đinđić smatra najzaslužnijim za okončanje ere tranzicije Srbije, dok ga nacionalisti i dalje osuđuju zbog zaokreta od politike konfrontacije ka politici saradnje sa Zapadom. Đinđićeva vlada započela je proces evropskih integracija Srbije i definisala članstvo Srbije u Evropskoj uniji kao strateški cilj zemlje. Nijedna vlada Srbije od tada nije odustala od ovog strateškog cilja.

BIOGRAFIJA

Zoran Đinđić (1952–2003) rođen je 1. avgusta 1952, u Bosanskom Šamcu. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Beogradu 1974. godine. Od 1977. do 1990, boravio je u Nemačkoj na više univerziteta i instituta društvenih nauka – Konstanc, Bon, Frankfurt. Doktorirao je 1979, na Univerzitetu u Konstancu gde je radio kao asistent. Bio je viši naučni saradnik u Centru za filozofiju i društvenu teoriju u Beogradu, kao i profesor na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Jedan je od osnivača Demokratske stranke u kojoj je, septembra 1990, izabran za predsednika Izvršnog odbora, a u januaru 1994. za predsednika stranke. Za predsednika stranke biran je još dva puta, 1998. i 2000. godine. Bio je poslanik u sva tri višestranačka saziva Narodne skupštine Republike Srbije i Veću republika Skupštine SRJ. Za gradonačelnika Beograda izabran je februara 1997, ispred koalicije „Zajedno“ koja je na lokalnim izborima 1996. odnela pobedu u više gradova u Srbiji. Sa funkcije gradonačelnika smenjen je septembra 1997. U junu 2000. godine Đinđić preuzeo je funkciju koordinatora u „Savezu za promene“, a potom postao i šef Centralnog izbornog štaba i koordinator promotivne kampanje DOS-a za izbore koji su održani 24. septembra 2000. Na tim izborima Đinđić je izabran za poslanika u Veću republika Skupštine SRJ. Za premijera Srbije izabran je 25. januara 2001, nakon pobede DOS-a na republičkim parlamentarnim izborima, u decembru 2000. Američki nedeljnik „Tajm“ septembra 1999. godine uvrstio ga je među 14 vodećih evropskih političara trećeg milenijuma. Dobitnik je ugledne nemačke nagrade „Bambi“ za 2000. godinu u oblasti politike. Đinđić je, avgusta 2002, u Pragu primio nagradu Fondacije „Polak“ i Fonda za američke studije za doprinos razvoju demokratije u Srbiji. Autor je knjiga: „Subjektivnost i nasilje“, „Jesen dijalektike“ i „Jugoslavija kao nedovršena država“. Bio je glavni i odgovorni urednik časopisa „Theoria“, glasila Filozofskog društva Srbije. Zoran Đinđić ubijen je 12. marta 2003, ispred zgrade Vlade Republike Srbije. Atentat je bio „politički motivisan kriminalni akt“ izveden u cilju ugrožavanja „ustavnog uređenja i bezbednosti zemlje, vlasti i njenog funkcionisanja, sa namerom da se izazove uznemirenost građana i strah za svoju sigurnost.“ (izvod iz presude za ubistvo Zorana Đinđića).

10. OKTOBAR 2002. ■ ČERČILOV SIMPOZIJUM ■
CIRIH, ŠVAJCARSKA

EVROPA S DUŠOM

Hvala na pozivu, velika čast je i zadovoljstvo biti danas sa Vama, govoriti pred Vama, i hvala Vam na interesovanju koje pokazujete za ovu temu. Takođe Vam zahvaljujem na posebnoj odgovornosti koja mi je dodeljena, pošto sam poslednji govornik i na meni je da odlučim kada će početi svečana večera.

Gospodin Žan Klod Junker, premijer Luksemburga, rekao je za „male“, a ja bih dodao, i za „siromašne“ zemlje, da upravo one imaju ponekad mogućnost da pritisnu okidač, te Vam obećavam da neću zloupotrebiti tu istinu: govoriću kratko i potrudiću se da Vas ne odvajam dugo od zadovoljstva koje sledi.

(...) Činjenica da večeras govorim u Švajcarskoj olakšava mi unekoliko situaciju, pošto mi je namera da se kritički osvrnem na Evropsku uniju, što bi mi teže palo da smo u Engleskoj, a još teže da smo u Francuskoj. U Švajcarskoj možemo da se

solidarišemo i da poručimo Evropskoj uniji da je neophodno da se još potruđi kako bi nas privukla u svoju porodicu.

Povod za večerašnju svečanu akademiju veoma je važan, ne samo iz formalnih razloga: Winston Čerčil održao je 1946. govor povodom kojeg mi večeras dobro obedujemo i prisećamo se njegovog lika i dela, ali reč je i o supstancijalnim stvarima, u protivnom ne bismo mogli okupiti ovakve

lustre ličnosti. Postoji kontinuitet jedne velike ideje, ideje o večnom miru, kako ju je Imanuel Kant u Evropi formulisao, i postoji problem realizacije ove velike ideje. Ima mnogo razumnih ljudi u Evropi, ali je u njoj bilo veoma malo razuma u toku poslednja dva veka. Između velike ideje i njene realizacije postoji jaz, i zadatak svake generacije je da ovaj jaz na razuman način premošćava.

.....
*Postoji kontinuitet
 jedne velike ideje,
 ideje o večnom
 miru, kako ju je
 Imanuel Kant u
 Evropi formulisao, i
 postoji problem
 realizacije ove
 velike ideje. Ima
 mnogo razumnih
 ljudi u Evropi, ali je
 u njoj bilo veoma
 malo razuma u toku
 poslednja dva veka.*

Godina 1946, kada je Čerčil održao svoj čuveni govor nije bila lepa, on je tada govorio o „evropskoj tragediji“. Rat tek što je bio završen, Evropa je bila razorena. Čerčil, veliki strateg i realpolitičar u istom dahu govori o evropskoj tragediji, koristeći reči koje nisu uobičajene za političara, ali onda kaže: „*Moguća je Evropa bez stega, bez granica, u kojoj su ljudi srećni, u kojoj postoji prosperitet i u kojoj vlada sloboda*“. To je za mene prava utopija koju evropska istorija kao na nekom paralelnom

koloseku gradi, dok se na drugom koloseku realnosti događaju graditeljski, verski i razni drugi ratovi.

Danas znamo da to nije ostala Utopija. Danas znamo da je beg u budućnost ponekad neophodan kako bi nesrećna stvarnost uopšte mogla biti prihvaćena. Ponekad realno razmišljati znači ne prihvatati realnost u njenoj datoj formi, nego je projektovati u nešto bolje. I ponekad je to jedini izlaz iz nesreće. Ukoliko bismo se zadržali samo na našem smislu za realnost, upravljali bismo bedom kroz čitavu istoriju. Danas znamo da je vizija evropskog jedinstva, evropske porodice, „sedinjenih država Evrope“ postala veoma stvarna, i da Evropljani, pripadnici takozvanih suštinski evropskih naroda, 50 godina posle rata mogu zadovoljno sesti za isti sto i reći: „Obavili smo veliki posao“. No, ostaje pitanje, da li je cela Evropa prisutna za tim stolom?

To je kao kada bi, na primer, porodica, pošto je preživela težak period u kojem su se braća i sestre tukli, sagradila lepu kuću, pa onda rekli:

„Imamo divnu kuću“. Pitanje je da li je to tako, ili je možda u blizini močvara, ili deponija smeća, izvorište zaraza kao što su organizovani kriminal, šverc droge, možda se u blizini nalazi neka pošast koja može ugroziti njihov zdrav, lep svet. I ukoliko se ispostavi da je susedstvo upravo ovakvo, onda se to više ne može zvati divnom kućom, jer kuća se ne završava dvorištem. Neophodno je ponegovati celu okolinu kako bi se moglo uživati u stabilnosti i miru.

Ako govorimo o nemirnim vremenima danas – a 1946, kada je Čerčil držao ovaj čuveni govor, bilo je nemirno vreme u Evropi – znači, ako govorimo o nemirnim vremenima, onda više ne govorimo o Nemačkoj i

Francuskoj, o nemačkim kneževima i ruskim carevima, i o drugima koji su krojili tu čerčilovsku istoriju već govorimo o Balkanu. Na Balkanu je stanje slično kao u Evropi 1946/47, i ono se može opisati rečju „tragedija“.

Infrastruktura je uništena, protutnjalo je četiri, pet, šest ratova, mnogi od njih imali su karakteristike građanskih ratova, znači, sa jezivim događajima praćenim mržnjom. Pitanje je, šta sada? Kako da ovaj region gde živi 50 miliona ljudi, dođe do „večnog mira“, do stabilnosti,

prosperiteta i slobode? Centar Evrope nada se da će to biti jedan prirodni proces, ukoliko budu ispunjeni neophodni preduslovi. Postavljeni su određeni kriterijumi koji su pretežno privredno-finansijske prirode, napravljen je plan, postavljen na deset-dvadeset godina; oni koji ispune ove kriterijume mogu da se kao vagoni prikače na voz i sve se odvija manje-više skladno.

Ja bih ovaj optimizam stavio pod sumnju. Ja ne mislim da je sve tako jednostavno. Slažem se da se normalnost vratila u region Balkana, da sada možemo da putujemo, da možemo da poslujemo, da su reforme počele, da su sve vlade u poslednje tri, četiri godine izabrane demokratskim putem; neke od njih nisu sasvim proevropske, ali su izabrane demokratskim putem, i to je nešto sasvim novo u istoriji ovih država. Međutim, ukoliko govorimo o strukturnoj stabilnosti, o trajnoj stabilnosti, daleko je Balkan od normalnosti. Napraviću samo dve opaske na tu temu. Jedna je o prirodi država i državnih tvorevina koje su na tom prostoru nastale. Ukoliko se problem posmatra bez namere da se šalju političke poruke, ukoliko se predstavi samo trenutna situacija, odmah možete uočiti nekoliko nekonvencionalnih država. Bez želje da vrednujem, kažem samo da to nisu uobičajene državne forme. Upravo nastaje država Srbija i Crna Gora, i nadam se da će do kraja ove godine nastati; na

.....
*Ponekad realno
 razmišljati znači ne
 prihvatati realnost u
 njenoj datoj formi,
 nego je projektovati
 u nešto bolje.*

ovom svetu nema države njoj nalik. Ne možemo poći od toga da je normalno to što imamo nešto što niko nema i što je eksperiment. Da je reč samo o toj jednoj državi, bilo bi dobro, ali imamo i Bosnu. A ako ste u poslednja dva, tri dana čitali novine, pročitali ste mnogo zabrinutih komentara u kojima se postavlja pitanje: „Na čemu se ta država drži? Može li ta država postojati bez spoljnjih uticaja?“ To je takođe ključno pitanje za stabilnost regiona. Na kraju Kosovo. Pitanje trougla Albanija–Kosovo–Makedonija: šta će se desiti ukoliko za dve, tri godine Kosovo postane nezavisno? Da li će to pokrenuti lančanu reakciju u kojoj će trećina Makedonije biti dovedena u pitanje? Da li će onda taj proces kao

.....
Ovim ljudima treba smisao u životu i to ne samo u pojedinačnim životima nego i u kolektivnom životu. Evropska integracija može imati tu ulogu, ukoliko se ona razvije u viziju, a ne ostane samo jedan birokratski koncept.

varnica preći na Bosnu? Šta će se onda dogoditi sa ovim regionom? Koje će troškove onda morati Evropa da plaća? To nije pretnja, ja ne kažem: „Brinite se za Balkan da ne biste kasnije morali još više da plaćate.“ Ne, ja samo kažem da, ako strateški mislimo, a to nas je Čerčil učio, onda moramo uzeti u obzir različite opcije, pa i one koje nisu pozitivne, i pokušati da i na njihov nademo odgovore – na razvoj događaja koji možda neće biti pozitivan. A nestabilnost Balkana mora imati posledice na stabilnost Evrope.

Pitanje je, kako prevladati procese razjedinjavanja, nedostatak kohezije i integracije u ovom važnom regionu? Odgovor je sličan onome koji je 1945.godine dat Evropi. Treba nam velika ideja i velika vizija, nešto što nas vodi napred, nešto što je veće od „*business as usual*“, veće od

računica, od privrede, koja je za mene najvažnija stvar. Za većinu ljudi reč je o identitetu. Reč je o duši, a ne o materijalnom, a po meni ideja evropskih integracija je velika ideja – ukoliko ona propadne, crni dani dolaze za Balkan. Ukoliko ovih 50 miliona ljudi izgubi nadu da će postati članovi evropske porodice, onda ne znam koja bi velika ideja mogla još ostati.

Mi smo imali dva velika sna, tokom 19. i 20. veka, i oba su veoma skupo koštala naciju, a na kraju su se pokazala kao ipak pogrešna: to su bili komunizam i nacionalizam. Oni su bili odgovor na neprijateljstva naroda, država, regija. To su bile dve velike pokretačke ideologije koje su, kako se na kraju ispostavilo, pokretale negativno u ljudima. Pitanje je: kako treba da izgleda pokretačka ideja koja bi bila dovoljno jaka da pokrene pozitivno u ljudima? Veru da ideja sa takvom snagom postoji ne treba napuštati. Ljude ne možete motivisati sa nevoljnom pomoći, sa nepotpunom podrškom u razvoju, sa malo amo – malo tamo, to je sve nedovoljno.

Ovim ljudima treba smisao u životu, i to ne samo u pojedinačnim životima, nego i u kolektivnom životu. Evropska integracija može imati tu ulogu, ukoliko se ona razvije u viziju, a ne ostane samo jedan birokratski koncept. Ukoliko u Evropi bude postojalo vizionarsko i sposobno vođstvo koje će razumeti da evropska budućnost zavisi od toga kako će se celokupan evropski kontinent oblikovati, a ne samo pojedine zemlje Evrope. Ukoliko uskoro počnemo da ostvarujemo celovitu viziju Evrope, onda imamo tu moćnu ideju o kojoj sam upravo govorio, u rukama. Jer svaka ljubav, skoro svaka ljubav, traje izvesno vreme, a potom se gasi. Ja ne znam kakvo je Vaše iskustvo, ali ovo je standard. Samo u Srednjem veku postojala je večita ljubav, ta nesrećna ljubav koja traje do smrti. U

.....
*... nama je potrebna
 i pozitivna energija
 iz Evrope. Ova
 energija ne sme se
 svoditi na
 materijalne stvari,
 ona mora
 sadržavati idealizam
 i emociju... Nama je
 potrebna evropska
 duša.*

21. veku, kada na jednu ljubav nema odgovora, onda se traži neka druga ljubav. Ukoliko Evropa ostane tako birokratska, kakvom se pokazala poslednjih godina, ljudi na čiju se ljubav ne odgovara toplim osećanjima potražiće zamenu. I prvo najbolje, odnosno najgore rešenje je, naravno, nacionalizam. Jer nema mnogo velikih ljubavi i opasno je promovisati evropsku ideju bez dovoljno energije. Ideja nacionalizma, iako pogrešna, jaka je i lako zamenjuje druge ideje, a onda smo ponovo na početku neke nove ružne faze evropske istorije.

Bez svoje celovitosti Evropa neće biti stabilna i neće moći da igra vodeću ulogu u svetskoj istoriji. Moja poruka je sledeća: naravno da su odlučujuće pozitivne snage u

sâmim zemljama Balkana, ali nama je potrebna i pozitivna energija iz Evrope. Ova energija ne sme se svoditi na materijalne stvari, ona mora sadržavati idealizam i emociju. Možda ja to pogrešno vidim, zato što ne živim u Centralnoj Evropi, ali čini mi se da sama Evropa i ideja Evrope postaje sve više i više sužena na protokolarno, na birokratsko, na procesualno. U sâmoj Evropi prisutan je deficit evropskog identiteta, a da bi nama Evropa dala malo više nade, ona mora da stvori tu pozitivnu energiju. U sâmoj Evropi mora da se zna zbog čega je evropski model bolji od svih drugih modela. Zašto je ova kombinacija solidarnosti, slobode, tržišne privrede, koja je rođena u Evropi, bolja od svih ostalih modela na svetu. Ne vidim mnogo poleta oko ovog projekta i ne vidim mnogo ljudi u Evropi koji rade na tome da ubede čitav svet da je evropski model dobar, i da nije samo u pitanju ekonomija ili razvoj gradova, da nije reč samo o dobrom standardu nego da je to projekt sa dušom. Nama je potrebna evropska duša i mi, iako još nismo član EU, imamo je.

Oli Ren

**BUDUĆI DOMETI
EVROPE**

ISTORIJSKI KONTEKST

Tokom rada Olija Rena na poslovima evropskih integracija desila su se dva značajna proširenja EU, 2004. i 2007, kada je broj država članica povećan sa 15 na 27. Lideri država članica iznova ponavljaju da je i budućnost zemalja Zapadnog Balkana takođe u Uniji. Kao komesar zadužen za proširenje, Oli Ren je u svom radu bio fokusiran, pre svega, na Jugoistočnu Evropu. U skladu s tim, u svojim nastupima uvek se zalagao za budućnost ovog regiona unutar Evropske Unije, i aktivno je bio uključen u proces pregovora sa kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo.

Pridruživanjem Bugarske i Rumunije, 2007, završena je peta runda proširenja započeta „velikim istočnim proširenjem“, 2004. godine. To je poslednje veliko proširenje kakvo se ne može ponoviti u EU. Proces proširenja EU dokazao se kao najbolja garancija stabilnosti bivših komunističkih država Evrope, ali i onih starih evropskih demokratija, i neumitno će se nastaviti u godinama koje dolaze. Sâm Oli Ren u svom govoru još jednom potvrđuje ovo stanovište kada kaže da je proširenje suština moći EU da transformiše svoje susede u funkcionalne demokratije sa razvijenom tržišnom privredom, koji će biti pravi partneri u suočavanju sa zajedničkim izazovima.

Ipak, na putu proširenja ima dosta izazova od kojih je najveći, čini se, ulazak Turske u Uniju. O ovom pitanju postoje oprečna mišljenja unutar same Unije, ali stav Komisije je da je u interesu Evrope da se Turska transformiše, razvije u otvoreno društvo i bude most između Evrope i islamskog sveta.

BIOGRAFIJA

Oli Ren [Olli Rehn] (1962–) rođen je u Finskoj 1962. Od 1982. do 1983. godine studirao je ekonomiju, međunarodne odnose i novinarstvo na Makalester koledžu u Sent Polu, u američkoj državi Minesoti. Magistrirao je političke nauke na Univerzitetu u Helsinkiju 1989, a doktorirao je na Univerzitetu Oksford 1996. Ren političku karijeru započinje 1987, kada postaje vođa omladinskog krila finske Partije centra. Potpredsednik Partije centra postaje 1988, kao i lokalni odbornik u Helsinkiju. Bio je poslanik u finskom parlamentu od 1991. do 1995, a istovremeno je predsedavao finskom delegacijom u Savetu Evrope. Godinu dana bio je i specijalni savetnik premijera Finske, Eska Ahoa. Od 1995. do 1996, Ren je bio poslanik u Evropskom parlamentu i nekoliko meseci predsedavao Liberalnom grupom u tom telu. Bio je predsednik Evropskog pokreta u Finskoj od 1996. do 1998. Iste godine našao se na čelu kancelarije Erkija Likanena, finskog predstavnika u Evropskoj komisiji Romana Prodijsa, gde je ostao sve do 2002. Od novembra 2004. član je Evropske komisije zadužen za proširenje EU. Kao komesar za proširenje najviše se bavio proširenjem EU na jugoistočnu Evropu. U novom sastavu Evropske komisije Žozea Manuela Barosa zadužen je za nadzor evropske monetarne politike. Napisao je nekoliko knjiga na temu Evrope i evropskih integracija.

10. OKTOBAR 2006. ■ FONDACIJA KONRAD ADENAUER ■
BRISEL, BELGIJA

BUDUĆI DOMETI EVROPE

Zadovoljstvo je biti ovde u Fondaciji Konrad Adenauer. Već dugo visoko cenim rad ove Fondacije u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima, gde su vaše kancelarije vrlo aktivne u unapređenju dijaloga i debate između Nemačke i novih članica i potencijalnih članica EU. To je veoma važan posao kojim se povezuje civilno društvo širom Evrope i pomaže priprema kako prošlih, tako i budućih proširenja EU.

Kao komesar za proširenje, sada već dve godine, uveren sam da je proširenje suština tzv. „meke, suptilnije moći“ EU – njene moći da transformiše najbliže susede u funkcionalne demokratije, tržišne privrede i prave partnere u suočavanju sa zajedničkim izazovima. Kao što je Konrad Adenauer lepo objasnio: „Die Weltgeschichte ist auch die Summe dessen, was vermeidbar gewesen wäre“ (*Istorija sveta zbir je i onoga što se moglo izbeći*).

Da li bi EU bilo bolje bez zemalja Srednje i Istočne Evrope kao stabilnih, demokratskih i sve prosperitetnijih članica? Da

li bi EU bilo bolje sa Turskom koja nam okreće leđa i odbacuje demokratske vrednosti? Iskreno verujem da ne bi. Da li smemo da dozvolimo da Zapadni Balkan postane novi geto u Evropi? To je rizik sa kojim se suočavamo ukoliko zaustavimo proces pridruživanja.

Najveća prednost procesa proširenja jeste sposobnost EU da pomogne zemljama da stanu na svoje noge. EU će morati da nastavi da se angažuje na Balkanu, svidelo nam se to ili ne. Mnogo je delotvornije i jeftinije zadržati ove zemlje na pravom putu tako što ćemo im ponuditi proces pridruživanja nego uspostavljati međunarodne protektorate ili vojne okupacije u regionu. Mi, takođe, imamo i jedinstvenu mogućnost da

.....
*EU će morati da
 nastavi da se
 angažuje na
 Balkanu, svidelo
 nam se to ili ne.*

utičemo na razvoj Turske, starajući se da ona bude otvoreno društvo sa osnovnim slobodama, i gradeći čvrst most ka muslimanskom svetu. Turska koja je sličnija Evropi takođe je u našem interesu, imajući u vidu značaj te zemlje kao garanta stabilnosti u nemirnom regionu.

Nema mesta preteranoj žurbi ka daljem proširenju u bliskoj budućnosti. Sledeća zemlja koja će se najverovatnije pridružiti EU je Hrvatska, a ostale – u različitim trenucima, na tom dugačkom putu. Tokom dugog perioda priprema koji je pred nama, naš najeći izazov je da se postaramo da ove zemlje i dalje budu motivisane da nastave reforme i postanu bolji partneri za nas u rešavanju zajedničkih izazova kao što su prekogranični kriminal i problemi zaštite životne sredine.

Dosta sam razmišljao o ovim temama i svoje poglede sam ukratko predstavio u knjizi pod nazivom „Budući dometi Evrope”.¹⁴ Nećete se iznenaditi da čujete da knjiga delom govori o proširenju EU. No, takođe govori i o šire rasprostranjenoj boljki koja muči Evropu. Smatram da postoji sindrom noja u savremenoj Evropi, koji karakteriše defanzivna debata i nedostatak ekonomske i intelektualne otvorenosti koja je bila osnovna snaga Evrope još od doba prosvetiteljstva.

Čak i posvećeni Evropljanin moraju priznati da postoji nešto veoma zabrinjavajuće u našem potpuno defanzivnom stavu prema promenama. U

¹⁴ Knjigu Olija Rena „Budući dometi Evrope” objavila je Fondacija Konrad Adenauer, predstavništvo Beograd, na srpskom jeziku, prevodu dr Tanje Miščević, bivše direktorke Kancelarije Vlade Republike Srbije za evropske integracije. Knjiga je dostupna u predstavništvu Fondacije Konrad Adenauer u Beogradu. (prim. urednika)

savremenom evropskom diskursu dominiraju ideje o ograničenjima i granicama Evrope – kao da je ceo svet protiv nas. Mnogi ljudi kao da misle da se naši problemi mogu rešiti tako što ćemo jednostavno podići pokretni most na tvrđavi zvanoj Evropa i uzviknuti: „Zaustavite svet, želim da siđem.“

Retko je ovakav sindrom noja uspevao da opstane. Umesto toga, ljudski razvoj vekovima počiva na većoj ekonomskoj i intelektualnoj otvorenosti. To je bila jedna od osnovnih prednosti Evrope još od doba prosvetiteljstva. Umesto ograničenja i granica – Mažino linija – kojima pokušavamo da se izolujemo od globalne međuzavisnosti – zar ne bi trebalo da mi, Evropljani, razmišljamo o pomeranju granica?

.....
*Pokazalo se da je
 proširenje jedan od
 najznačajnijih
 instrumenata
 evropske
 bezbednosti.*

Mislim na granice koji otvaraju nove mogućnosti za pristup inovativnih proizvoda i usluga, a samim tim, i poslova baziranih na idejama. Mislim na granice koje će poboljšati fleksibilnost i sigurnost na tržištu rada, a na taj način i konkurentnost Evropljana na tržištu rada, a u svetlu globalne konkurencije. Mislim na granice koje će obezbediti novi institucionalni poredak, a time i

delotvorniju i demokračičniju Evropu koja će biti sposobnija da podigne nivo sigurnosti i blagostanja svojih građana. I, mislim na granice koje će omogućiti Evropi da proširi svoju građansku moć demokračiske i ekonomske transformacije, posebno u zemljama koje teže da postanu članice EU.

Suvišno je reći da su ove granice mnogo više suštinske i funkcionalne – čak i mentalne – nego geografske. Kako bismo ih prevazišli, moramo se fokusirati na tri problema:

- EU mora da radi na ekonomskom i društvenom preobražaju Evrope tako što će povratiti ekonomsko samopouzdanje;
- moramo da poboljšamo funkcionalni kapacitet šire i dublje Unije; i
- moramo da proširimo tzv. „meku, suptilniju moć“ EU putem pažljivo usmeravanog procesa pristupanja Jugoistočne Evrope i izgradnje konsenzusa o proširenju EU.

Dozvolite mi da objasnim ove argumente. Kao prvo, vraćanje ekonomskog samopouzdanja. Evropski osećaj nesigurnosti i slabosti ne potiče isključivo od sudbine ustavnog ugovora već je pre rezultat slabog ekonomskog rasta i visoke nezaposlenosti od koje Evropa već dugo pati.

Mnogi su proširenje na Istok iz 2004. godine krivili za nezaposlenost u 15 starih država članica. Poljski vodoinstalater i letonski preduzimač odjednom su postali loši momci. No, okriviti proširenje za unutrašnje ekonomske i strateške probleme Evrope na jedan nepravedan način satanizuje nove države članice, i vodi u pogrešnu politiku.

Proširenje je, takođe po mnogima, uzrok institucionalne krize u EU, kao da je EU savršeno funkcionisala pre 2004. i nacрта ustava. Zapravo, velika prednost Evrope oduvek je bila njena sposobnost da se prilagodi novim okolnostima, kao što je veći broj članica. Iako je proces integracije započet u bitno drugačijem kontekstu posleratnog pomirenja, isto tako omogućio je Evropi da se suoči sa izazovima ekonomske globalizacije i kraja komunizma.

EU je živa politička životinja, a ne fosil. Ona mora da nastavi da evoluira, a to će učiniti tako što će kroz praktične korake učiniti da Evropska unija bolje funkcioniše. Najbolji izlaz iz ustavnog ćorsokaka jeste stavljanje akcenta na konkretne mere, kako bi se poboljšao način na koji EU funkcioniše, a ne na dugu teorijsku debatu.

Trebalo bi da krenemo napred naoružani pragmatizmom i demokratskim funkcionalizmom kako bismo izgradili Evropu koja će imati rezultate. To bi trebalo da bude Evropa koja je otvorena ka svetu i EU koja je otvorena ka novim članicama.

Debata o daljem proširenju je normalna i zdrava. U EU ova debata vodi se na raznim nivoima. Neki traže pauzu u proširenju. Ima onih koji su zabrinuti oko efekata proširenja na tržište rada ili troškova koje bi proširenje donelo sadašnjim državama članicama.

Komisija će u izveštaju, 8. novembra, izneti oblasti koje će EU morati da razmotri u godinama koje su pred nama, kako bi obezbedila delotvorno funkcionisanje u daljem procesu proširenja. Naš koncept apsorpcionog kapaciteta je pre funkcionalan nego geografski. Mi moramo uzeti u obzir i domaći zadatak koji je pred EU, kao i sve ono što buduće članice čine kako bi ispunile rigorozne kriterijume za pridruživanje. Mi ovo pitanje shvatamo veoma ozbiljno, zato što EU mora dobro da funkcioniše, kako zbog budućih, tako i zbog sadašnjih država članica.

Upravo u ovom kontekstu, predsednik Barozo nedavno je pojasnio svoj stav da bi novi institucionalni poredak trebalo da bude uspostavljen pre

priključivanja sledeće države članice Uniji. Dok se mi interno pripremamo za dalje institucionalne reforme, postepen i pažljivo rukovođen proces pridruživanja nastavlja se sa zemljama Jugoistočne Evrope, tačnije sa Bugarskom i Rumunijom, Turskom i Hrvatskom, i drugim zemljama Zapadnog Balkana. Oprezni smo kada je reč o preuzimanju nekih novih obaveza, ali ostajemo pri našim postojećim obavezama prema ovim zemljama.

Pripremni posao zemalja kandidata i potencijalnih kandidata za članstvo u EU značajan je sam po sebi jer im pruža mogućnost da se transformišu dok se pripremaju da pristupe Uniji. Pokazalo se da je proširenje jedan od najznačajnijih instrumenata evropske bezbednosti. Ono odražava suštinu EU kao civilne sile; proširenjem oblasti mira i stabilnosti, demokratije i vladavine prava, EU je postigla mnogo više zahvaljujući svojoj gravitacionoj sili nego što bi ikada uspela politikom štapa ili mača.

Politika proširenja dozvolila je EU da proširi svoje granice i u ekonomskom i u političkom smislu. Hajde da učinimo da EU bude sposobna da dosegne i prigrli svoje nove granice.

Dejvid Miliband
JAKA BRITANIJA
U JAKOJ EVROPI

ISTORIJSKI KONTEKST

Posle propasti Ustava za Evropu 2005. godine, novi pokušaj reforme Evropske unije bio je Lisabonski sporazum koji je potpisan decembra 2007. Novi ugovor stupio je na snagu 1. decembra 2009. godine, pošto ga je ratifikovalo svih 27 država članica.

Lisabonski sporazum unosi značajne novine u funkcionisanje Unije. Između ostalog, predviđa veću demokratičnost političkog procesa, ali i nove institucije kao što su predsednik Evropskog saveta, Visoki predstavnik za spoljne poslove i bezbednosnu politiku i osnivanje Evropske službe spoljnih poslova. Promene bi trebalo da obezbede efikasniju Uniju sa bolje definisanom spoljnom politikom. Takođe, novi ugovor po prvi put predviđa i istupanje države članice iz Unije.

Govor koji sledi, Dejvid Miliband, britanski sekretar za spoljne poslove, održao je nekoliko dana pošto je Irska, posle ponovljenog referenduma, ratifikovala Lisabonski sporazum, i kada je konačno postalo izvesno da će sporazum stupiti na snagu. Poslednji govor ovog izdanja razmatra ulogu Evropske unije nakon stupanja na snagu Lisabonskog sporazuma, pre svega ulogu EU u svetu, politiku proširenja, kao i strateške prioritete nove spoljne politike i ulogu Velike Britanije u njoj.

BIOGRAFIJA

Dejvid Miliband [David Milliband] (1965–) je britanski laburista, koji je trenutno sekretar za spoljne poslove Ujedinjenog kraljevstva. Sin je pokojnog marksističkog teoretičara Ralfa Milibanda. On i njegov mlađi brat Ed Miliband prva su braća, od Ostina i Nevila Čemberlena, koja sede u Kabinetu istovremeno. Rođen u Londonu, studirao je političke nauke na univerzitetima u Engleskoj i SAD. Svoju karijeru započeo je kao politički analitičar u Institutu za istraživanje javne politike. U svojoj 29. godini postaje šef kabineta Tonija Blera, u vreme kada je Laburistička partija bila u opoziciji. Bio je jedan od glavnih kreatora Laburističkog manifesta za opšte izbore 1997. godine na kojima su laburisti došli na vlast. Bio je na različitim položajima u vladi premijera Tonija Blera, uključujući Odeljenje za obrazovanje, nakon čega je Miliband izabran za člana parlamenta iz severoistočne Engleske, sa sedištem u Južnom Šildsu. Od 2006. godine je Sekretar zadužen za ekologiju, hranu i ruralna pitanja. Od 2007. je na poziciji Sekretara za spoljne poslove u vladi premijera Gordona Brauna. Bio je veliki zagovornik brze ratifikacije Sporazuma iz Lisabona.

26. OKTOBAR 2009. ■ MEĐUNARODNI INSTITUT ZA
STRATEGIJSKE STUDIJE ■ LONDON, V. BRITANIJA

JAKA BRITANIJA U JAKOJ EVROPI

Ono o čemu ću danas govoriti je jednostavno. Tvrdiću da je u britanskom nacionalnom interesu da EU razvije snažnu spoljnu politiku; da su oni koji se plaše evropske spoljne politike kratkovidi, pesimistični i da nisu u pravu; da Britanija treba da je prigrli, oblikuje i predvodi; da put Lisabonskog ugovora znači da Evropa više neće imati opravdanja da ne razvija strateške prioritete za svoju ulogu u svetu. Drugim rečima, jaka Britanija u jakoj Evropi najbolji je način da sačuvamo i da se zalažemo za naše vrednosti i interese u savremenom svetu.

Počecu na najmanje očekivanom mestu, ili bolje rečeno sa najmanje očekivanom osobom. Vodivši pozitivnu kampanju pred referendum u Britaniji 1975. godine, jedan politički lider rekao je da je pitanje našeg članstva u Evropskoj zajednici „političko pitanje mira i bezbednosti...“. Kako je ona, i eto nagoveštaja, svojevremeno objasnila, „Zajednica nam otvara prozore ka svetu koji su zatvarani od vremena rata“.

Nikada nisam mislio da ću ovo reći ali, u ovoj stvari, gospođa Tačer bila je dalekovida i u pravu. Više od trideset godina kasnije, verujem da je jasnije nego ikada da EU pre uvećava britanski uticaj u svetu nego što mu preti. Od trgovinskih pregovora do obuke avganistanske policije i sankcija prema Iranu ili uvođenja ekoloških standarda u naše privrede, Evropska unija nam pomaže da postignemo naše spoljnopolitičke ciljeve.

Evropska spoljna politika je koordinisano neposredno zastupanje zajedničkih vrednosti, zajedničkih interesa i zajedničkih resursa evropskih nacija, širom sveta. To nije zamena za britansku spoljnu politiku ili za spoljnu politiku bilo koje druge nacije jer ipak je zasnovana na pravu veta svake države. Niti je zamena za naše partnerstvo sa SAD, jer ipak je svaki

predsednik Sjedinjenih država, od Džona F. Kenedija, zagovarao ujedinjeniju Evropu. Niti je zamena za naše članstvo u Savetu bezbednosti UN, jer ipak su Ujedinjene nacije organizacija čije su članice države a ne regionalne organizacije. A, ne predstavlja ni pretnju našim vezama sa Komonveltom, jer ipak mnogi od naših prijatelja iz Komonvelta žele da ih u prvom redu mi zastupamo u Evropskoj uniji.

.....
*Ili ćemo se
 organizovati i od EU
 napraviti lidera na
 svetskoj sceni, ili
 ćemo postati
 gledaoci u svetu
 koji oblikuju SAD i
 Kina.*

Jaka evropska spoljna politika je, međutim, suštinski činilac britanske uloge u svetu. Po mom mišljenju, moguće je zalagati se protiv toga da Britanija ima globalnu ulogu, ali, po mom sudu, nije moguće zalagati se za veliku ulogu Britanije u svetu, bez čvrste posvećenosti Evropskoj uniji.

Zemlje EU obezbeđuju skoro 40% budžeta UN, i skoro dve trećine svetske pomoći nerazvijenim zemljama. Jedinstveno tržište ima odlučujući uticaj u trgovinskim pregovorima, regulatornim režimima i ekološkim standardima. Imamo 2 miliona muškaraca i žena pod oružjem i 40.000 diplomata koji rade u 1.500 diplomatskih poslanstava širom sveta. Usvajamo zajedničke stavove o preko 90% pitanja kada se glasa u međunarodnim organizacijama, a zahvaljujući postkolonijalnim i trgovinskim vezama, ima malo delova sveta koje niko od nas ne razume.

No, i to je jedno veliko „ali“ – trenutno, mi od ovih prednosti nemamo odgovarajuću korist. Dogovori su ad hoc; koordinacija nije dosledna; poruke su zbunjujuće a odnosima sa velikim svetskim silama nedostaju jasnoća, strategija i odlučnost.

Stoga, izbor pred Evropom je jednostavan: ili ćemo se organizovati i od EU napraviti lidera na svetskoj sceni, ili ćemo postati gledaoci u svetu koji oblikuju SAD i Kina. Mislim i da je izbor za Ujedinjeno kraljevstvo takođe jednostavan: možemo predvoditi snažnu evropsku spoljnu politiku ili, izgubljeni u oholosti, nostalgiji ili ksenofobiji, gledati kako naš uticaj u svetu slabi.

Tokom jedne generacije i duže, Evropska spoljna politika se razvijala na mahove. U nekim oblastima, bili smo dosledno usredsređeni. Sledeće godine biće 30. godišnjica Deklaracije iz Venecije, vizionarskog teksta koji je postavio osnove dvodržavnog rešenju izraelsko-palestinskog mira, i od tada usmeravao evropsku diplomatiju na Bliskom Istoku.

Ugovor iz Maastrichta, iz 1992. godine, ustanovio je Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku kao zasebni, međuvladin, „drugi stub“. Ratom u Bosni, počeo je evropski politički i vojni angažman na mnogo višem nivou, što je 1998. dovelo do Deklaracije iz St. Malo koja kaže da „Unija mora imati kapacitet za autonomnu vojnu akciju podržanu pouzdanom vojnom silom“. Ovo nije bio napad na NATO. Zapravo, ono što je rečeno u Deklaraciji jeste da bi evropska solidarnost doprinela životnosti savremenog saveza. Puno članstvo Francuske u NATO čini ovo stvarnim.

EU je pokrenula preko 20 misija i slala evropske policajce, sudije, mirovnjake i humanitarne radnike na tri kontinenta. U poslednje dve godine, pokrenuli smo pomorsku misiju protiv gusara Somalije, kada Ujedinjene nacije nisu uspele, nametnuli smo sankcije Mugabeu i predvodili smo borbu protiv klimatskih promena.

Razlog za sve veći značaj spoljne politike je jednostvan. Kako se krećemo ka multipolarnom svetu, moć se stapa oko nekoliko regionalnih centara. Ne samo SAD, već i Kine, Indije, Brazila. Shvatajući „doba nacija“ o kojem je Vudro Vilson govorio 1919, ljudi počinju govoriti o „doba kontinenata“.

Jasno je da su jedinstvo i odlučnost bitni u velikom svetu kao što je današnji. Koliko god da su sjajne naše oružane snage, obavestajne službe i diplomate, koliko god da su prepoznatljiva naša imena u biznisu i kulturi, Britanija sa 60 miliona ljudi biće samo kroz savezništva značajan igrač koji ima uticaj u svetu.

U Britaniji ponosni smo, s pravom, na našu ulogu u UN, NATO i Komonveltu, i na naše jedinstveno partnerstvo sa Sjedinjenim državama. U G20, tokom godine, premijer je pokazao odlučno globalno liderstvo.

Međutim, naš evropski savez je kao nijedan drugi. Mi delimo suverenost u ključnim oblastima. Sarađujemo u čitavom nizu političkih pitanja. I Evropa je naš kontinent. Ideja da UK može zadržati svoj uticaj u Pekingu ili Vašingtonu, ili Delhiju ili Moskvi, ako se marginalizujemo u Evropi jeste, biću otvoren, pusto maštanje. Zapravo, rekao bih suprotno: kroz vođstvo u Evropi, mi uvećavamo naše bilateralne veze s drugim zemljama. Sami – možemo biti interesantni; vodeći grupu od 27 članova sa zajedničkim vrednostima i ciljevima - imamo stvarni uticaj.

Štaviše, i mislim da to nije dovoljno naglašeno, veliki deo ostatka Evrope zapravo želi da Britanija igra vodeću ulogu. Kažu, kao Havijer Solana, da Britanija „razmišlja globalno“. Cene naš tvrdoglavi pragmatizam. Prepoznaju veze koje imamo sa različitim zemljama širom sveta, kao i domašaj i kvalitet sredstava koje imamo da ponudimo.

Problem je što je u ovom trenutku evropska celina manja od sume svojih delova. Van Evrope, ljudi su zbunjeni time do čega nam je stalo i šta smo spremni da uradimo. Unutar Evrope situacija nije bolja; različite zemlje imaju sopstvene projekte, ali nema zajedničkog cilja.

Lisabonski ugovor pruža mogućnost i odgovornost da ponovo promislimo i definišemo spoljne akcije Evropske unije. Principi, okvir i političke odluke i dalje će se donositi jednoglasno, tako da svaka zemlja zadržava svoj veto. Ono što Lisabonski ugovor čini posebnim jeste da stvara pravi mehanizam da primenimo ozbiljnu zajedničku politiku tamo gde države odluče da tako urade. Sporazum ukida udvajanje, stvarajući Visokog predstavnika koji predstavlja i Savet za spoljne odnose, u kojem su zastupljene nacionalne države, i Komisiju. Osigurava kontinuitet i konzistentnost kroz vođstvo Predsednika Evropskog saveta sa mandatom do 5 godina koji u tom periodu može predstavljati EU na događajima kao što je samit EU i Kine ili EU i Rusije.

Za mene, ovo su samopodrazumevajuće razborite, pragmatične reforme. No, pored ovih novih struktura, potrebno nam je da u spoljnoj politici imamo jasne strateške prioritete. Tome danas želim da posvetim pažnju, počevši od susedstva na Istoku i Jugu, potom izvorima nesigurnosti koji proizilaze iz konfliktnih oblasti, prvenstveno u južnoj Aziji, a zatim razmatrajući odnose sa velikim silama.

Prostorno gledano, najpre smo odgovorni prema Zapadnom Balkanu. Evropsko članstvo je jedina nagrada dovoljno velika da izvuče kompromis i

reforme iz istorijskih rivala, sa suprotnim interesima na koja polažu pravo i čvrsto ukorenjenim stavovima.

Iskreno, devedestih godina smo videli opasnosti zapostavljanja. Početak suđenja Karadžiću u Hagu danas nas podseća na to. Svih 27 država članica jasno su rekle da je članstvo u EU budućnost za sve zemlje Zapadnog Balkana, kada budu spremne. Ono pruža sigurnu luku za njihovo putovanje od Titovog sveta do sveta dvadesetprvog veka. Neke, kao Slovenija, već su među nama. Neke, kao Hrvatska, uskoro će se pridružiti. Neke, kao na primer Makedonija spremne su da počnu pregovore, kako je Komisija ocenila prošlog meseca. Dakle, impuls se održava.

Međutim, u Bosni i Hercegovini, iako je članstvo u Evropskoj uniji veoma privlačno građanima, ono, nažalost, nije i nekima od njihovih lidera kojima je lakše da gledaju nazad na podeljenost i sukob nego napred na konsenzus i EU.

Neodložan izazov je ukloniti prepreku oko tranzicije od Kancelarije Visokog predstavnika ka Specijalnom predstavniku Evropske unije. Dok se drugi na Zapadnom Balkanu reformišu i napreduju ka EU, Bosna ne mrda jer su ključne političke figure nesposobne da se slože oko toga kako da država profunkcioniše; i čini se da se neki zaista trude da država funkcionise što je lošije moguće.

Da bi dovršila tranziciju Bosna mora da ispuni pet ciljeva. Dva od tih pet – dogovor oko toga kako reorganizovati državu i odbranu, kako bi država imala sredstva da propisno funkcionise, nisu još ispunjena. Takođe, ako će Bosna sigurno da napreduje stazom EU priključenja, bosanski lideri moraju da se posvete procesu istinske ustavne reforme. Ja snažno podržavam rad Karla Bilta na ovome, zajedno sa Sjedinjenim državama.

Ako napravimo pomak u ovim pitanjima, to će biti značajan korak u razvoju od centrifugalne Bosne ka koherentnijoj Bosni, i time u pokretanju zemlje put članstva u EU. Novi Specijalni predstavnik EU bio bi postavljen kao deo Službe spoljne aktivnosti, i on ili ona vodio bi angažman Evropske unije i međunarodne zajednice. ESDP (European Security and Defence Policy) misija bi ostala. Bosna bi onda mogla da napreduje ka osnovnom dogovoru koji Evropa nudi svim državama Zapadnog Balkana. One se modernizuju, unapređuju vladavinu prava, demokratiju, upravu i manjinska prava, a mi, kao države članice, nudimo im podršku na njihovom putu ka eventualnom članstvu. Koristi

na ovom putu uključuju šengenske vizne olakšice, što je jako važno za narode regiona koji je nekada bio država i koji su navikli da slobodno putuju.

Od Ščecina na Baltiku do Trsta na Jadranu, gvozdена zavesа o kojoj je Čerčil govorio, ustupila je mesto miru, napretku i jedinstvu. No, proširenje nije, kako su neki pomišljali i tvrdili osamdesetih i devedesetih, bilo na štetu produblјivanja saradnje tamo gde je to imalo smisla. Poslednjih dvadeset godina, EU se više nego udvostručila i napredovala je sa ekonomskim integracijama i jačanjem saradnje u spolјnoj i bezbednosnoj politici, kao i u sudskim i unutrašnjim poslovima. Proširenje je, zapravo, vodilo osnaživanju.

.....
*... ako želimo da
 pokažemo da je biti
 Evroplјanin pitanje
 vrednosti a ne
 religije ili rase,
 muslimanska zemlja
 sa sekularnom
 javnom sferom u
 Evropskoј uniji,
 može samo da nas
 ojača.*

Niko ne veruje da EU treba ili da će se ponovo duplirati tokom narednih dvadeset godina. Međutim, ako ponovo ne uspemo da upotrebimo našu snagu da slomijemo prepreke između EU i njenih suseda, i ostvarimo slobodnu trgovinu, investicije i kretanje ljudi, i poželimo dobrodošlicu novim susedima, značajnu cenu platiće ne samo države koje žele postati članice već svi mi. Cifre su ovde dobar pokazatelj: za manje od 10 godina trgovina između starih i novih država članica porasla je skoro trostruko.

Znam da ima ljudi koji su nesigurni u vezi sa širim članstvom, uključujući i članstvo Turske. No, verujem da je većina ovih zadržki zasnovana na konzervativnom i, iskreno, zastarelom viđenju toga šta je savremena Turska. Turska je džin koji raste na našem pragu. Ako ćemo obezbediti više od jednog izvora energije sa Istoka, Turska će biti od suštinskog značaja. Ako želimo da preduzmemo nešto povodom droge i međunarodnih puteva kriminala, takođe treba da dovedemo Tursku u porodicu EU zemalјa. I, možda iznad svega, ako želimo da pokažemo da je biti Evroplјanin pitanje vrednosti, a ne religije ili rase, muslimanska zemlja sa sekularnom javnom sferom, u Evropskoј uniji, može samo da nas ojača. Mnoga pitanja tek treba da se reše i obaveze nisu samo na Evropskoј uniji, ali, ako je Turska dostigla standarde ljudskih prava koje smo postavili, rešila pitanje vojske i podele vlasti, po mom mišljenju, bilo bi nesavesno da im odbijemo članstvo u Uniji.

Znam da nisu sve zemlje na našim granicama spremne ili da žele da se pridruže. Zbog toga treba da se trudimo da našа partnerstva uspeju.

Istočno od Evrope, loša vladavina, finansijska kriza i zamrznuti sukobi kritični su uzroci nestabilnosti. Istočno partnerstvo treba da bude ne samo korak ka potencijalnom članstvu već ključan nosilac stabilnosti, jer kroz integraciju u jedinstveno tržište možemo promovisati ekonomske reforme i podsticati ekonomski rast, a ako se zemlje na našem Istoku pridruže zajedničkoj energetske zajednici, to neće povećati samo njihovu energetske sigurnost već i našu vlastitu.

EU je već najveći donator Severnoj Africi i ima važan strateški interes da pretoči veliku i inspirativnu viziju Unije za Mediteran, osnovane pre godinu dana, u konkretne koristi, na primer energetske projekte koji upotrebljavaju potencijal solarne energije Sahare ili veću saradnju u rešavanju pitanja ilegalne migracije.

Drugi prioritet Evropske spoljne politike odnosi se na našu sposobnost da interвениšemo u globalnim krizama.

Tokom proteklih deset godina, raspravom oko reagovanja EU u kriznim situacijama dominiralo je jalovo natezanje između onih naklonjenih NATO i onih naklonjenih ESDP varijanti evropske bezbednosti. Jalovo, jer su obe organizacije potrebne jedna drugoj da bi bile jake i efikasne. Stvarni izazov je obezbediti prave resurse, iskoristiti na najbolji mogući način sredstva koja imamo i raditi to brže i fleksibilnije.

ESDP je razvila fleksibilne instrumente za rad u oblastima gde se civilni i vojni zadaci susreću. Potreba za radom na postkonfliktnoj stabilizaciji značajno je porasla. ESDP je pokazala da je vrlo sposobna za primenu stručnih znanja kao što je obuka policije ili kontrola granica što sve dopunjuje ulogu NATO, i povezano je sa političkom i ekonomskom težinom Evropske unije u svetu.

U narednih nekoliko godina, najveći prioritet trebalo bi da bude južna Azija.

Moramo da povećamo svoje napore u Avganistanu, kao pojedinačne zemlje, kao članice NATO, i kao EU kolektivno. Samo jedan primer: iz budžeta od milijardi evra, EU ove godine i dalje planira da potroši samo oko četvrtinu milijarde evra na Avganistan.

Preko granice, u Pakistanu, uspeh trenutne vojne akcije u Vaziristanu i uspeh vlade da stabilizuje oblast Svat Malakand posle tamošnje vojne

akcije, imaće direktan uticaj na evropsku bezbednost. Pakistan ima ogromnu stratešku važnost, uzimajući u obzir njegovu veličinu, položaj i njegove veze sa Evropom, sa dijasporom većom od 2 miliona.

Na samitu EU i Pakistana prošlog juna, EU je pokazala svoju posvećenost narodu Pakistana, velikim povećanjem evropske pomoći za hitne slučajeve. Dodatnih 124 miliona evra već pomaže da se se reši kriza i da se pomogne onima koji su pogođeni borbama u severnoj provinciji Zapadni Frontier. No, ima još mnogo toga što EU može i treba da uradi da pomogne u rekonstrukciji gradova i sela koji su uništeni, (ponovnom) stvaranju sredstava za život, uspostavljanju efikasnog sudskog sistema, tako da ekstremisti ne mogu da se vrate. Teška optužba za naše prioritete je da EU troši samo pola evra po glavi stanovnika u Pakistanu u poređenju sa pet do deset puta više u drugim razvijenijim delovima sveta koji su mnogo manje kritični za našu bezbednost.

Na samitu je, takođe, dogovorena veća trgovinska razmena koja će, nadamo se, rezultirati boljim pristupom tržištima Evropske unije – u korist oslabljene pakistanske privrede. Ustanovljeno je i dugoročno strateško partnerstvo u nizu važnih pitanja kao što su nasilni ekstremizam, bezbednost i demokratska vladavina. Ovi dogovori moraju se razvijati, i zbog toga se radujemo narednom samitu dogodine i akcijama koje će iz njega proisteći.

Otklanjajući institucionalnu podelu između Komisije koja kontroliše kasu i Saveta koji donosi političke odluke, Lisabon obezbeđuje više koherentnosti našim naporima u svim kriznim zonama. Služba spoljne akcije, radeći sa drugim komesarima i novim Visokim predstavnikom obuhvatiće čitav spektar EU stručnjaka, i pomoći nam da sagledamo mogućnosti za zajedničko delovanje i da kreativnije koristimo poluge koja imamo – od trgovinske politike do pomoći budžetima, od vojnika do policije, od sankcija do nadzornih izbornih misija.

Treći prioritet je naš odnos sa ostalim velikim i silama u nastajanju, jer će EU biti sposobna da oblikuje 21. vek samo ako ima stvarna partnerstva u prestonicama velikih sila.

Evropa je najveće jedinstveno tržište na svetu. Kina je privreda sa najvećim rastom. I jedna i druga teže većoj energetske i resursnoj efikasnosti. I jedna i druga moraju smanjiti zavisnost od uvoznog gasa i nafte. I jedna i druga traže izlaz iz današnje krize koji će ubrzati

napredovanje ka ekonomiji sutrašnjice, privredi sa visokim rastom i niskom emisijom ugljenika.

Mogućnost bi trebalo da je očigledna. Ako rade zajedno, upregnu snage i dostignuća dve velike ekonomije da snize troškove i brže razviju tehnologiju, EU i Kina mogle bi predvoditi talas novih investicija koje istovremeno donose energiju i ekonomsku i ekološku bezbednost.

Tako bi britanski poslovi i napredak bili manje podložni ćudljivosti međunarodnih tržišta nafte. Smanjili bismo pritisak rastuće potražnje koji trenutno podstiče opasnu globalnu jagmu za resursima. Gradili bismo globalni kapacitet da se u delo sprovedu obaveze iz Kopenhagena. No, iznad svega, jasno bismo pokazali da je saradnju najbolji način da se u vreme ekonomskog nemira osigura nacionalni interes.

Ne bismo počeli od nule. Kina i EU već rade zajedno kako bi izgradile jednu od prvih elektrana sa niskom emisijom ugljenika na svetu, koja zadržava i skladišti ugljenik. Kina i UK ustanovili su jednu od prvih ekonomskih zona niskog ugljenika kako bi na nivou gradova i regiona podržali razvoj integrisanih lanaca snabdevanja sa niskom emisijom ugljenika.

Međutim, kako vreme teče, a da bismo zaštitili britanske životne interese, mi moramo da se razvijamo. Lisabonski ugovor daje nam kapacitet da gradimo odnos sa Kinom koji je istinski strateški, koherentan i razvojan. Moramo ga sada iskoristiti.

Što se tiče EU i Rusije, gde putujem sledeće nedelje, čvrsto podržavam odlučno angažovanje na čitavom nizu pitanja od zajedničkog interesa. Trebalo bi otvoreno i ozbiljno da odgovorimo na interesovanje predsednika Medvedeva da raspravljamo o evropskoj bezbednosti. Treba da pojasnimo naše brige oko pitanja kao što su ljudska prava. Imali smo raličite stavove oko rata u Gruziji koje su bile medijski dobro propraćene. Međutim, dozvolite mi da se fokusiram sada na ekonomiju i energiju – oblasti gde najočiglednije treba da sarađujemo.

Ruski ekonomski napredak i visok rast u prošlosti ne malim delom posledica su sve veće trgovine sa Evropskom unijom i pristupa evropskim tržištima kapitala. Za odnose EU i Rusije imamo okvir iz 1990. godine u formi postojećeg Sporazuma o partnerstvu i saradnji. No, on treba da se osavremeni da bi odrazio današnje šire i dublje veze EU sa Rusijom. Dobro je što je Rusija rešena da napravi korak dalje u Svetskoj trgovinskoj

organizaciji; želimo novi sporazum o odnosima EU i Rusije koji će biti zasnovan na članstvu u STO. I, želimo da vidimo da Rusija zauzima svoje mesto u međunarodnim organizacijama koje pomažu da se trgovina unapredi i obnovi rast.

Rusiji je potrebna EU kao njeno glavno tržište energenata, a Evropkoj uniji Rusija će biti potrebna kao glavni snabdevač. EU treba da nastavi sa planovima da liberalizuje unutrašnje tržište energenata, tako što će više ulagati u našu energetska bezbednost kroz povezivanje gasovoda i nove puteve i izvore energije. Evropske gasne kompanije rade blisko sa ruskim partnerima u Rusiji i drugde. Na ovome treba raditi kako bismo doprineli stvaranju zrelog odnosa poverenja između dobavljača i potrošača.

Sa Sjedinjenim državama je druga priča. Zbog naših vrednosti, prošlosti i pogleda na svet, EU i SAD isto su usmerene. Iz tog prostog razloga, vrednosti, prioriteta i principi Obamine administracije „pogodile su žicu“ u Evropi.

Izazov Evropi, koji Amerika s pravom polaže na naš prag, jeste da postane efektivniji partner. Postoje stvari koje SAD žele od nas. Prvenstveno žele da Evropa preuzme brigu o svom susedstvu i bude garant bezbednosti u svetu, širom Afrike, Bliskog istoka i južne Azije. A, stvari koje mi želimo od njih jesu veća posvećenost pitanjima trgovine, klime, energije i razvoja. Ako se mi više posvetimo našim zadacima, onda možemo legitimno očekivati i insistirati da Sjedinjene države takođe to urade.

Međutim, postoji dublji uzrok britanske prekoceanske veze koji zaslužuje zasebno predavanje ili raspravu, a ja imam vremena da ga ukratko spomenem. Posvećenost ljudskim pravima, ekonomskoj i političkoj slobodi, jednakoj vrednosti svih ljudi, nisu „zapadne vrednosti“, ali potreban im je Zapad da ih brani i da se za njih zalaže. Ako transatlantska veza ne stane u odbranu demokratske vladavine širom sveta, ko će? Ako Evropa i Amerika ne stave ljudska prava pored trgovine i bezbednosti, ko će?

Verujem da bi ozbiljno strateško petogodišnje partnerstvo moglo da započne inkluzivni globalni dogovor koji je zaštitni znak predsednika Obame.

Dame i gospodo, ovo je program koji ja vidim u trenutku kada Lisabonski ugovor treba da stupi na snagu.

Predsednik Klaus tek treba da se izjasni, ali EU i njenih 27 vlada članica žude da se okrenemo izazovima sa kojima se suočavamo. Samo u Britaniji

postoji ozbiljna debata oko toga da li treba da živimo sa Lisabonom ili da se borimo protiv njega. Kažem „debata“, ali, u stvari, poslednje što naši politički protivnici žele jeste da sa mnom suoče svoje stavove o budućnosti Evrope.

Ono što znamo jeste da je ministar spoljnih poslova u senci, kada je govorio sa ovog mesta pre letnjeg raspusta, postavio pet prioriteta spoljne politike konzervativaca, i da je pomenuo Evropu samo u kontekstu traženja savezništva van Evrope; da su konzervativci odbacili glavnu konzervativnu struju u Evropskom parlamentu jer je previše „federalistička“; da su osnovali novu koaliciju sa malom grupom stranaka od kojih, kako se ispostavlja, većina podržava Lisabonski ugovor; i, da su rekli da, ako pobede na opštim izborima a Lisabonski ugovor stupi na snagu, „neće pustiti da to pitanje miruje“. No, ono što neće da kažu jeste, šta ovo znači.

Još jedan referendum? Malkom Rifkind naziva ovo „apsurdnim“. Ponovno pregovaranje oko socijalnog poglavlja? Međutim, za to je potrebno da se složi 26 zemalja, a niko nije dao naznake da će to uraditi.

Istina je da postoji obmana u srcu konzervativne politike. Obmana zemlje da možete mrzeti Evropu kakva danas postoji, a ostati u središtu stvaranja evropskih politika. Zapravo, propali pokušaji da se ponovo pregovara o aspektima Evropske unije koji se Konzervativnoj partiji ne sviđaju, neumitno će voditi još većem broju poziva da Britanija napusti Evropsku uniju. Činjenica da jedna trećina konzervativnih kandidata podržava takav stav o povlačenju jeste svedočanstvo o pravcu kojim idu Torijevci.

Znam da je Evropa daleko od savršene tvorevine. Potrebne su joj reforme. No, potrebna joj je Britanija u srcu, a ne na rubovima. A, što se tiče nepopularnosti Evropske unije, strateški je imperativ za našu ekonomiju, našu životnu sredinu i naše društvo, a takođe i, kako sam danas tvrdio, za našu spoljnu politiku, da političari glasnije govore o vodećoj britanskoj ulozi u Evropi.

Sledećeg meseca slavimo 20 godina od pada Berlinskog zida. Gde ćemo biti za dve decenije? Ja vidim dva puta.

Ili ćemo nastaviti da se širimo, osiguravajući ne samo mir i stabilnost već i ekonomsku dinamiku, ili ćemo prihvatiti zidove koji će voditi nepoverenju i nebezbednosti na našim granicama i izolacionizmu, i slabosti unutar tih granica.

Ili smo presudan partner kada je u pitanju odgovor na krize, jedna fleksibilna formacija sposobna da širom sveta rasporedi niz mehanizama i podrži stabilizaciju i štiti vladavinu prava, ili smo bezopasni pas koji laje, a naš uticaj i sposobnost odsečeni su unutrašnjom podeljenošću, naša obećanja i protesti prazni su zbog nedostatka kapaciteta i volje.

.....
*Ili ćemo nastaviti
 da se širimo,
 osiguravajući ne
 samo mir i
 stabilnost već i
 ekonomsku
 dinamiku, ili ćemo
 prihvatiti zidove koji
 će voditi
 nepoverenju i
 nebezbednosti na
 našim granicama, i
 izolacionizmu i
 slabosti unutar tih
 granica.*

Ili smo veliki igrač u međunarodnim odnosima, neizostavni u globalnom razgovoru o sukobima, bezbednosti, ekonomiji i ekološkoj budućnosti naše planete, ili smo, jednostavno, birokratija koja priča sama sa sobom, nemoćna da se suoči sa izazovima koje će nam svet doneti.

To je oštar izbor. Treba da širimo vrednosti, da branimo interese i da unapređujemo ideje. Suviše dugo živimo sa, po mom mišljenju, lažnim izborom između jake britanske spoljne politike i jake evropske spoljne politike. Britanska spoljna politika koja odbacuje Evropu osudiće nas na margine. Jaka britanska spoljna politika koja prihvata Evropu najbolji je način da se zaštite naše vrednosti i

interesi širom sveta, ne na štetu naše uloge u NATO, G20 i Komonveltu, ne na štetu našeg odnosa sa SAD već kao njihov neophodan partner.

To je stvarni izbor. Već 60 godina Evropa je razvijala jedinstveni, uspešan model socijalne tržišne privrede i liberalne politike, i Britanija je, na kraju krajeva, imala ulogu u tome. Sada smo pred izazovom da budemo globalni igrač. Stoga, nijedna odgovorna britanska vlada ne sme izbeći da napravi taj izbor.

Fondacija Konrad Adenauer

Fondacija Konrad Adenauer (KAS) je nemačka politička fondacija. KAS deluje nezavisno u oblastima političkog savetovanja i obrazovanja. Od 1964. godine nosi ime prvog nemačkog saveznog kancelara, čije principe Fondacija sledi kao svoju obavezu. Fondacija je prisutna u mnogim zemljama sveta, a i u Nemačkoj ima razvijenu mrežu Obrazovnih centara.

Srbija i Crna gora nalaze se trenutno u procesu tranzicije. Svim građanima društva, uključujući i političare, predstoje veliki izazovi koje treba prevazići: u ekonomskom, socijalnom i društvenom domenu.

Fondacija Konrad Adenauer želi u pozitivnom duhu da isprati ove procese. Naši seminari, radionice i konferencije treba da doprinesu boljem razumevanju principa Evropske unije, odgovornosti partija i parlamenta, poimanju pravne države i slobodnih medija. Posebno se obraćamo mladim i politički zainteresovanim ljudima.

Oblasti rada Fondacije Konrad Adenauer za Srbiju i Crnu goru su:

- Partije i parlamentarno savetovanje
- Jačanje evropske sposobnosti Srbije i Crne gore
- uspostavljanje pravne države
- Pružanje informacija o socijalnoj tržišnoj ekonomiji
- Obuka novinara
- multikulturalni i međureligijski dijalog
- Program stipendiranja.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

32(4)(042.5)

Evropa s dušom : govori koji su odredili savremenu Evropu /
[urednik Aleksandra Popović ; priredili Jelena Babić ... et al.]. –
Beograd : Fondacija Konrad Adenauer : Unija evropskih federalista,
2009 (Beograd : Caligraph). – 208 str. : fotogr. ; 21 cm

Tiraž 1.000. – Str. 7-8: Predgovor / Claudia Crawford.

ISBN 978-86-86661-34-0 (FKA)

а) Политичари – Европа – Говори
COBISS.SR-ID 171648780
